

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**«ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ &
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ & ΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ
2010 – 2030»**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΛΙΑΓΚΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΟΛΓΑ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια οι διάφορες επιβλαβείς για το περιβάλλον ανθρώπινες δραστηριότητες αναδεικνύονται σε περιβαλλοντικά προβλήματα εξαιρετικής σημασίας, γεγονός που έχει οδηγήσει την περιβαλλοντική πολιτική και το σχεδιασμό να εδραιωθούν στο διεθνές σύστημα διακυβέρνησης. Πιο συγκεκριμένα, απαντώντας στα ερευνητικά ερωτήματα που παρουσιάζονται κατά την εκπόνηση της εργασίας, θα παρουσιαστούν αρχικά οι σημαντικότεροι χρονολογικά σταθμοί της ευρωπαϊκής και ελληνικής περιβαλλοντικής διακυβέρνησης και θα επισημανθεί η αυξανόμενη τάση για ανάληψη κοινής δράσης των φορέων απέναντι στα διαγνωσμένα περιβαλλοντικά προβλήματα. Θα εξεταστούν οι σχετικές Διεθνείς Συσκέψεις που έχουν πραγματοποιηθεί, με ταυτόχρονη επισήμανση των αποτελεσμάτων που έχουν προκύψει από αυτές και αναφορά στην προσπάθεια αναδιοργάνωσης της πολιτικής του περιβαλλοντικού καθεστώτος στη βάση της αειφόρου ανάπτυξης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ανάλυσης, θα παρουσιαστεί μια έρευνα για την πορεία που ακολουθεί ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός σε Ελλάδα και Ευρώπη, ενώ μετέπειτα θα γίνει μια πλήρης ανασκόπηση των περιβαλλοντικών πολιτικών που είναι επακόλουθες του σχεδιασμού. Ειδικότερα θα εστιάσουμε στις πρακτικές και στις στοχεύσεις όχι μόνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και του Ελληνικού κράτους. Επιπρόσθετα, θα πραγματοποιηθεί αναφορά στα οικονομικά εργαλεία και μέσα που επιστρατεύονται από την κρατική και διεθνή μέριμνα με σκοπό την πρόληψη και την αποκατάσταση των βλαβών του φυσικού περιβάλλοντος.

Ύστερα από τη φάση της ανάλυσης και της συγκέντρωσης στοιχείων για την υφιστάμενη κατάσταση στον τομέα του περιβάλλοντος σε Ελλάδα και Ευρώπη θα γίνει μία νύξη στις προοπτικές που διαφαίνονται στον ορίζοντα και αφορούν τα έτη-στόχους 2020 και 2030. Χρησιμοποιώντας σαν εφαλτήριο τις υπάρχουσες περιβαλλοντικές οδηγίες, αλλά και κείμενα που απαριθμούν τα αποτελέσματα των τελευταίων Ευρωπαϊκών Συμβουλίων με θέμα το περιβαλλοντικό μέλλον, θα πραγματοποιηθεί μια προσπάθεια καθορισμού των μελλοντικών στόχων, ώστε ΕΕ και Ελλάδα να ολοκληρώσουν επιτυχώς τους στόχους τους στα χρονικά περιθώρια που έχουν θέσει. Καταλήγοντας, θα αναφέρουμε τις συγκεντρωτικές εμπειρίες που αποκομίσαμε από όλη την έρευνα για να ελέγξουμε κατά πόσο οι μελλοντικές στοχεύσεις είναι εφικτές και μπορούν να ενσωματωθούν με βάση την κατάσταση που επικρατεί.

Λέξεις κλειδιά:

Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός, Περιβαλλοντική Πολιτική, Ευρώπη, Ελλάδα, Έτος-Στόχος 2020, Έτος-Στόχος 2030

ABSTRACT

In recent years, various environmentally harmful human activities emerging environmental problems of great importance, which has led to environmental policy and planning to establish themselves in the international governance system. In particular, answering the research questions that occur during the preparation of the work, we're going to present firstly the major chronological milestones in European and Greek environmental governance and noting the growing trend towards joint action of bodies towards environmental problems diagnosed. It examined the relevant International Meetings that have taken place, while labeling the results that have emerged from these and reference to the effort to reorganize the political regime in the environmental basis for sustainable development. Within this analytical framework, we present a survey on the course followed by the environmental planning in Greece and Europe, and after that chapter there will be a full review of environmental policies in the same spatial units. In particular we will focus on practices of the European Union and the Greek state.

In addition, reference will be made to the financial instruments and means employed by the state and international responsibility to prevent and repair the damage of the natural environment.

After the phase of analysis and data collection on the current situation in the environmental sector in Greece and Europe, will become one allusion to prospects on the horizon for the target years 2020 and 2030. Using as a springboard the existing environmental directives and the legal texts that include the results of the last European Council on the environmental future, there will be an attempt to determine the future objectives of EU and Greece so as to accomplish successfully their goals in the time frame they have set.

In conclusion, we would mention the cumulative experience gained from all the research to check whether the future targeting is feasible and can be integrated based on the situation.

Keywords:

Environmental Planning, Environmental Policy, Europe, Greece, Target Year 2020, Target Year 2030

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πρώτα απ' όλα, θέλω να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια της διπλωματικής μου εργασίας κ. Όλγα Χριστοπούλου, για την πολύτιμη βοήθειά της, με τη συνεχή παρουσία και ενασχόλησή της για να λύσει την οποιαδήποτε απορία μου και να με καθοδηγεί κατά τη διάρκεια της δουλειάς μου. Επίσης είμαι ευγνώμων στα υπόλοιπα μέλη της εξεταστικής επιτροπής της διπλωματικής εργασίας μου, κ. Ηλία Μπεριάτο και κ. Χαράλαμπο Κοκκώση για τον χρόνο τους και για την προσεκτική ανάγνωση της εργασίας μου. Ευχαριστώ όλους μου τους φίλους και ιδιαίτερα τους συμφοιτητές μου Νίκο, Παρασκευή και Χρήστο και την αδερφή μου Ελένη, που με βοήθησαν να ξεπεράσω τις όποιες δυσκολίες προέκυψαν, επιδεικνύοντας αμέριστα την υποστήριξή τους. Ευχαριστώ τους γονείς μου Κωνσταντίνο και Κωνσταντία που με στήριξαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	2
ABSTRACT	3
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ & ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	8
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	10
1.2 ΔΟΜΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	11
1.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΟΡΙΣΜΩΝ	12
2. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	15
3. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	23
3.1 ΒΑΣΙΚΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ.....	23
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ 28	
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	28
4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΘΟΔΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	29
4.3 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	32
5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 40	
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	40
5.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ.....	40
5.3 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ.....	46
6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	49
6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	49
6.2 ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	50
6.3 ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	52
6.4 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΕΙΔΩΝ	55
6.5 ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΟΥ ΑΕΡΑ-ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ.....	59
6.6 ΑΠΟΒΛΗΤΑ	68
6.7 ΎΔΑΤΑ.....	75

7.	ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	83
7.1	ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	83
7.2	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΕΙΔΩΝ	84
7.3	ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΟΥ ΑΕΡΑ-ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ	90
7.4	ΑΠΟΒΛΗΤΑ	94
7.5	ΥΔΑΤΑ	96
8.	ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΜΕ ΧΡΟΝΙΚΟ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΟ 2020	98
8.1	ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	98
8.2	ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ 2020	99
8.3	ΑΝΑΛΥΣΗ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ	104
8.4	ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΣΕΣ 2014-20	124
9.	ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΜΕ ΧΡΟΝΙΚΟ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΟ 2030	126
9.1	ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	126
9.2	ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΜΕ ΧΡΟΝΙΚΟ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΟ 2030	129
9.3	ΕΘΝΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ, ΑΕΙΦΟΡΟ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	133
9.4	ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ	135
9.4.1	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	135
9.4.2	ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ	136
9.4.3	ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΑΚΑ	136
9.4.4	ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ	137
10.	ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ-SWOT ANALYSIS	141
10.1	Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	141
10.1.1	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΕΙΔΩΝ-ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	142
10.1.2	ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΟΥ ΑΕΡΑ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ-ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	143
10.1.3	ΑΠΟΒΛΗΤΑ-ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	144
10.1.4	ΥΔΑΤΑ-ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	145
10.2	SWOT ANALYSIS	147
11.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	148
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ	149

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Σχήμα 2: Χρονολόγιο των Διεθνών Διασκέψεων και Πρωτοκόλλων.....	21
Γράφημα 2: Γράφημα συμμετοχής κρατών-μελών σε Διάσκεψη και Πρωτόκολλο.....	22
Πίνακας 6.2: Κατηγορίες πλανητικών ορίων.....	52
Πίνακας 6.5(1): Κατώτατες τιμές και τιμές-στόχοι που περιλαμβάνονται στις οδηγίες για την ποιότητα του αέρα.....	63
Πίνακας 6.5(2): Πρότυπα εκπομπών της ΕΕ για τα επιβατικά αυτοκίνητα.....	65
Πίνακας 6.5(3): Πρότυπα εκπομπών της ΕΕ για τα βαρέα οχήματα.....	66
Πίνακας 6.6.5: Διαχείριση των αποβλήτων της ΕΕ και το Δίκαιο.....	74
Πίνακας 6.7: Οικολογική κατάσταση των υδάτων σύμφωνα με τη WFD.....	79
Πίνακας 6.7(2): Δίκτυο νομοθεσίας και πολιτικών της ΕΕ για τα ύδατα.....	82
Πίνακας 8.4: Συγκεντρωτικό διάγραμμα μελλοντικών περιβαλλοντικών στρατηγικών με χρονικό ορίζοντα το 2020.....	125
Πίνακας 9.4.4: Συγκεντρωτικό διάγραμμα μελλοντικών περιβαλλοντικών στρατηγικών με χρονικό ορίζοντα το 2030.....	140
Πίνακας 10.1: Μακροπρόθεσμη μετάβαση/ενδιάμεσοι στόχοι που σχετίζονται με την περιβαλλοντική πολιτική.....	142
Πίνακας 10.2: SWOT ANALYSIS.....	147

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ & ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

CEMAT: Council of Europe Conference of Ministers Responsible for Spatial/Regional Planning

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

UNESCO: United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization

ILE: Local Employment Initiatives

LEED: Local Economic and Employment Development

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

OHE: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

CF: Cohesion Fund

ΕΓΤΑΑ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης

ΕΤΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας

ΠΕΠ: Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα

ΕΠΑΝ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα

ΕΣΠΑ: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

ΠΠΑΚ: Πρόγραμμα πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία

IEE: Intelligent Energy Europe

ΑΠΕ: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

SEA: Strategic Environmental Assessment

EIA: Environmental Impact Assessment

WFD: Water Framework Directive

FFH: Flora-Fauna-Habitat assessment

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΠΕ: Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΓΠΧΣΑΑ: Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

ΕΠΧΣΑΑΤ: Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό

ΕΠΧΣΑΑΒ: Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία

ΕΠΑΟΠΥ: Εθνική Πολιτική για την Αξιοποίηση των Ορυκτών Πρώτων Υλών

ΖΕΠ: Ζώνες Ειδικής Προστασίας

ΕΖΔ: Ειδικές Ζώνες Διατήρησης

ΕΠΜ: Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη

ΥΠΕΚΑ: Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ICAO: International Civil Aviation Organization
ΚΑΠ: Κοινή Αγροτική Πολιτική
EC: European Commission
CAFE: Clean Air for Europe
ACEA: European Automobile Manufacturers' Association
MVEG: Motor Vehicle Emissions Group
UBA: Federal Environment Agency
ΕΟΠ: Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
CEC: Commission for Environmental Cooperation
ΕΕΑ: European Economic Area
ΣΔΛΑΠ: Σχέδιο Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών
ΓΠΣ: Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
CITES: Convention on International Trade in Endangered Species
ΣΔΕΑ: Σχέδιο Δράσης Ενεργειακής Απόδοσης
ΔΕΗ: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΑΣ: Αιωρούμενα Σωματίδια
ΕΠΠΕΡ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον
ΧΑΔΑ: Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων
ΧΥΤΕΑ: Χώρος Υγειονομικής Ταφής Επικίνδυνων Αποβλήτων
PCBs: Polychlorinated biphenyls
ΟΣΕ: Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος
ΟΤΕ: Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
ΠΔ: Προεδρικό Διάταγμα
ΚΥΑ: Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΠΔΠ: Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον
ΟΟΣΑ: Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη
IPCC: Intergovernmental Panel on Climate Change
REACH: Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals
ETS: Emissions Trading System
CCS: Carbon Capture and Storage
ΜΜΕ: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
CIP: Competitiveness and Innovation Framework Programme

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το περιβαλλοντικό ζήτημα και πιο συγκεκριμένα οι θεματικές ενότητες του περιβαλλοντικού σχεδιασμού και των πολιτικών φαίνεται πως έχουν αρχίσει να υφίσταται στις συνειδήσεις των ανθρώπων που στο πέρασμα του χρόνου διαπιστώνουν ότι οποιαδήποτε δραστηριότητά τους έχει τις αντίστοιχες συνέπειες στο περιβαλλοντικό απόθεμα (Silver, 2008).

Τα τελευταία χρόνια και με τις αλλαγές στο κλίμα και το περιβάλλον να είναι πραγματικά ραγδαίες γίνεται ολοένα και σαφέστερο ότι οι αλλαγές αυτές είναι ικανές να μεταβάλλουν ριζικά το ανθρωπογενές περιβάλλον και να επηρεάσουν τον τρόπο ζωής των κοινωνιών, απειλώντας την ανθρώπινη κοινωνία και οικονομία, ακόμη και την ίδια την ανθρώπινη ύπαρξη (IPCC, 2007). Πολλά επικίνδυνα για το περιβάλλον φαινόμενα (π.χ. φαινόμενο του θερμοκηπίου, κλιματική αλλαγή, τρύπα του όζοντος κ.α.) έχουν οδηγήσει την Ευρώπη και τους φορείς της, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, να συνειδητοποιήσουν ότι υπάρχει ανάγκη για την ανάπτυξη συγκεκριμένης και αποτελεσματικής δράσης και σχεδιασμού, ώστε τα προβλήματα αυτά να αντιμετωπιστούν από την κοινωνία, τους φορείς οικονομικών συμφερόντων, τις εθνικές κυβερνήσεις, την κοινοτική διοίκηση και τις εθνικές διοικήσεις των κρατών-μελών (Soverosky, 2004).

Σκοπός και συνάμα στόχος της εργασίας είναι να καταδείξει, μέσα από τις απαντήσεις των ερευνητικών ερωτημάτων που ετέθησαν, τις ευρωπαϊκές και ελληνικές περιβαλλοντικές πολιτικές, μέσα από τη διερεύνηση των πολιτικών δράσεων και των προγραμματικών κειμένων σχεδιασμού. Ακόμα, θα γίνει καταγραφή και ανάλυση των μελλοντικών στοχεύσεων με χρονικό ορίζοντα το 2020 και το 2030, ώστε να δούμε τι μέλλει γενέσθαι με τα περιβαλλοντικά ζητήματα που απασχολούν σήμερα τα περισσότερα κράτη-μέλη, ανάμεσά τους και την Ελλάδα.

1.2 ΔΟΜΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία δομείται σε έντεκα κεφάλαια, με πρώτο αυτό της εισαγωγής, όπου και παρουσιάζεται εν συντομία το ζήτημα που ερευνάται.

Πιο συγκεκριμένα στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται μια ιστορική αναδρομή του παγκόσμιου και ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού πλαισίου, ώστε να γνωρίζουμε τη μέχρι σήμερα πορεία των περιβαλλοντικών συμφωνιών και συνθηκών. Αναλύονται όλα τα θεσμικά κείμενα που υπογράφηκαν, οι Διεθνείς Συμβάσεις και Συμφωνίες, καθώς και οι καινοτομίες που αυτές επέφεραν στον περιβαλλοντικό σχεδιασμό.

Συνεχίζοντας στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας, επισημαίνονται τα βασικά χρηματοδοτικά εργαλεία στον τομέα του περιβάλλοντος. Στο καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα που επικρατεί στη σύγχρονη εποχή η κεφαλαιακή υποστήριξη είναι απαραίτητη ακόμη και στην περιβαλλοντική προστασία. Έτσι λοιπόν, απαριθμούνται οι πηγές χρηματοδότησης, καθώς και ο τομέας στον οποίο στοχεύουν.

Προχωρώντας στο τέταρτο κεφάλαιο, επιχειρείται αναφορά στην υφιστάμενη κατάσταση περιβαλλοντικού σχεδιασμού στην Ευρώπη. Οι δύο βασικοί θεσμοί που είναι υπεύθυνοι για το σχεδιασμό, δηλαδή η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ευρωπαϊκή Κομισιόν, στηρίζουν την πολιτική τους σε τέσσερις βασικές οδηγίες-πλαίσια που αποτελούν τον κορμό της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, ύστερα από μια σύντομη ανασκόπηση παρουσιάζονται τα κύρια εργαλεία περιβαλλοντικού σχεδιασμού στην Ελλάδα. Η υφιστάμενη κατάσταση περιβαλλοντικού σχεδιασμού στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από ελάχιστες μονομερείς ενέργειες και πρωτοβουλίες του ελληνικού κράτους, με κύριο φορέα διεκπεραίωσης το ΥΠΕΚΑ, και από πληθώρα ενσωμάτωσης στο εθνικό δίκαιο των ευρωπαϊκών οδηγιών. Ο σχεδιασμός βασίζεται κατά κύριο λόγο στα θεσμικά προγραμματικά κείμενα και στις κατευθύνσεις που αυτά προτείνουν(π.χ. ΓΠΧΣΑΑ).

Περνώντας στο έκτο κεφάλαιο, έγινε προσπάθεια πλήρους ανάλυσης της Ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας. Έγινε ξεχωριστή αναφορά σε κάθε τομέα που χρήζει περιβαλλοντικής προστασίας(π.χ. ύδατα, απόβλητα κ.α.) ώστε να μην υπάρχουν παρανοήσεις. Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης είναι βασική για να προχωρήσουμε στις μελλοντικές στοχεύσεις που είναι και το κύριο μέλημα της εργασίας.

Στο έβδομο κεφάλαιο, γίνεται μια αντίστοιχη ανάλυση για τα ισχύοντα πλαίσια του Ελληνικού κράτους.

Στο σημείο αυτό της εργασίας, ολοκληρώνεται η ανάλυση και καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης και περνάμε στη φάση των μελλοντικών στοχεύσεων και δεσμεύσεων. Στο όγδοο κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια πρόβλεψης της εξέλιξης του περιβαλλοντικού σχεδιασμού με χρονικό ορίζοντα το 2020. Η πρόβλεψη αυτή δεν είναι τυχαία, καθώς βασίζεται σε δημοσιευμένα επίσημα κείμενα της ΕΕ, καθώς και στην εμπειρία που διαθέτουμε από τις μέχρι πρότινος περιβαλλοντικές ρυθμίσεις.

Στο ένατο κεφάλαιο, περνάμε στο επόμενο χρονικό σκέλος που μας απασχολεί και πρόκειται για τη δεκαετία 2020-2030, όπου πραγματοποιείται η παρουσίαση των βασικών κατευθύνσεων που έχει χαράξει η ΕΕ για να πετύχει τους στόχους έως το 2030.

Το δέκατο κεφάλαιο της εργασίας έχει κατά κύριο λόγο συγκεντρωτικό χαρακτήρα, αφού γίνεται μια από κοινού παρουσίαση παρελθοντικών, παρόντων και μελλοντικών περιβαλλοντικών σχεδίων και πολιτικών. Στα πλαίσια του ίδιου κεφαλαίου θα επιχειρηθεί και η δημιουργία μιας SWOT ANALYSIS για τη βαθύτερη κατανόηση του θέματος.

Τέλος, στο ενδέκατο κεφάλαιο, ύστερα από μια σύντομη ανασκόπηση θα καταγραφούν εν συντομία τα συμπεράσματα από τη συνολική έρευνα καθώς και θα καταγραφούν προτάσεις για περαιτέρω μελέτη.

1.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΟΡΙΣΜΩΝ

Ο όρος περιβάλλον έχει πολλαπλές διαστάσεις και μέχρι σήμερα έχει διατυπωθεί πλήθος ορισμών που περιγράφουν με διαφορετικό τρόπο τη συγκεκριμένη έννοια. Όταν ένας ερευνητής επιχειρεί να εξετάσει το περιβάλλον και τις συνιστώσες του, στο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού, θα πρέπει εξ' αρχής να έχει ορίσει σαφώς την έννοια του περιβάλλοντος, καθώς και την οπτική γωνία που επιλέγει για τη μελέτη του (Μπεριάτος, 2008).

Με βάση την ελληνική νομοθεσία και συγκεκριμένα το Ν. 1650/86 ως περιβάλλον ορίζεται το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που

βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες.

Ένας γενικότερος ορισμός που περικλείει ένα ευρύ φάσμα παραγόντων που επηρεάζουν το περιβάλλον είναι αυτός του Henri Proglio που αναφέρει πως περιβάλλον είναι το σύνολο των συνθηκών (φυσικών, χημικών, βιολογικών, πολιτιστικών, κοινωνικών), οι οποίες είναι ικανές να επηρεάσουν τους ζωντανούς οργανισμούς και τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Αναφορικά με τον όρο του σχεδιασμού εννοούμε όλες τις μορφές οργάνωσης και ρύθμισης του φυσικού και ανθρωπογενούς χώρου. Παρατηρείται, λοιπόν, βασιζόμενοι σε αυτή την έννοια ότι ο σχεδιασμός του χώρου σχεδόν εμπεριέχει τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό. Για το λόγο αυτό όταν μιλάμε για τη γενικότερη διαχείριση του χώρου, έμμεσα συμπεριλαμβάνουμε και την προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος. Οι έννοιες «χώρος», «περιβάλλον», «σχεδιασμός» και «ανάπτυξη» βρίσκονται σήμερα σε στενή λειτουργική και οργανική σύνδεση (Μπεριάτος, 2000).

Ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός είναι ένας σύγχρονος κλάδος που αποσκοπεί στο συγκερασμό της πρακτικής του πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού με τους περιβαλλοντικούς προβληματισμούς. Αφορά τόσο αστικές/μητροπολιτικές όσο και αγροτικές/φυσικές περιοχές. Ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός λαμβάνει υπόψη το σύνολο των περιβαλλοντικών κανονισμών από το ευρωπαϊκό έως το τοπικό επίπεδο.

Η πιο συνηθισμένη έκφραση του περιβαλλοντικού σχεδιασμού είναι η εκπόνηση μελετών - με βάση αυστηρές προδιαγραφές - για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις έργων και προγραμμάτων που αφορούν τις χρήσεις γης, την οικονομική ανάπτυξη, τις μεταφορές, την προσφορά κατοικίας, τον αέρα, το θόρυβο, το νερό, κτλ (CEMAT, 2007).

Είναι σκόπιμο να γίνει ανάλυση της έννοιας της περιβαλλοντικής πολιτικής. Κατ' αρχάς, σημείο αναφοράς στην έννοια αυτή είναι το περιβάλλον και σημαντικό στοιχείο είναι η στρατηγική πορεία των εμπλεκόμενων φορέων σε σχέση με το σημείο αναφοράς. Η περιβαλλοντική πολιτική είναι μια δημόσια πολιτική, έχει σαφή και διακριτό ρόλο από τις υπόλοιπες πολιτικές, ενώ κύριος στόχος της είναι η καλή

διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων και δεικτών. Έτσι ένας ορισμός της περιβαλλοντικής πολιτικής είναι:

Περιβαλλοντική πολιτική είναι ένα οποιοδήποτε σχέδιο δράσης που καταρτίζεται από επίσημο φορέα της δημόσιας εξουσίας κι εφαρμόζεται με την ευθύνη του, για τη διαχείριση των πόρων και μέσων, που έχει στη διάθεσή της η νόμιμη πολιτική εξουσία, για να πραγματοποιήσει επιλογές που υπαγορεύονται από την ανάγκη βιώσιμου περιβάλλοντος.

Ένας πιο τεχνικός ορισμός είναι ο εξής:

Περιβαλλοντική πολιτική ονομάζουμε κάθε προσχεδιασμένη άμεση ή έμμεση παρέμβαση δημόσιας αρχής στην ατομική ή συλλογική συμπεριφορά των φυσικών ή των νομικών προσώπων που έχει ως στόχο την άμεση ή έμμεση βελτίωση των περιβαλλοντικών δεικτών (Θεοχάρης Αμμανατίδης, μεταπτυχιακή διατριβή).

2. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Στο κεφάλαιο που θα ακολουθήσει θα γίνει αναφορά στους σημαντικότερους χρονολογικά σταθμούς της εξέλιξης της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης. Στις Διασκέψεις που πραγματοποιήθηκαν καθώς και στα Πρωτόκολλα που συνήφθησαν κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων, θα πραγματοποιηθεί παρουσίαση των αποτελεσμάτων τους.

Οι επιβλαβείς επιπτώσεις των κλιματικών αλλαγών αποτελούν πλέον αδιαμφισβήτητο γεγονός, ενώ η ραγδαία άνοδος της θερμοκρασίας αυξάνει τον κίνδυνο εξαφάνισης ορισμένων ειδών και εμφάνισης μολυσματικών ασθενειών. Από την άλλη η τήξη των πάγων επηρεάζει τις παροχές ύδατος και αυξάνει τον κίνδυνο πρόκλησης πλημμύρας. Η λειψυδρία επηρεάζει ολοένα και μεγαλύτερο τμήμα του ανθρώπινου πληθυσμού οδηγώντας σε ανεπιθύμητα αποτελέσματα (Kahn, 2003). Για την αντιμετώπισή τους θα πρέπει να ληφθούν πολυσύνθετα και αποτελεσματικά μέτρα που να αφορούν την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων και την προσαρμογή του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος στις κλιματικές αλλαγές.

❖ 1967-1991

Τα τελευταία χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αυτή που κινεί τα νήματα στον περιβαλλοντικό σχεδιασμό και ορίζει τις βασικές κατευθύνσεις. Κάνοντας μία σύντομη ιστορική αναδρομή στους σημαντικότερους σταθμούς δράσης της ΕΕ, το 1967 θεσπίζεται η πρώτη οδηγία στον τομέα του περιβάλλοντος που αφορά στην ταξινόμηση, τη συσκευασία και την επισήμανση των επικίνδυνων ουσιών (67/548). Το 1972 γίνεται η Διεθνής Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης, όπου υιοθετήθηκαν θεμελιώδεις αρχές του δικαίου που αφορούν το περιβάλλον και δρομολογήθηκε η εκκίνηση του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον. Το 1973 τίθεται σε εφαρμογή το Πρώτο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1973-1976), με το οποίο αρχίζει να διαμορφώνεται η πολιτική της Κοινότητας για το περιβάλλον. Το 1981 τίθεται για πρώτη φορά το θέμα της αειφόρου ανάπτυξης και

του πολιτιστικού τουρισμού στην UNESCO με πρωτοβουλίες της νεολαίας και των οικολογικών οργανώσεων. Σημαντικός σταθμός υπήρξε το 1982 το πρόγραμμα ILE (Programme for Local Employment Initiatives) που δημιουργήθηκε με πρωταρχικό στόχο την ενίσχυση της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας. Στη συνέχεια μετονομάστηκε σε πρόγραμμα LEED (Local Economic and Employment Development Programme), παίζοντας σημαντικό ρόλο στην προώθηση της πολιτικής για την ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης και στην υποστήριξη της τοπικής δράσης με σκοπό την αειφόρο ανάπτυξη. Το πρόγραμμα έδωσε θετικά αποτελέσματα όσον αφορά στην απασχόληση, την τοπική ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα και για το λόγο αυτό το 1985 ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (OECD) εισηγήθηκε προς την ΕΕ την εισαγωγή της αειφόρου ανάπτυξης ως τομέα πρότυπης ανάπτυξης απασχόλησης και τη χρηματοδότησή του από το Κοινοτικό Ταμείο. Παράλληλα, από το 1982 αρχίζει η θέσπιση τεσσάρων διαδοχικά Προγραμμάτων Δράσης για το Περιβάλλον, τα οποία υιοθέτησαν κάθετη και τομεακή προσέγγιση απέναντι στα οικολογικά προβλήματα, ενώ το 1983 ιδρύεται η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη με έδρα τη Γενεύη. Σε επίπεδο πλέον καταστατικών κειμένων, το 1986 θεσπίζεται η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η οποία αποτέλεσε την τυπική και νομική βάση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Οι στόχοι που τέθηκαν ήταν η προστασία του περιβάλλοντος, η προστασία της υγείας του ανθρώπου και η συνετή και ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων. Το 1987 η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του ΟΗΕ δημοσιεύει τα πορίσματά της στην Έκθεση «Το κοινό μας μέλλον» (Έκθεση Brundtland), αποτυπώνοντας τις μέχρι τότε διάχυτες περιβαλλοντικές ανησυχίες και αναδεικνύοντας την αναποτελεσματικότητα των προσεγγίσεων αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Στην Έκθεση εισάγεται ο όρος «Αειφόρος Ανάπτυξη» ως μέτρο αξιολόγησης και στόχος πολιτικής για τις σημερινές κοινωνίες, προβάλλοντας τις συνέπειες που θα έχουν οι κυρίαρχες σήμερα πρακτικές παραγωγής και κατανάλωσης στους μελλοντικούς κατοίκους του πλανήτη (Brunel, 2007). Το 1991 στο άρθρο 6 της Συνθήκης του Μάαστριχτ ορίζεται ότι οι απαιτήσεις της προστασίας του περιβάλλοντος πρέπει να ενταχθούν σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές και δραστηριότητες. Η συνθήκη του Μάαστριχτ εισήγαγε τυπικά την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

❖ 1992: Σύνοδος του Ρίο

Το 1992 λαμβάνει χώρα η Σύνοδος του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, αφού πρώτα είχε προηγηθεί η Έκθεση Brundtland με τη Σύνοδο να έρχεται σε φυσικό επακόλουθο. Στο πλαίσιο της Συνόδου ορίστηκε η αειφόρος ανάπτυξη ως στόχος προς επίτευξη σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Ο όρος αειφόρος ανάπτυξη δηλώνει την προσπάθεια να εξασφαλιστεί διαρκής οικονομική ανάπτυξη χωρίς εξάντληση των φυσικών πόρων ούτε δυσμενή επίδραση σε οποιαδήποτε κοινωνική ομάδα. Ακόμη:

- τέθηκε ο διπλός στόχος να αλλάξουν τα καταναλωτικά πρότυπα των βιομηχανικών χωρών που οδηγούν σε σπατάλη πόρων και να καταπολεμηθεί η φτώχεια

- αναγνωρίστηκε η αναγκαιότητα της κοινωνικής συμμετοχής και της αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών με στόχο τη δημιουργία αειφόρων τοπικών κοινοτήτων

- προέκυψε η Ατζέντα 21, ένα εκτενές κείμενο κατευθύνσεων για την κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική αειφορία της ανάπτυξης στον 21^ο αιώνα (Η Ατζέντα 21 αποτελεί μία προσπάθεια να συμφιλιώσει την προστασία του περιβάλλοντος, την οικονομική αποτελεσματικότητα και την κοινωνική ισότητα)

- δρομολογήθηκε μία σειρά διεθνών συμφωνιών και δεσμευτικών συμβάσεων για την αντιστροφή της πορείας κατάρρευσης του φυσικού περιβάλλοντος.

❖ 1992-2002: Από τη Σύνοδο του Ρίο ως τη Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ

Ύστερα από τη Σύνοδο του Ρίο εκδίδεται το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον «Προς τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» (1992 – 2000), αντικείμενο του οποίου δεν είναι μόνο η προστασία του περιβάλλοντος αλλά και η βιώσιμη ανάπτυξη. Το Πρόγραμμα καταρτίστηκε παράλληλα με την Agenda 21 και χάραξε νέο ορίζοντα μέσω της οριζόντιας κοινοτικής δράσης που εισήγαγε. Απαρτίστηκε από ένα ευρύτερο σύνολο μέσων και δράσεων:

- νομοθετικά μέσα: καθορισμός ελαχίστων επιπέδων προστασίας, εφαρμογή διεθνών συμφωνιών, καθορισμός κανόνων και προτύπων στην προοπτική της εσωτερικής αγοράς
- οικονομικά μέσα: παροχή κινήτρων προς τους παραγωγούς και τους καταναλωτές για την προστασία του περιβάλλοντος και την υπεύθυνη χρήση των φυσικών πόρων (οικονομικά και φορολογικά μέτρα, αστική ευθύνη) και θέσπιση στόχου «διόρθωσης των τιμών», έτσι ώστε τα φιλο-περιβαλλοντικά προϊόντα και οι υπηρεσίες να μην επιβαρύνονται από πλευράς κόστους
- οριζόντια μέσα στήριξης: βελτίωση των περιβαλλοντικών πληροφοριών και στατιστικών, προαγωγή της επιστημονικής έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης, βελτίωση της χωροταξίας, ενημέρωση του κοινού και της επαγγελματικής κατάρτισης
- μηχανισμοί χρηματοδοτικής στήριξης: πρόγραμμα LIFE, Διαρθρωτικά Ταμεία, Ταμείο Συνοχής.

Το 1994 πραγματοποιείται η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος.

Το 1997 συντάσσεται η Συνθήκη του Άμστερνταμ, στην οποία η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης αναγορεύεται σε θεμελιώδη αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι διατάξεις που ενσωματώθηκαν διαδοχικά στις καταστατικές Συνθήκες (άρθρα 174-176) συνθέτουν ένα συνεκτικό σύστημα για την ανάπτυξη της πολιτικής και των δράσεων της Ένωσης στο περιβάλλον και για την αντιμετώπιση των συναφών προβλημάτων. Η καθιέρωση της αρχής της αειφόρου ανάπτυξης συνδυάστηκε άρρηκτα με την αρχή της ενσωμάτωσης, ώστε η περιβαλλοντική πολιτική να διαχυθεί σε όλες τις τομεακές πολιτικές της Ένωσης και να προσδιορίζει το περιεχόμενό τους.

Ακόμη, το 1997 πραγματοποιείται η Διάσκεψη Rio +5 στη Νέα Υόρκη, η οποία επιχείρησε να κάνει την αποτίμηση των συμφωνιών του Ρίο.

Το 1997 επίσης θεσπίστηκε το Πρωτόκολλο του Κιότο για τις Κλιματικές Μεταβολές. Στόχος του Πρωτοκόλλου είναι η επίτευξη της πρόληψης των επικίνδυνων ανθρωπογενών παραγόντων που επηρεάζουν το κλίμα. Όλες οι αναπτυγμένες χώρες δεσμεύονται για τη μείωση κατά ποσοστό τουλάχιστον 5% των εκπομπών των αερίων (διοξείδιο του άνθρακα, μεθάνιο, πρωτοξειδίο του αζώτου, υδροφθοράνθρακες, υπερφθοριωμένοι υδρογονάνθρακες, εξαφθοριούχο θείο), τα οποία συμβάλλουν σε σημαντικό βαθμό στο φαινόμενο του θερμοκηπίου εντός της περιόδου 2008 – 2012.

Το 1998 στο Κάρντιφ αναγνωρίστηκε η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στις τομεακές πολιτικές ως προϋπόθεση για την επίτευξη της ανάπτυξης. Το 1999 καθιερώνεται η Πράσινη Εβδομάδα, που αποτελεί μια σειρά διασκέψεων για το περιβάλλον που διοργανώνεται κάθε χρόνο από την ΕΕ.

Το 2000 στη Νίκαια υιοθετήθηκε η Κοινωνική Πολιτική Ατζέντα που προσδιόριζε μέτρα για τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας καθώς και για τον περιορισμό φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης, το 2000 πραγματοποιείται η διάσκεψη της Χάγης για το περιβάλλον με σκοπό να προσδιοριστούν οι μηχανισμοί εφαρμογής του πρωτοκόλλου του Κιότο.

Το 2001 καταρτίζεται το Έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (2001-2010) με τίτλο: «Περιβάλλον 2010 – Το μέλλον μας, η επιλογή μας». Το Πρόγραμμα προσδιόρισε ως βασικά πεδία δράσης την κλιματική αλλαγή, τη φύση και τη βιοποικιλότητα, το περιβάλλον και την υγεία, τη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων και τη διαχείριση αποβλήτων. Ακόμη, το 2001, στη διάσκεψη της Βόννης 185 υπουργοί Περιβάλλοντος κατάφεραν να επιτύχουν μια συμβιβαστική συμφωνία για τη διάσωση του Πρωτοκόλλου του Κιότο.

❖ 2002: Η Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ

Προχωρώντας στις δεκαετίες, στην Παγκόσμια Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ για την Αειφόρο Ανάπτυξη το 2002 τέθηκε το ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης στο σύνολό της και όχι μόνο ως προς την περιβαλλοντική της διάσταση. Χαρακτηριστικό είναι ότι δεδομένου ότι η έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης εμπεριέχει το Περιβάλλον – μαζί με τις έννοιες της Κοινωνίας και της Οικονομίας – η λέξη «Περιβάλλον» παραλείπεται πλέον από τον τίτλο της Διάσκεψης. Κατά τη Διάσκεψη υιοθετήθηκε μία πολιτική διακήρυξη και ένα σχέδιο εφαρμογής για την αειφόρο ανάπτυξη, σύμφωνα με τα οποία αναγνωρίζεται η κοινή ευθύνη όλων για την ενδυνάμωση των τριών αλληλοεξαρτώμενων συνιστωσών της αειφόρου ανάπτυξης, της οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής συνοχής και της περιβαλλοντικής προστασίας σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Οι πρωταρχικοί στόχοι που τέθηκαν για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης είναι:

- η εξάλειψη της φτώχειας
- η επίτευξη αειφόρων μοντέλων παραγωγής και κατανάλωσης
- η προστασία των φυσικών πόρων στους οποίους θα βασιστεί η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των μελλοντικών γενεών.

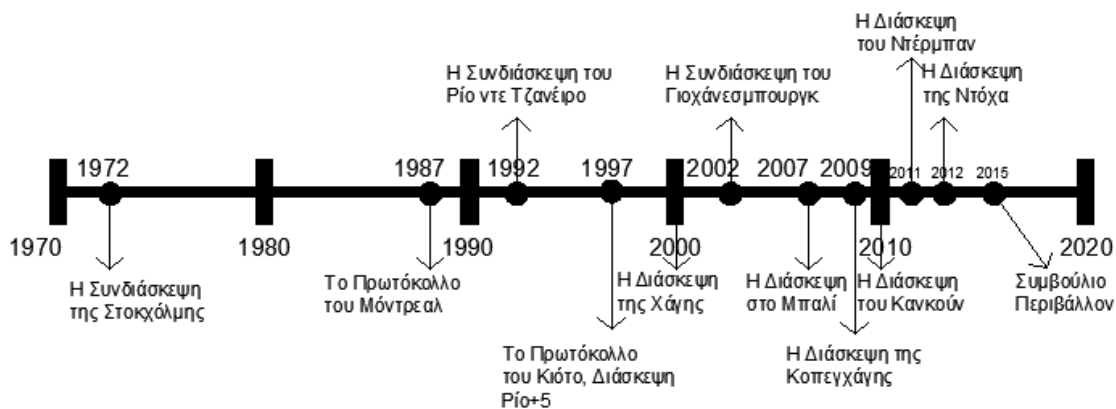
Οι χώρες ανέλαβαν δεσμεύσεις σχετικά με τη μεταφορά τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και εκπαίδευσης προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, μέσω υλοποίησης της Αναπτυξιακής Βοήθειας με προγράμματα διμερούς συνεργασίας και εισφορές σε ταμεία πολυμερούς συνεργασίας.

❖ 2002 έως σήμερα

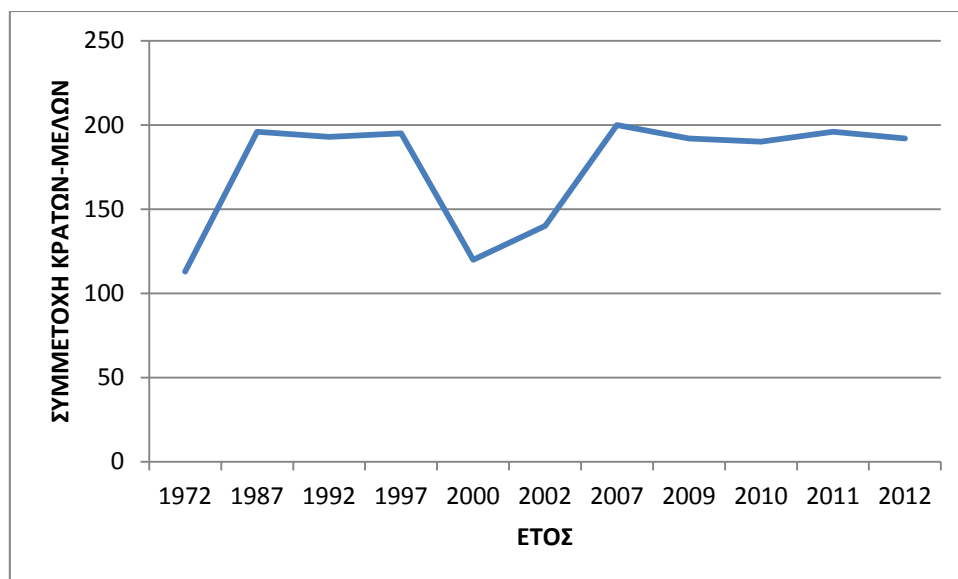
Οι 192 χώρες που έχουν συνυπογράψει τη Σύμβαση-Πλαίσιο του ΟΗΕ για την Κλιματική Αλλαγή συμφώνησαν για έναν οδικό χάρτη διαπραγματεύσεων ο οποίος καθορίζει τα βασικά θέματα που θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν το Δεκέμβριο του 2009 στη Διάσκεψη της Κοπεγχάγης. Μετέπειτα έμεινε γνωστή ως Συμφωνία της Κοπεγχάγης που αναγνωρίζει ότι απαιτούνται βαθιές περικοπές στις παγκόσμιες εκπομπές ρύπων σύμφωνα με την επιστήμη. Στη συνέχεια έχουμε τη Διάσκεψη του Κανκούν (Μεξικό, 2010), η οποία καθορίζει εθελοντικές δεσμεύσεις για περιορισμό των ρύπων χωρίς όμως να ορίζει τα ανώτερα ποσοστά και τις χρονικές δεσμεύσεις. Στη Διάσκεψη του Ντέρμπαν (2011, Νότιος Αφρική) η παγκόσμια κοινότητα συμφώνησε για τα ακόλουθα: 1. Ότι η αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας πρέπει να διατηρηθεί κάτω από τους 2 βαθμούς Κελσίου 2. Τα βιομηχανικά έθνη δεσμεύτηκαν να δημιουργήσουν ταμείο οικονομικής ενίσχυσης του αναπτυσσόμενου κόσμου για τα επόμενα τρία έτη προκειμένου τα φτωχά κράτη να προσαρμοστούν στην πράσινη τεχνολογία 3. Συμφωνήθηκε η χρηματοδότηση των εθνών που έχουν δασικό πλούτο προκειμένου να τον προστατέψουν από την υλοτομία και τη γεωργία, και 4. Να διατηρηθεί σε ισχύ το Πρωτόκολλο του Κιότο το οποίο επιβάλλει στα πλούσια κράτη δεσμευτικούς περιορισμούς για τις εκπομπές ρύπων και εκπνέει στις 31 Δεκεμβρίου του. Η λεγόμενη Πλατφόρμα του Ντέρμπαν αποτελεί τον οδικό χάρτη για μια παγκόσμια πολιτική για το κλίμα με στόχο τη μείωση των εκπομπών των ρύπων του θερμοκηπίου και επιθυμητό αποτέλεσμα τον περιορισμό την αύξησης της θερμοκρασίας κατά 2 βαθμούς σε σχέση με το 1990. Έπειτα, η Διάσκεψη της Ντόχα

(Δεκ. 2012, Κατάρ) αποτέλεσε μια νίκη της ΕΕ η οποία στο μεταξύ προετοίμασε την Πρωτοβουλία Ενέργεια 2020 και τον Οδικό Χάρτη της πορείας για τη μετάβαση σε μια ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών το 2050. Ζητούμενο της διοργάνωσης ήταν να δοθεί μια παράταση στο Πρωτόκολλο του Κιότο μέχρι το 2020, οπότε αναμένεται να υπογραφεί ένα πιο φιλόδοξο πλάνο περιβαλλοντικής προστασίας. Τέλος, στις 06/03/2015 πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες το Συμβούλιο «Περιβάλλον» με βασική θεματολογία το αναπτυξιακό πρότυπο μετά το 2015.

Το μέλλον της κλιματικής αλλαγής συνδέεται άμεσα με μέτρα και κατευθύνσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση της περιβαλλοντικής συνείδησης. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερα μεγάλη έμφαση στην ενημέρωση και την περιβαλλοντική κατάρτιση του κοινού, δεδομένης και της μεταστροφής στην οικολογική συνείδηση των πολιτών που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, η οποία θα πρέπει να ενισχυθεί (Portney, 2000). Ταυτόχρονα, είναι πλέον εμφανές πως είναι εξαιρετικά αναγκαία μια ουσιαστική συμμετοχή τοπικών και περιφερειακών θεσμών στα πλαίσια των δράσεων περιβαλλοντικής προστασίας.

Σχήμα 2: Χρονολόγιο των Διεθνών Διασκέψεων και Πρωτοκόλλων, Πηγή: ίδια επεξεργασία

Γράφημα 2: Γράφημα συμμετοχής κρατών-μελών σε Διάσκεψη και Πρωτόκολλο,
Πηγή: http://europa.eu/index_el.htm

3. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

3.1 ΒΑΣΙΚΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Οι βασικότεροι ευρωπαϊκοί φορείς χρηματοδότησης είναι οι εξής:

- Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)
- Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)
- Διαρθρωτικά Ταμεία (ΕΤΠΑ & ΕΚΤ)
- Ταμείο Συνοχής - Cohesion Fund (CF)
- Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)
- Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (ΕΤΑ)

Οι φορείς αυτοί διοχετεύουν τα κονδύλια χρηματοδότησης μέσω ειδικών προγραμμάτων και δράσεων, εκ των οποίων τα σημαντικότερα για τη χρονική περίοδο 2000-2015 είναι:

Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Επιχειρησιακά Προγράμματα και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες)

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον 2000 – 2006, με τους ακόλουθους άξονες προτεραιότητας:

- Υδατικό Περιβάλλον
- Στερεά Απόβλητα
- Πολιτική Προστασία, Προστασία Τοπίων και Θαλασσίου Περιβάλλοντος
- Ατμοσφαιρικό Περιβάλλον, Θόρυβος
- Θεσμοί – Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση
- Άλλες περιβαλλοντικές δράσεις

- Χωροταξία – πολεοδομία – αναπλάσεις
- Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών – βιότοποι
- Έργα περιβάλλοντος με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα
- Τεχνική βοήθεια(www.epper.gr, πρόσβαση 24/07/2015)

Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)

Χρηματοδοτούνται δράσεις και έργα στον τομέα του περιβάλλοντος, περιφερειακής και τοπικής σημασίας, που αφορούν κυρίως σε έργα ύδρευσης, αποχέτευσης, επεξεργασίας υγρών αποβλήτων και διαχείρισης απορριμμάτων(www.espa.gr/el/pages/staticRegionalOP.aspx, πρόσβαση 08/07/2015).

Κοινοτική πρωτοβουλία URBAN II

Αφορά σε ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις, σε έργα βελτίωσης τεχνικής και κοινωνικής υποδομής και αναβάθμισης του περιβάλλοντος(<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:g24209>, πρόσβαση 24/07/2015).

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα ΕΠΙΑΝ

Ο άξονας προτεραιότητας 7 αναφέρεται στην Ενέργεια και Αειφόρο Ανάπτυξη(www.antagonistikotita.gr, πρόσβαση 08/07/2015).

Χρηματοδοτικό Μέσο για το Περιβάλλον (LIFE)

Το χρηματοδοτικό μέσο LIFE 2000 – 2004 απαρτίζεται από τις ακόλουθες δράσεις:

- LIFE – Φύση, με στόχο τη συμβολή στην εφαρμογή των κοινοτικών οδηγιών για την άγρια ορνιθοπανίδα και την προστασία των οικοτόπων
- LIFE – Περιβάλλον, με στόχο τη συμβολή στην ανάπτυξη καινοτόμων και ολοκληρωμένων τεχνικών και μεθόδων προς περαιτέρω ανάπτυξη και εξέλιξη της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής

- LIFE – Τρίτες Χώρες, με στόχο τη συμβολή στη δημιουργία αναγκαίου δυναμικού και διοικητικών δομών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη περιβαλλοντικής πολιτικής και προγραμμάτων δράσης σε τρίτες χώρες της Μεσογείου και της Βαλτικής Θάλασσας.

Η έννοια του περιβάλλοντος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στα προγράμματα ευρωπαϊκής χρηματοδότησης.

Ειδικότερα, στο 5^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο (1998- 2002) η έννοια του περιβάλλοντος εμπεριέχεται στις δράσεις:

- Ποιότητα ζωής και διαχείριση των έμβιων πόρων, με έμφαση στις δράσεις *περιβάλλον και υγεία και Αειφόρος γεωργία, αλιεία και δασοκομία και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου, συμπεριλαμβανομένων των ορεινών περιοχών*
- Ενέργεια, περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη, με έμφαση στις δράσεις *Βιώσιμη διαχείριση και ποιότητα του ύδατος, Πλανητικές μεταβολές, κλίμα και βιοποικιλότητα, Βιώσιμη διαχείριση των θαλασσίων οικοσυστημάτων.*

Αντίστοιχα, στο 6^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο (2002 – 2006) η έννοια του περιβάλλοντος εμπεριέχεται στη θεματική ενότητα:

- Βιώσιμη ανάπτυξη, παγκόσμια μεταβολή και οικοσυστήματα, με έμφαση στις δράσεις *αειφόρα ενεργειακά συστήματα, αειφόρες επίγειες μεταφορές, πλανητική μεταβολή και οικοσυστήματα*

7ο πρόγραμμα-πλαίσιο (2007-2013)

Περιλαμβάνει 9 θεματικούς τομείς, για τους οποίους προβλέπεται αυτόνομη διαχείριση αλλά συμπληρωματική εφαρμογή ανάμεσα στους οποίους είναι και το περιβάλλον συμπεριλαμβανομένης της κλιματικής αλλαγής

Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ)

Το έγγραφο που καταρτίζεται από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών σε διάλογο με την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και το οποίο αποτελεί μέσο αναφοράς για την εκπόνηση του προγραμματισμού του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) και του Ταμείου Συνοχής.

LIFE+(2007-2013)

Το μόνο χρηματοδοτικό μέσο αποκλειστικά για το περιβάλλον που απαρτίζεται από τις εξής δράσεις:

- LIFE+ Φύση και Βιοποικιλότητα
- LIFE+ Περιβαλλοντική Πολιτική και Διακυβέρνηση
- LIFE+ Ενημέρωση και Επικοινωνία

Marco Polo II(2007-2013)

Οι οδικές μεταφορές εμπορευμάτων εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τα ορυκτά καύσιμα, τα οποία συντελούν πολύ στην παραγωγή CO₂. Άλλο πρόβλημα που συναντάται είναι η συμφόρηση των υποδομών. Με αυτά τα δεδομένα, καθίσταται περισσότερο αναγκαία η διατροφικότητα, έτσι ώστε να γίνει καλύτερη χρήση των υπάρχοντων πόρων με την ένταξη των θαλάσσιων μεταφορών μικρών αποστάσεων, των σιδηροδρομικών μεταφορών και της εσωτερικής ναυσιπλοΐας στην αλυσίδα εφοδιαστικής. Στο πλαίσιο αυτό, το πρόγραμμα Marco Polo II (2007-2013) αποβλέπει στη στροφή από τις οδικές μεταφορές εμπορευμάτων προς άλλους τρόπους μεταφοράς πιο συμβατούς με το περιβάλλον.

Πρόγραμμα πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία(ΠΠΑΚ)

Στις βασικές του προτεραιότητες περιλαμβάνεται η ολοκλήρωση του ενεργειακού συστήματος στην Ελλάδα και η ενίσχυση της αειφορίας.

Πρόγραμμα Intelligent Energy Europe(IEE)

Αποτελεί το κύριο εργαλείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση των μη τεχνολογικών εμποδίων στη διάδοση της Ενεργειακής Αποδοτικότητας και την προώθηση της χρήσης των ΑΠΕ σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών.

Πρόγραμμα «NER 300»

Στηρίζει καινοτόμες τεχνολογίες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καθώς και τεχνολογίες δέσμευσης και αποθήκευσης αερίων που εκπέμπουν οι σταθμοί παραγωγής ενέργειας(www.ner300.com, πρόσβαση 10/08/2015).

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Τις τελευταίες δεκαετίες, η Ευρωπαϊκή Ένωση ασκεί σημαντική επιρροή στην προστασία του περιβάλλοντος και στην προφύλαξή του μέσω του περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Από το 1979 και μετά, οι ακόλουθες οδηγίες, επηρέασαν την πολιτική και τις διαδικασίες σχεδιασμού σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες:

- Η οδηγία για την προστασία των βιοτόπων(Habitats-Directive)
- Η οδηγία για τη μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων(EIA-Directive)
- Η οδηγία για τη στρατηγική μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων(Sea-Directive)

-Η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα(Water Framework Directive)
Έχουν εφαρμοστεί στους υφιστάμενους κανονισμούς σχεδιασμού και στις κατευθυντήριες γραμμές όλων των ευρωπαϊκών χωρών. Με την εισαγωγή της αρχής της προφύλαξης, καθώς και μιας σειράς από μεθοδολογικές διαδικασίες προκλήθηκαν αρκετές τροποποιήσεις στο σύστημα σχεδιασμού των κρατών-μελών. Σε αυτό το σύγχρονο πλαίσιο σχεδιασμού είναι απαραίτητο να ξεκαθαριστεί εάν σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα η ΕΕ ενισχύει το σύνολο μέσων σχεδιασμού και τις μεθοδολογικές του προσεγγίσεις, ώστε να αποφασιστεί ότι θα αποτελεί το βασικό φορέα αποφάσεων και για τα επόμενα χρόνια. Επίσης, πρέπει να πραγματοποιηθεί μια ανασκόπηση για το εάν τα κράτη-μέλη εφαρμόζουν τον εν λόγω σχεδιασμό σύμφωνα με τις προθέσεις και τις στρατηγικές των οδηγιών. Τέλος, ένα ακόμη σοβαρό ζήτημα έγκειται στο γεγονός ότι παρά τη συνεκτική έννοια της μεθοδολογίας και της ακρίβειας εντός των οδηγιών οδηγούμαστε σε ετερογενή αποτελέσματα ύστερα από την πρακτική εφαρμογή. Κατά συνέπεια, θέλουμε να εξετάσουμε κατά πόσο η πρακτική εφαρμογή αντανακλά στο «ευρωπαϊκό πλαίσιο» παρά τις εθνικές απαιτήσεις του εκάστοτε κράτους-μέλους στον τομέα αυτό. Ο στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να επισημάνει, τις κοινές αρχές σχεδιασμού, αναλύοντας τα μεθοδολογικά στοιχεία, τα

οποία εισήχθησαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στον τομέα του περιβαλλοντικού σχεδιασμού (Jiricka, Pröbstl, 2009).

4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Οι τέσσερις βασικές οδηγίες που αναφέρθηκαν παραπάνω τέθηκαν σε ισχύ κατά τη διάρκεια διαφορετικών χρονικών περιόδων. Δεδομένου ότι παρακάτω θα επεξεργαστούμε το περιεχόμενο των οδηγιών και το αντίκτυπο που αυτό έχει είναι σημαντικό να γίνει μια μικρή εισαγωγή σε ότι αφορά το περιεχόμενό τους

➤ *EIA Directive*

Η ΕΙΑ, που θεσπίστηκε με τον κανονισμό 85/337 / ΕΟΚ του Συμβουλίου, ήταν η πρώτη οδηγία προσπάθησε να θεσμοθετήσει ένα προληπτικό πλαίσιο για την αξιολόγηση των πιθανών αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των μελλοντικών σχεδίων σε επίπεδο ΕΕ. Η εφαρμογή της οδηγίας απευθύνεται στους τύπους των σχεδίων που θα μπορούσαν να έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Η διαδικασία ΕΙΑ περιλαμβάνει τον εντοπισμό των σχετικών σχεδίων, τον προσδιορισμό του πεδίου εφαρμογής (μέθοδος, επίπεδο λεπτομέρειας), τη συλλογή των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (που περιέχει τις σχετικές πληροφορίες για το σχέδιο, τις επιπτώσεις του στο περιβάλλον και τα πιθανά μέτρα μετριασμού για την πρόληψη αυτών), τη διαβούλευση με τους σχετικούς ενδιαφερόμενους και τη δημοσίευση των σχετικών πληροφοριών, καθώς και την απόφαση της διαδικασίας αξιολόγησης. Η νομοθεσία ΕΙΑ τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από τον κανονισμό 97/11/ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή) το 1997. Η τροποποίηση της πρώτης οδηγίας όσον αφορά ιδίως το μέγεθος των δραστηριοτήτων για τις οποίες η εκτίμηση είναι υποχρεωτική, καθώς και οι μεταβολές στις απαιτήσεις μιας εξέτασης επιτρέπουν στα κράτη-μέλη να καθορίζουν κριτήρια και / ή κατώτατα όρια για την εξέταση των δράσεων σύμφωνα με το παράρτημα II. Για το σκοπό αυτό το παράρτημα III προβλέπει κριτήρια επιλογής, τα οποία πρέπει να εξεταστούν για

τον προσδιορισμό της υποχρέωσης προς την ΕΙΑ. Επιπλέον, τροποποιήσεις επήλθαν και αναφορικά με το επίπεδο των πληροφοριών οι οποίες θα πρέπει να δοθούν στο κοινό (συμπεριλαμβανομένης της παρουσίασης για την έκβαση της διαδικασίας αξιολόγησης, η οποία πρέπει να είναι γνωστή στο κοινό)(Environmental Impact Assessment, EIA Directive 85/337/EEC).

➤ *Habitats-Directive*

Με την εφαρμογή της οδηγίας 92/43 «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» δημιουργήθηκε ένα δίκτυο μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με κοινό σκοπό την προστασία των ειδικών απειλούμενων ειδών και των οικοτόπων τους. Μαζί με τις περιοχές προστασίας των πουλιών(οδηγία 79/409 / EWG) η Habitats-Directive περιλαμβάνει και το ευρωπαϊκό δίκτυο προστασίας Natura 2000. Κοινή στρατηγική πίσω από τις δύο οδηγίες είναι η διατήρηση της βιοποικιλότητας. Εκτός από τις κατευθυντήριες γραμμές που αναφέρονται για τον προσδιορισμό των προστατευόμενων περιοχών, η οδηγία συνιστά την κατάρτιση διαχειριστικού σχεδίου, έτσι ώστε να εξακριβωθούν τα κατάλληλα μέτρα για την οικολογική διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000 και των ειδών του. Οι βιολογικοί οικότοποι και τα είδη τους προστατεύονται από τα παραρτήματα I, II, IV και V της οδηγίας 92/43/EWG. Με αυτόν τον τρόπο οι «φυσικοί οικότοποι προτεραιότητας» και τα «είδη προτεραιότητας» όπως ορίζονται βρίσκονται υπό καθεστώς αυστηρότερης διατήρησης. Το παράρτημα III παρέχει οδηγίες για τη διαδικασία εκλογής και διορισμού των περιοχών που πρόκειται να εκτεθούν υπό την προστασία της οδηγίας. Σύμφωνα με το άρθ. 11 της οδηγίας τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να παρακολουθούν την ανάπτυξη των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών. Στον τομέα της προστασίας των περιοχών Natura 2000 εισήχθη μια διαδικασία αξιολόγησης, η οποία προορίζεται να χρησιμεύσει ως μια εκτίμηση των αρνητικών επιπτώσεων που προκαλούνται από τα σχέδια προστασίας. Αυτή η διαδικασία, ονομάζεται FFH-assessment(που σημαίνει “Flora-Fauna-Habitat assessment”) και υλοποιείται από το άρθρο. 6 (τμήματα 3 και 4) της οδηγίας περί οικοτόπων του 1992 (RL 92/43 / EOK). Αν είναι απαραίτητο το κοινό καλείται να γνωμοδοτήσει στο πλαίσιο της διαδικασίας αξιολόγησης. Σε περίπτωση που τα

αποτελέσματα της εκτίμησης είναι αρνητικά, η κατάρτιση των έργων ή των σχεδίων επιτρέπεται μόνο υπό ειδικές συνθήκες που ορίζονται στο Άρθρο 6, παρ.4)(The Habitats Directive, 92/43/EEC).

➤ *Water Framework Directive(WFD)*

Κυκλοφόρησε από την Επιτροπή το 2000, η «Οδηγία-Πλαίσιο για τα Ύδατα»(2000 / 60/Ευρωπαϊκή Επιτροπή). Έχοντας ως βάση τις προηγούμενες σχετικές οδηγίες, όπως η οδηγία για τη νιτρορρύπανση και την οδηγία για την ποιότητα του πόσιμου νερού, η WFD επικεντρώνεται στη βελτίωση των ευρωπαϊκών υδάτων. Στοχεύει, επίσης, στην αποφυγή επιδείνωσης της υφιστάμενης κατάστασης συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην αύξηση της ποιότητας. Ύστερα από τη θεσμοθέτηση της οδηγίας τέθηκε σε ισχύ ο κανονισμός που αναφέρει ότι η ποιότητα και η κατάσταση των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων πρέπει να είναι σταθεροποιημένη. Η προστασία των υδάτινων σωμάτων αναφέρεται σε θαλάσσια ύδατα, ενώ το παράρτημα V της οδηγίας αναφέρει ότι τα πρότυπα ποιότητας που πρέπει να ληφθούν σε εθνικό επίπεδο.

Επιπρόσθετα για πρώτη φορά η συγκεκριμένη οδηγία περιλαμβάνει μεταξύ άλλων Σχέδιο Διαχείρισης Λεκανών Απορροής, δηλώνοντας και τη διαδικασία για τις αντίστοιχες περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού. Για να διασφαλιστεί μια ολοκληρωμένη διαχείριση των υδάτων θα πρέπει να ενισχυθεί η δημόσια συμμετοχή και διαβούλευση. Μια άλλη στρατηγική είναι η νομισματική στάθμιση των υδάτινων πόρων προκειμένου να εισαχθεί ένα σύστημα τιμολόγησης του νερού. Η ανάκτηση του κόστους των υπηρεσιών ύδατος είναι σύμφωνη με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» που ακολουθείται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Gullón, 2005, Carter και Howe, 2005).

➤ *Sea-Directive*

Στην προέλευσή της η Sea-Directive συνδέεται με την EIA-Directive. Στη δεκαετία του '90, ως αποτέλεσμα της πρακτικής εφαρμογής της οδηγίας 85/337 / ΕΟΚ, η οποία περιορίζει το πεδίο εφαρμογής της αξιολόγησης σε επίπεδο σχεδίου έκανε προφανές

ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε ένα ανώτερο επίπεδο συχνά επιδεινώνουν τις διαδικασίες αδειοδότησης, σε επίπεδο σχεδίων. Η Sea-Directive εξασφάλισε ότι στο μέλλον η λήψη των αποφάσεων, καθώς και οι τεχνικές λύσεις - όπου είναι δυνατό - θα αξιολογούνται με ως προς την αειφορία και την επιβάρυνσή που προκαλούν σχετικά με τα θέματα της προστασίας. Η διαδικασία SEA αποτελεί μια διαδικασία παρόμοια με εκείνη της ΕΙΑ (που εκφράζεται από τη νομοθεσία της ΕΕ). Σημαντική διαφορά δίνεται από την εισαγωγή υποχρεωτικής παρακολούθησης στη SEA, η οποία πρέπει να διενεργείται για την επαλήθευση των προβλέψεων που γίνονται κατά την αξιολόγηση για την αποκάλυψη τυχόν απρόβλεπτων αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Στην περίπτωση της αρνητικής εξέλιξης του ελέγχου πρέπει να προβλέπονται διορθωτικά μέτρα για την πρόληψη της περαιτέρω αρνητικής ανάπτυξης (Strategic Environmental Assessment, SEA Directive, 2001/42/EC).

4.3 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Αν και οι τέσσερις οδηγίες έχουν αναπτυχθεί κατά τη διάρκεια μιας περιόδου μεγαλύτερης των 20 χρόνων, με διαφορετικά περιεχόμενα σε διαφορετικά επίπεδα σχεδιασμού, που κυμαίνονται από τη διατήρηση των απειλούμενων ειδών μέχρι την προστασία των υδάτων, οι στρατηγικές και το μεθοδολογικό περιεχόμενο είναι συνεκτικά. Στα πλαίσια αυτής της σύμπλευσης των οδηγιών υπάρχουν πέντε κρίσιμα μεθοδολογικά βήματα σχεδιασμού τα οποία μπορούν να θεωρηθούν ως ένα στρατηγικό κοινό έδαφος. Τα ακόλουθα αυτά πέντε βήματα μπορούν να θεωρηθούν ως μεθοδολογικές αρχές, τις οποίες η ΕΕ έχει καθορίσει ως στρατηγικές περιβαλλοντικού σχεδιασμού και είναι τα εξής:

- Προφύλαξη μέσω διαλογής
- Εξέταση εναλλακτικών λύσεων
- Διαβούλευση και συνεταιριστικός σχεδιασμός
- Επιτήρηση-Παρακολούθηση
- Άμβλυση επιπτώσεων/Αποζημίωση (Programme: Planet Europe)

➤ Προφύλαξη μέσω διαλογής

Σύμφωνα με τις προθέσεις τους, οι τέσσερις οδηγίες στοχεύουν στην πρόληψη των αρνητικών επιπτώσεων για τη φύση και την ανθρώπινη ζωή. Επίσης συνδέονται με τη βασική ιδέα ότι πολύ αποτελεσματικότερο από τη διόρθωση των ζημιών είναι η υποχώρηση αυτού από το οποίο αυτές προέρχονται. Για να καθοριστεί κατά πόσον ή με ποιον τρόπο θα εφαρμοστούν τα νομοθετικά μέσα είναι απαραίτητος ο προληπτικός έλεγχος. Η EIA-Directive απαιτεί διαδικασία επιλογής για να προσδιορίσει τη σπουδαιότητα μιας διαδικασίας αξιολόγησης ενός ορισμένου σχεδίου. Σαφής καθορισμός του πεδίου εφαρμογής δίνεται στο παράρτημα I το οποίο περιέχει τους τύπους των σχεδίων που πρέπει οπωσδήποτε να υποβληθούν σε αξιολόγηση. Το παράρτημα II περιλαμβάνει τα είδη των σχεδίων, για τα οποία τα κράτη-μέλη μπορούν να καθορίζουν την υποχρέωση διενέργειας Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, είτε με κατώτατα όρια ή / και κριτήρια ή μέσω κατά περίπτωση εξέτασης. Η οδηγία προβλέπει για τα κράτη-μέλη τη δυνατότητα να εξαιρούν σχέδια από την αξιολόγηση, σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Τα αποτελέσματα της εξέτασης θα πρέπει να δημοσιοποιούνται. Με την Οδηγία EIA εξασφαλίζεται η συντομότερη δυνατή εξασφάλιση αδειοδότησης περιβαλλοντικών σχεδίων, ώστε να μην υπάρχει καθυστέρηση στην προσέλκυση επενδύσεων. Προχωρώντας στη SEA-Directive αναφέρεται ότι μια Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων πρέπει να εξασφαλίζει την αρχή της προφύλαξης για τα σχέδια και τα προγράμματα των διαφόρων θεμάτων, τα οποία παρασκευάζονται ή / και εγκρίνονται από τις εθνικές / περιφερειακές / τοπικές αρχές. Σύμφωνα με το άρθρ. 3 παρ. 2 και 3 της Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης SEA πρέπει να πραγματοποιείται προληπτικός έλεγχος εφόσον το σχέδιο ή πρόγραμμα θέτει στοιχεία για έργα στο πλαίσιο της οδηγίας SEA και αφορά περιοχές του δικτύου Natura 2000 ή συνεπάγεται σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Η απόφαση σχετικά με τη διαδικασία εξέτασης πρέπει να τίθενται στη διάθεση του κοινού. Η Οδηγία SEA ορίζει ως υποχρέωση να πραγματοποιήσει την αξιολόγηση που περιέχει τις σχετικές διαβουλεύσεις κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σχεδιασμού, πριν από την έγκριση του σχεδίου ή του προγράμματος ή πριν από την υποβολή του στην νομοθετική διαδικασία.

Έπειτα, αναφερόμενοι στην οδηγία για τους οικοτόπους και στα πλαίσια του δικτύου Natura 2000 ο έγκαιρος προγραμματισμός αποτελεί μια βασική ιδέα για την αποφυγή των αρνητικών επιπτώσεων στα απειλούμενα είδη και ενδιαιτήματα. Για την επίτευξη του στόχου της προφύλαξης και της διατήρησης της κατάστασης των περιοχών Natura 2000, υιοθετήθηκε ο θεσμός των σχεδίων διαχείρισης. Επίσης, όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή εισήχθη και το εργαλείο της διαδικασίας αξιολόγησης FFh. Η FFH-assessment απαιτεί το πρώτο βήμα μιας διαδικασίας επιλογής η οποία βοηθά στο να καθορίσει αν οι σημαντικές επιπτώσεις μπορεί να επηρεάσουν τα προστατευόμενα είδη ή τύπους βιοτόπων(http://www.ifuplan.de/seiten_eng/services/survey_ffh.html, πρόσβαση 10/09/2015). Ως εκ τούτου, η διαδικασία για την επιλογή κατάλληλων χώρων σε κάθε κράτος-μέλος για την προστασία των ειδών και των οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος μπορεί να θεωρηθεί ως μια διαδικασία ελέγχου και πρόληψης.

Η αρχή της προφύλαξης είναι ένα ουσιαστικό υπόβαθρο της οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα. Τα κράτη-μέλη για να είναι σε θέση να εφαρμόσουν περαιτέρω μέτρα πρέπει να ταξινομούν την κατάσταση των υδατικών συστημάτων τους σε πέντε κατηγορίες. Το παράρτημα II παρέχει δείκτες για να περιγράψουν την κατάσταση του νερού και να προσδιορίσουν τις πιθανές επιπτώσεις από την ανθρώπινη παρέμβαση σε αυτό. Τα κράτη μέλη μπορούν να δηλώσουν σε ειδικές περιπτώσεις υδάτινα συστήματα ως "τεχνητά και ιδιαιτέρως τροποποιημένα συστήματα επιφανειακών υδάτων".

➤ *Εξέταση εναλλακτικών λύσεων*

Μέσα από την προληπτική έρευνα ελαχιστοποίησης των εναλλακτικών ζημιών, είναι εξαιρετικά πιθανή η εφαρμογή μιας τελικής λύσης η οποία θα προκαλεί τις λιγότερες αρνητικές συνέπειες και θα δημιουργεί τις καλύτερες συνθήκες για την ανάπτυξη των επηρεαζόμενων περιβαλλοντικών ζητημάτων. Η αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων παράσχει στο σχεδιασμό απτές ενδείξεις για βελτίωση των προγραμματικών κειμένων. Ιδανικά, αυτό θα συμβαίνει στην πρώτη φάση του σχεδιασμού του σχεδίου, ώστε να επιτευχθούν καλύτερα αποτελέσματα και να αποφευχθούν χρονικές δαπάνες.

Η αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων έγινε υποχρεωτική στην EIA-Directive ύστερα από συγκεκριμένη τροπολογία. Σύμφωνα με αυτή την τροποποίηση της

οδηγίας, ο κύριος του σχεδίου πρέπει να εξηγήσει ποιες εναλλακτικές λύσεις έχουν εξεταστεί αντίστοιχα και ποια είναι αυτή που πλησιάζει περισσότερο στα πρότυπα που αυτός έχει ορίσει.

Ο κανονισμός SEA προβλέπει επίσης υποχρεωτική εξέταση εναλλακτικών λύσεων. Μια εναλλακτική λύση Στρατηγικής Μελέτης μπορεί να είναι είτε ένας εντελώς νέος στόχος είτε να επιβάλλει όρους σχετικά με την εκτέλεση ενός στόχου. Εναλλακτικές λύσεις μπορούν να απευθύνονται σχετικά με την τοποθεσία, καθώς και σχετικά με το τεχνικό κομμάτι της εκτέλεσης (όπως το μέγεθος και η έκταση του σχεδίου, οι διαδικασίες λειτουργίας κλπ) συνοδευόμενες με οδηγίες εκτέλεσης διαφόρων εργαλείων ελέγχου.

Στην οδηγία για τους οικοτόπους η αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων απαιτείται πάντα, όταν μπορεί να προκύψουν αρνητικά αποτελέσματα. Έτσι λοιπόν αυτό που ισχύει είναι ότι ένα σχέδιο που προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις σε περιοχή Natura 2000 μπορεί μόνο να αδειοδοτηθεί, αν δεν υπάρχει εναλλακτική λύση. Παρά το γεγονός ότι η αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων είναι απαραίτητη μόνο όταν έχει ήδη αποδειχθεί ότι αρνητικές επιδράσεις σχετίζονται με το σχέδιο, η συμβουλή είναι να εξετάζονται εναλλακτικές λύσεις κατά την πρώιμη φάση του σχεδίου. Στην περίπτωση ενός ενδιαιτήματος της περιοχής Natura 2000 μια εναλλακτική λύση είναι να εξεταστεί το ενδεχόμενο, εάν οι τροποποιήσεις δεν είναι σύμφωνες με όλους τους στόχους που προγραμματίζονται στα πλαίσια του σχεδίου. Αναφορικά με την αρχή της εξέτασης των εναλλακτικών λύσεων η FFH-assessment εκτιμά ότι είναι καλύτερο να μη διενεργηθεί καθόλου η συγκεκριμένη διαδικασία εάν πρόκειται να αυξηθεί αρκετά το κόστος σε χρόνο και χρήμα.

Στην οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα γίνεται για ακόμη μια φορά ξεκάθαρο ότι η εξέταση των διαφόρων επιλογών για τη διαχείριση των περιοχών λεκάνης απορροής πρέπει να διενεργείται σε πρώιμο στάδιο του σχεδιασμού. Συγκεκριμένες εναλλακτικές λύσεις ωστόσο δεν αναφέρονται ρητά.

➤ *Διαβούλευση και συνεταιριστικός σχεδιασμός*

Όλα τα προληπτικά μέσα περιβαλλοντικού σχεδιασμού έχουν το κοινό καθήκον της

τόνωσης της διαφάνειας και της συμμετοχικής λήψης αποφάσεων. Η αρχή αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για την αξιολόγηση των τεσσάρων βασικών μέσων σχεδιασμού, καθώς δεν υπάρχει νομικά δεσμευτικό σύνολο για τα αποτελέσματα της αξιολόγησης από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με το Συνταγματικό Δίκαιο, το κοινό είναι εφοδιασμένο με μια ισχυρότατη θέση και μπορεί να επηρεάζει τη λήψη αποφάσεων υπέρ των περιβαλλοντικών ζητημάτων .

Κατά τη διάρκεια εφαρμογής της οδηγίας EIA η συμμετοχή του κοινού είναι υποχρεωτική, η γνώμη και οι αποφάσεις του οποίου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στα αποτελέσματα της τελικής διαδικασίας χορήγησης άδειας (άρθρο 8 της οδηγίας 85/337 /ΕΟΚ). Οι κανονισμοί της EIA θέτουν τον ορισμό και τις προδιαγραφές του κοινού σχετικά με τα κράτη-μέλη, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας. Τα κράτη-μέλη μπορούν επίσης να καθορίσουν τις περιόδους και το είδος της συμμετοχής ανεξάρτητα. Ωστόσο, αυτό πρέπει να γίνει πριν από την έγκριση του σχεδίου.

Σύμφωνα με τον κανονισμό SEA, μια επαρκής ενσωμάτωση των αρμόδιων αρχών και του κοινού στα κατάλληλα χρονικά διαστήματα πρέπει να ρυθμιστεί, προκειμένου να εξασφαλιστεί η διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων και η πλήρης και αξιόπιστη αξιολόγηση. Σύμφωνα με την οδηγία SEA τον ακριβή ορισμό της δημόσιας διαβούλευσης πρέπει να πραγματοποιήσουν τα κράτη-μέλη. Τα κράτη-μέλη μπορούν να καθορίσουν τις περιόδους και το είδος της συμμετοχής ανεξάρτητα.

Η οδηγία για τους οικοτόπους σε σύγκριση με τις SEA και EIA, παρέχει συμμετοχή και συνεργασία σε όλες τις περιπτώσεις εκτός από αυτή της διενέργειας FFH-assessment. Η συμμετοχή στη φάση της διαλογής και επιλογής κατάλληλων χώρων οδηγεί σε συζήτηση και μετέπειτα σε σύγκρουση μεταξύ των διαφόρων ομάδων χρηστών γης που επηρεάζονται από την οδηγία. Αν ρίξουμε μια πιο προσεκτική ματιά στις πληροφορίες γύρω από το σχέδιο διαχείρισης, όπου αναφέρεται η εξέταση των κοινωνικοοικονομικών πτυχών, αποδεικνύεται ότι αναμένεται ένας συνεταιρισμός σχεδιασμού. Επιπλέον πληροφορίες και επιστημονικά κείμενα αποδεικνύουν ότι η διαδικασία διαχείρισης θα πρέπει να γίνεται με ένα συνεργατικό τρόπο. Οι ομάδες χρηστών που επηρεάζονται από το σχέδιο μπορούν να θεωρηθούν ως η βάση για τη σύνταξη των στρατηγικών διαχείρισης. Στην περίπτωση της FFH-αξιολόγησης, η συμμετοχή του κοινού πραγματοποιείται μόνο εφόσον αυτό κρίνεται σκόπιμο.

Η συμμετοχή του κοινού σε πρώιμο στάδιο του σχεδιασμού είναι ένα ουσιώδες στοιχείο για την οδηγία-πλαίσιο των υδάτων. Προϋπόθεση αποτελεί η δημιουργία Σχεδίου Διαχείρισης των Περιοχών Λεκάνης Απορροής ώστε να τεθεί υπό διαβούλευση. Η WFD θέτει ένα χρονικό πλαίσιο για τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών σύμφωνα με τα βήματα προγραμματισμού κατά τη σύνταξή του. Κατόπιν αιτήματος θα πρέπει να δοθεί πλήρης πρόσβαση του κοινού σε όλα τα έγγραφα που απαιτούνται για την κατάρτιση του Σχεδίου Διαχείρισης. Πρέπει να διασφαλίζεται σύμφωνα με το άρθρο 14, μια περίοδος έξι μηνών από τα κράτη-μέλη για τη λήψη γραπτών παρατηρήσεων σχετικά με το σχεδιασμό των εγγράφων και κάθε άλλης μορφής συμμετοχής του κοινού.

➤ *Άμβλυνση επιπτώσεων/Αποζημίωση*

Και στις τέσσερις οδηγίες, ο μετριασμός και η αντιστάθμιση, αν δεν είναι δυνατή η αποφυγή των αρνητικών επιπτώσεων για τα θέματα της προστασίας, αποτελούν βασικό στόχο. Με τον τρόπο αυτό, τα μέτρα τα οποία ελαχιστοποιούν τις επιδράσεις στην πηγή του προβλήματος πρέπει να προτιμώνται έναντι των μέτρων για τα συμπτώματα που προκύπτουν.

Στο παράρτημα IV της οδηγίας EIA γίνεται η διαπίστωση για την προσαρμογή μέτρων μετριασμού και αντιστάθμισης με στόχο την ελαχιστοποίηση και την αποζημίωση των αρνητικών επιπτώσεων που προκαλούνται από το σχέδιο. Για την εκτέλεση των μέτρων στο πλαίσιο μιας εκτίμησης της οδηγίας ΕΠΕ, υποβάλλεται ένα διακανονιστικό σχέδιο με χρονικό πλαίσιο που αφορά το σχέδιο που θα κατατεθεί. Μια τέτοια ακριβής προσέγγιση θα είναι επίσης χρήσιμη για τυχόν αποζημιώσεις στο πλαίσιο της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Αξιολόγησης.

Αντισταθμιστικά μέτρα και μέτρα μετριασμού εφαρμόζονται κατά τη διάρκεια του συστήματος αξιολόγησης της οδηγίας SEA. Αναφορικά με την οδηγία για τους οικοτόπους και συγκεκριμένα στην περίπτωση της FFH-αξιολόγησης, αντισταθμιστικά μέτρα θα πρέπει να εξετάζονται μόνο μετά την τρίτη φάση (μετά την αξιολόγηση, όπου συζητείται η αποφυγή των συνεπειών) και δεν πρέπει να αποτελούν τη βάση της αξιολόγησης. Στην περίπτωση της FFH-αξιολόγησης, τα σημαντικά κριτήρια για τα αντισταθμιστικά μέτρα είναι η εγγύηση για τη συνολική

συνοχή των περιοχών του δικτύου Natura 2000 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001, σ. 38). Στην οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα, μετά τον προσδιορισμό των εμποδίων για την επίτευξη της προβλεπόμενης κατάστασης των υδάτινων σωμάτων, τα μέτρα θα πρέπει να αναγνωρισθούν για τον περιορισμό και την ελαχιστοποίηση αυτών των εμποδίων, ώστε η ποιότητα των υδάτων να είναι η στοχευόμενη. Στο άρθρο. 11 της οδηγίας μια τεράστια γκάμα μέτρων τα οποία αναφέρονται θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στο Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής.

➤ *Επιτήρηση – Παρακολούθηση*

Η παρακολούθηση είναι μια θεμελιώδης έννοια της ευρωπαϊκής προφύλαξης για τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό. Με αυτό το στοιχείο, έμφαση δίνεται, αφενός, στην εξέταση των αποτελεσμάτων του σχεδιασμού καθώς και στις περιβαλλοντικές δηλώσεις ή στα σχέδια διαχείρισης, ώστε οι φορείς να είναι σε θέση, αν είναι απαραίτητο, να λάβουν διορθωτικά μέτρα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας παρακολούθησης. Από την άλλη πλευρά, εστίαση πραγματοποιείται και στις διαδικασίες εκμάθησης συνεπειών του μελλοντικού προγραμματισμού. Απαραίτητο για την ποιότητα της παρακολούθησης είναι να διεξάγεται τακτικά και να είναι καλά τεκμηριωμένη και κατανοητή. Για το δεύτερο κριτήριο ποιότητας, ιδιαίτερη σημασία έχει η επιλογή του κατάλληλου δείκτη. Οι ευρωπαϊκοί κανονισμοί σχετικά με την οδηγία ΕΙΑ δεν προβλέπουν την υποχρεωτική παρακολούθηση. Μια τέτοια προσέγγιση, ωστόσο, συνιστάται για την καλύτερη λειτουργία και εφαρμογή των σχεδίων. Η παρακολούθηση έχει νομική υποχρέωση σύμφωνα με την Οδηγία SEA. Στην περίπτωση της παρακολούθησης κατά τη διάρκεια της SEA - όπως και της αξιολόγησης - μόνο σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις πρέπει να παρακολουθούνται.

Στη συνέχεια, η οδηγία για τους οικοτόπους παρέχει νομικές δεσμεύσεις για την παρακολούθηση των περιοχών του δικτύου Natura 2000. Έτσι, σύμφωνα με την παρ. 11 της οδηγίας για τους οικοτόπους, τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να παρακολουθούν την κατάσταση συντήρησης των άγριων ειδών πανίδας και χλωρίδας όπως επίσης και του φυσικού τους περιβάλλοντος τα οποία προστατεύονται από τον κανονισμό. Ο βασικός στόχος της παρακολούθησης είναι να εξετάζει την αποτελεσματικότητα των

μέτρων προστασίας καθώς και τον εντοπισμό πιθανών απειλών για την κατάσταση συντήρησης, ώστε οι αρμόδιες αρχές να είναι σε θέση να λάβουν περαιτέρω μέτρα. Προτάσεις, σχετικά με αυτό, πρέπει να περιλαμβάνονται στα διαχειριστικά μέτρα. Σύμφωνα με το άρθρο 17 τα κράτη-μέλη έχουν την υποχρέωση να υποβάλουν έκθεση στην Επιτροπή σχετικά με τα αποτελέσματα της παρακολούθησης σε σταθερές χρονικές περιόδους. Σύμφωνα με το Άρθρο 8 της οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα τα κράτη-μέλη υποχρεώνονται να διεξάγουν τακτική παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων, επιφανειακών και υπόγειων, καθώς και των προστατευόμενων υδάτινων περιοχών. Για το σκοπό αυτό θεσπίζονται τα προγράμματα, που εξετάζουν την οικολογική και χημική κατάσταση των επιφανειακών υδάτων. Για τα υπόγεια ύδατα, επίσης, η χημική και οικολογική κατάσταση πρέπει να παρακολουθείται (Άρθ. 8 2000/62 / Ευρωπαϊκή Επιτροπή). Το παράρτημα V παρέχει λεπτομερείς οδηγίες για τη διαδικασία παρακολούθησης, συμπεριλαμβανομένων ακριβών χρονικών πλαισίων, δεικτών, μέτρων και στόχων. Σε περίπτωση που η παρακολούθηση αποκαλύπτει ότι οι στόχοι που ορίζονται στο άρθρο. 4 είναι απίθανο να επιτευχθούν, η προέλευση της βλάβης θα πρέπει να διερευνηθεί και θα πρέπει να ληφθούν περαιτέρω μέτρα για την αποκατάσταση της απαιτούμενη κατάσταση.

5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στην Ελλάδα ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός αποτελεί ουσιαστικά ένα παρακλάδι ενός γενικότερου πλαισίου σχεδιασμού που αποκαλείται χωροταξικός σχεδιασμός. Ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός δεν εξετάζει απλώς το περιβάλλον ως ένα σύνολο βιοτικών και αβιοτικών στοιχείων, αλλά εισάγει σε αυτό και τις ανθρώπινες δραστηριότητες εξετάζοντας τις όποιες συνέπειες αυτές μπορεί να επιφέρουν. Η αξία αυτής της νέας εννοιολογικής οριοθέτησης οδηγεί σε έναν άλλο τρόπο αντιμετώπισης του περιβάλλοντος σε ζητήματα οριζόντιου σχεδιασμού, ξεφεύγοντας από την κάθετη θεματική ή κλαδική λογική. Το περιβάλλον δεν αντιπροσωπεύει απλώς κάποια «πράγματα» (στοιχεία της εμπειρικής πραγματικότητας) αλλά και ορισμένες «καταστάσεις» ή προβλήματα. Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό για τους ερευνητές να ενσωματώσουν την έννοια με στόχο την πιο ορθολογική «διαχείριση», «διατήρηση», «αποκατάσταση», «αναβάθμιση» και «βελτίωση» του περιβάλλοντος. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο όρος διαχείριση είναι ο πλέον κατάλληλος μεταξύ των προαναφερθέντων όρων, δεδομένου ότι είναι η πιο ολοκληρωμένη και λειτουργική έννοια. Ο όρος του περιβαλλοντικού σχεδιασμού έχει χρησιμοποιηθεί επίσης στις ΗΠΑ και τη Βρετανία. Κατά συνέπεια, η ορθολογική και σωστή συσχέτιση αυτών των εννοιών είναι ένας πρώτος παράγοντας που ευνοεί μια συνδυασμένη και ενιαία μελέτη του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν οι θεσμοί και γενικότερα, η χάραξη της περιβαλλοντικής πολιτικής σε εθνικό ή / και διεθνές επίπεδο (Environmental policy and spatial planning in Greece. Institutional aspects, Elias Beriatos).

5.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Όπως προαναφέρθηκε στο ελληνικό σύστημα ο χωροταξικός σχεδιασμός προηγείται του περιβαλλοντικού. Οι κατευθύνσεις που δίνονται στα θεσμοθετημένα

προγραμματικά κείμενα αποτελούν τις βασικές αρχές του περιβαλλοντικού σχεδιασμού, ενώ μετέπειτα αποτελούν και θεμέλιο για τη σύνταξη της νομοθεσίας. Έτσι λοιπόν, παρακάτω παρατίθεται μια παρουσίαση όλων των κατευθύνσεων περιβαλλοντικού σχεδιασμού ανά προγραμματικό κείμενο.

➤ *Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ)*

- Στο ΓΠΧΣΑΑ (άρθρο 10§3) δίνονται κατευθύνσεις για την προστασία του τοπίου και της υπαίθρου από την άναρχη οικιστική ανάπτυξη. Προτείνεται περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης και ενίσχυση της συγκέντρωσης νέων παραγωγικών μονάδων σε οργανωμένους υποδοχείς.
- Στο ΓΠΧΣΑΑ (άρθρο 10 §4.Α.) όσον αφορά την διαχείριση των υδάτινων πόρων πρέπει να πραγματοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτονται ισόρροπα οι ανάγκες χρήσης και ανάπτυξης των διαφορετικών χωρικών και διοικητικών ενοτήτων. Αναφέρεται, συγκεκριμένα, στην άρδευση του κάμπου μέσω του Αχελώου για την αποκατάσταση οικοσυστημάτων και ιδιαίτερα του Πηνειού (αποκατάσταση της στάθμης του υπόγειου υδροφορέα για την αντιμετώπιση της υφαλμύρινσης και των καθιζήσεων), την παραγωγή πράσινης ενέργειας, την ύδρευση οικισμών, την άρδευση του θεσσαλικού κάμπου.
- (άρθρο 10 § 4Ε) δίνεται κατεύθυνση για κατάρτιση δασολογίου εντός τετραετίας.
- (άρθρο 10 §5) δίνονται κατευθύνσεις σχετικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών αλλά και για την αποκατάσταση πληγείσων περιοχών. Ειδικότερα, αναφέρεται η ρύθμιση των χρήσεων γης στις περιοχές που γειτνιάζουν με εγκαταστάσεις που εγκυμονούν κινδύνους μεγάλου βιομηχανικού ατυχήματος(ΓΠΧΣΑΑ- ΦΕΚ 128 Α/ 3.07.08).

➤ *Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις ΑΠΕ*

- Στο ΕΠΧΣΑΑΑ (άρθρο 6§2) αναφέρει ότι πρέπει να εκτελούνται όλα τα απαραίτητα αντιπλημμυρικά έργα και έργα ανάσχεσης της διάβρωσης, ώστε να μην υπάρξει φόβος αλλοίωσης του τοπίου λόγω έργων ΑΠΕ(Υ.Α. 49828/08 ΦΕΚ 2464 Β/3-12-2008).

➤ *Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό*

- Στο ΕΠΧΣΑΑΤ (άρθρο 8§2) αναφέρεται εκτενέστερα το πρόβλημα των συγκρούσεων χρήσεων όσον αφορά τον τουρισμό. Συγκεκριμένα, γίνεται λόγος για τις σχέσεις Βιομηχανίας- Τουρισμού, Εξόρυξης- Τουρισμού, Τουρισμού –Αιολικών Εγκαταστάσεων, Τουρισμού-Φυσικού περιβάλλοντος και Τουρισμού-Υδατοκαλλιέργειών. Ταυτόχρονα, προτείνονται μέτρα αντιμετώπισης για την άμβλυνση των συνεπειών της σύγκρουσης.
- Στο ΕΠΧΣΑΑΤ (άρθρο 4) για τον τουρισμό πραγματοποιείται κατηγοριοποίηση του εθνικού χώρου ανάλογα με τις τουριστικές δραστηριότητες. Ειδικότερα αναφέρονται οι εξής κατηγορίες: Αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές, Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές, Περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος με μειονεκτικά χαρακτηριστικά και κυρίαρχες χρήσεις άλλες από τον τουρισμό, Μητροπολιτικές περιοχές, Παράκτιες περιοχές και Νησιά, Ορεινές περιοχές, Πεδινές και ημιορεινές περιοχές, Περιοχές του Δικτύου Φύση 2000 και λοιπές περιοχές περιβαλλοντικής ευαισθησίας, Παραδοσιακοί οικισμοί και Αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία. Το στοιχείο αυτό παρουσιάζει μια ιδιαίτερη μνεία στην περιβαλλοντική προστασία των ευαίσθητων παρά την όποια τουριστική δραστηριότητα μπορεί να αναπτυχθεί σε αυτές.
- Στο ΕΠΧΣΑΑΤ (άρθρο 6§Ζ) για τον τουρισμό δίνονται κατευθύνσεις για ανάπτυξη τουρισμό φύσης με αναγκαιότητα σε ιεράρχηση των ευαίσθητων περιοχών και δράσεις ανάδειξης τους. Στο ΠΠΧΣΑΑ (άρθρο 3§Γ.2.5) προωθείται η

προστασία των περιοχών υψηλής οικολογικής αξίας, η αύξηση του αριθμού και τις έκτασης τους και η σωστή διαχείριση τους.

- Στο ΕΠΧΣΑΑΤ (άρθρο 9) δίνονται κατευθύνσεις για ανάπτυξη του τουριστικού τομέα σε οργανωμένους υποδοχείς και ειδικότερα σε Σύνθετες Ολοκληρωμένες Τουριστικές Υποδομές Μικτής Χρήσης. Ένα ακόμη ενθαρρυντικό στοιχείο, ώστε το περιβάλλον να μην πληγεί από τη σύγκρουση με ορισμένες οχλούσες δραστηριότητες(ΕΠΧΣΑΑΤ - ΦΕΚ 1138/Β/11.6.2009).

➤ *Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία*

- Στο άρθρο 3 πραγματοποιείται Προώθηση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής συνιστώσας στη χωρική διάρθρωση της δραστηριότητας, κυρίως με την προαγωγή οργανωμένων μορφών χωροθέτησης της βιομηχανίας.
- Στο άρθρο 5 προβλέπεται μέριμνα της Περιφέρειας για τις βιομηχανικές μονάδες που εξαρτώνται. άμεσα από κάποια φυσικά στοιχεία (π.χ. ορυκτά, θαλάσσιο μέτωπο)
- Στο ΕΠΧΣΑΑΒ (άρθρο 5) ορίζονται οι προϋποθέσεις χωροθέτησης επιπρόσθετων κατηγοριών όπως: βιομηχανικές μονάδες με ανάγκη για αγροτικές πρώτες ύλες (άρθρο 5§1), για πρώτες ύλες προερχόμενες από εξόρυξη (άρθρο 5§2), για επαφή σε παραλιακό μέτωπο (άρθρο 5§3), για περιοχές πλησίον σε περιοχές Natura, μεγάλες υφιστάμενες βιομηχανικές μονάδες σημαντικές για την τοπική ή εθνική οικονομία, επενδύσεις υψηλής τεχνολογίας. Όσον αφορά τα κριτήρια χωροθέτησης τους πρέπει να εντάσσονται σε περιφέρεια ή νομό, να έχουν επαρκή απόσταση από το οδικό δίκτυο, εγγύτητα σε χώρους εναπόθεσης/επεξεργασίας απορριμμάτων και αποβλήτων (άρθρο 5). Στην κατεύθυνση αυτή του ΕΠΧΣΑΑΒ υπεισέρχεται και πάλι ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός αφού με τους περιορισμούς στη χωροθέτηση των μονάδων προβλέπει την προστασία των ευαίσθητων, αλλά και την ορθολογική εναπόθεση των αποβλήτων(ΦΕΚ151/ΑΑΠ/13-04-2009).

➤ *Αναπτυξιακός νόμος 3908/2011*

- Στον νόμο 3908/2011 όπως γίνεται ξεκάθαρο αναφέρεται ως στόχος η πράσινη οικονομία (άρθρο 1) και η ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων που αντιμετωπίζουν τοπικές ανάγκες και περιφερειακά προβλήματα με περιβαλλοντικά βιώσιμες τεχνολογικές εφαρμογές, εισάγουν τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας και αξιοποίησης υδάτινων πόρων και συμβάλλουν στη φιλική προς το περιβάλλον ανασυγκρότηση(άρθρο 6).

➤ *Εθνική Πολιτική για την Αξιοποίηση των Ορυκτών Πρώτων Υλών*

- Η αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου της χώρας μέσα από διαδικασίες ορθολογικής εκμετάλλευσης και εφαρμογής των αρχών βιώσιμης ανάπτυξης.
- Κωδικοποίηση και εκσυγχρονισμός της λατομικής/μεταλλευτικής νομοθεσίας (αδειοδοτικό σύστημα, θέματα έρευνας και εκμετάλλευσης, ασφάλειας και ελέγχου, περιβάλλοντος κλπ).
- Νομικό πλαίσιο ειδικά για την εκμετάλλευση των λατομείων αδρανών υλικών.
- Στην ΕΠΑΟΠΥ δίνονται κατευθύνσεις για την αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου της χώρας μέσα από διαδικασίες ορθολογικής εκμετάλλευσης (σελ. 5).
- Στην ΕΠΑΟΠΥ (σελ.6), στο πλαίσιο των εξειδικευμένων ενεργειών που προτείνονται , γίνεται αναφορά πρόβλεψης στον χωροταξικό σχεδιασμό για την χρήση του χώρου εξόρυξης μετά το τέλος της εκμετάλλευσης, στοιχείο πολύ σημαντικό για το περιβάλλον, καθώς οι συγκεκριμένοι χώροι μπορεί να οδηγήσουν σε υποβάθμιση του εδάφους και διάβρωσή του ύστερα από το πέρας της λειτουργίας τους.

➤ *Νόμος 3937/2011 «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011)*

- Στο Νόμο 3937/2011 ένας από τους κύριους σκοπούς αναφέρεται στην ορθότερη διαχείριση και διατήρηση της προστασίας του περιβάλλοντος (άρθρο 1).
- Στο Νόμο 3937/2011 (άρθρο 9) αναφέρεται ο εθνικός κατάλογος των περιοχών που έχουν ενταχθεί στο κοινοτικό δίκτυο NATURA 2000. Υπάρχουν αρκετές περιοχές που το έτος 2011 με βάση το νόμο έχουν χαρακτηριστεί με μία ζώνη προστασίας (ΕΖΔ, ΖΕΠ).
- Σύμφωνα με τον Νόμο 3937/2011 (άρθρο 9) προσδιορίζονται οι ρυθμίσεις και οι περιορισμοί που πρέπει να ισχύουν μέσα στα όρια των προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 ανά κατηγορία.
- Ο Νόμος Ν3937/2011 αναφέρει ως κύριο στόχο την αποτελεσματική διατήρηση και διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών (άρθρο 1).

➤ *Πρόταση Οδηγίας ΕΕ για θαλάσσια χωροταξία*

- Στην οδηγία της ΕΕ για τη Θαλάσσια χωροταξία (άρθρο 5§δ) τονίζεται η ανάγκη για τη διασφάλιση, τη προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος καθώς και η ορθολογική και συνετή χρήση των φυσικών πόρων.
- Στην οδηγία της ΕΕ (άρθρο 5§γ) αναφέρεται ως βασικός στόχος η προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και της ανάπτυξης του τομέα της αλιείας.
- Στην οδηγία-πρόταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Άρθρο 5 §α) γίνεται λόγος για την ανάπτυξη ΑΠΕ.

5.3 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Βασικό συστατικό για ένα σωστό και ολοκληρωμένο περιβαλλοντικό σχεδιασμό αποτελούν οι προστατευόμενες περιοχές και οι συνθήκες που τις διέπουν. Ως προστατευόμενη περιοχή νοείται η οριοθετημένη χερσαία ή υδάτινη έκταση, με ιδιαίτερα φυσικά, οικολογικά/τοπικά χαρακτηριστικά, η οποία θεσμοθετείται ως αντικείμενο διαχείρισης για τη διατήρηση και κατάλληλη αξιοποίησή τους. Η κήρυξη μιας περιοχής ως προστατευόμενης διασφαλίζει κυρίως την εξέλιξη και ισορροπία των οικοσυστημάτων και τη βελτίωση-αποδοτικότητα των φυσικών πόρων, ενώ συμβάλλει στη συγκράτηση των εδαφών, στην αντιμετώπιση της ρύπανσης και στη σταθερότητα του μικροκλίματος.

Προστατευόμενες περιοχές βάσει της εθνικής νομοθεσίας

- ❖ Κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών:
 - Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης
 - Περιοχές προστασίας της φύσης
 - Εθνικά Πάρκα
 - Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί/τοπία/στοιχεία του τοπίου
 - Περιοχές οικοανάπτυξης

Ειδικά σε ότι αφορά τα εθνικά πάρκα, όταν αυτά αποτελούνται από δασικές εκτάσεις ή θαλάσσιες περιοχές, μπορούν να χαρακτηρίζονται, αντίστοιχα, ως Εθνικός Δρυμός ή ως Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο. Για την κήρυξη μιας περιοχής ως προστατευόμενης απαιτείται η εκπόνηση Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης(ΕΠΜ).

- ❖ Λοιπές κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών:
 - Εθνικοί Δρυμοί
 - Αισθητικά Δάση
 - Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης

- Καταφύγια Άγριας Ζωής
- Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας
- Κηρυγμένα Εθνικά Πάρκα, Πάρκα Προστασίας της Φύσης, Περιοχές Οικοανάπτυξης
- Κηρυγμένα Βιογενετικά Αποθέματα Ελλάδας(Νομικός Οδηγός για το Περιβάλλον, 2009)

Δίκτυο Natura 2000

Στην πορεία των χρόνων η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιούργησε ένα συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο με την ονομασία «Natura 2000», στη λίστα του οποίου εντάσσονται και περιοχές οι οποίες βρίσκονται εντός ελληνικών συνόρων. Το γεγονός αυτό ανάγκασε την ελληνική κυβέρνηση να εντάξει στο εθνικό δίκαιο τη συγκεκριμένη οδηγία, η οποία περιλαμβάνει τους Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ) και τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας (Οδηγία 79/409/ΕΟΚ). Οι επιτρεπόμενες δραστηριότητες στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 ρυθμίζονται έως σήμερα από την εθνική νομοθεσία. Ύστερα, οι όποιες δραστηριότητες εγκρίνονται από το ΥΠΕΚΑ, έπειτα από αξιολόγηση και εκπόνηση Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για τις πιθανές επιπτώσεις στις συγκεκριμένες οικολογικές αξίες για τις οποίες οι περιοχές τελούν υπό καθεστώς προστασίας(natura2000.eea.europa.eu).

Περιοχές προστατευόμενες βάσει διεθνών συμβάσεων και πρωτοβουλιών

Υγρότοποι Ραμσάρ

Η Ελλάδα έχει θεσπίσει δέκα υγροτόπους Ραμσάρ και όλοι προστατεύονται από την εθνική νομοθεσία, ενώ μεγάλα τμήματά τους ή ακόμη και ολόκληροι εντάσσονται στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000.

Περιοχές προστατευόμενες από τη Σύμβαση της Βαρκελώνης

Στον ελλαδικό χώρο έχουν θεσπιστεί περιοχές ως ειδικά προστατευόμενες με βάση το Πρωτόκολλο 4 της Σύμβασης της Βαρκελώνης, για την προστασία των σημαντικών θαλάσσιων περιοχών και τη διατήρηση των φυσικών τοπίων και πόρων της Μεσογείου.

Αποθέματα Βιόσφαιρας

Στο θεσμό «Αποθέματα Βιόσφαιρας» έχουν ενταχθεί ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου και ο Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς (Πρόγραμμα UNESCO «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα»). Υπεύθυνος φορέας για την πιστοποίηση και την ανανέωση της πιστοποίησης των περιοχών είναι το ΥΠΕΚΑ.

Ευρωπαϊκό δίκτυο βιογενετικών αποθεμάτων

Το συγκεκριμένο εργαλείο ιδρύθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης με στόχο τη διατήρηση αντιπροσωπευτικών δειγμάτων χλωρίδας, πανίδας και φυσικών περιοχών της Ευρώπης. Στο θεσμό «Αποθέματα Βιόσφαιρας» έχουν ενταχθεί ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου και ο Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς (Πρόγραμμα UNESCO «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα»). Υπεύθυνος φορέας για την πιστοποίηση και την ανανέωση της πιστοποίησης των περιοχών είναι το ΥΠΕΚΑ. Κύρια αρμοδιότητα για την υλοποίηση των μέτρων προστασίας έχουν, ανάλογα με την περιοχή, οι φορείς διαχείρισης εφόσον πρόκειται για προστατευόμενη περιοχή ή οι Περιφέρειες, εφόσον η περιοχή είναι δασική.

6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η ραγδαία υποβάθμιση του περιβάλλοντος τη δεκαετία του '70 κυρίως λόγω της ρύπανσης, της μείωσης των φυσικών πόρων και της συνακόλουθης ενεργειακής κρίσης έκανε έκδηλη την ανάγκη για νομοθετικές περιβαλλοντικές ρυθμίσεις τόσο στο διεθνή όσο και στον Κοινοτικό χώρο. Ταυτόχρονα έγινε αντιληπτό ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα αποτελούν στην ουσία τα συμπτώματα των καταναλωτικών προτύπων κατανάλωσης και συμπεριφοράς τα οποία πρέπει να επαναπροσδιορισθούν σε νέες βάσεις. Πρόκειται στην ουσία για τις φυσικές συνέπειες μίας κοινωνίας η οποία δεν αντιλαμβάνεται το πεπερασμένο των φυσικών πόρων του πλανήτη.

Για την Ευρώπη η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί μια πάγια πολιτική. Σήμερα, η συντριπτική πλειονότητα των εθνικών περιβαλλοντικών πολιτικών και νόμων έχουν τις ρίζες τους στο δίκαιο της ΕΕ. Παρά την εξέλιξη αυτή, στις περισσότερες περιπτώσεις η προστασία του περιβάλλοντος λαμβάνει χώρα σε εθνικό επίπεδο. Οι περισσότεροι ευρωπαϊκοί νόμοι περιβαλλοντικής προστασίας καθορίζουν κάποια πρότυπα(π. χ. όριο εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου) και στη συνέχεια μεταφέρουν την ευθύνη στο εκάστοτε κράτος-μέλος σε ό, τι αφορά τον τρόπο προσέγγισης και επίτευξης του προτύπου. Ολοένα και περισσότερο, ωστόσο, οι ευρωπαϊκοί περιβαλλοντικοί νόμοι λαμβάνοντας υπ' όψιν και τους κανόνες της εσωτερικής αγοράς, περιορίζουν τα κράτη-μέλη να προχωρήσουν πέρα από ένα προκαθορισμένο επίπεδο προστασίας. Προσθέτοντας σε αυτό και τη γενικότερη κυριαρχία των κανόνων της εσωτερικής αγοράς εντός ΕΕ, οι εθνικές πρωτοβουλίες για τη χάραξη αυτόνομης περιβαλλοντικής πολιτικής είναι αρκετά περιορισμένες. Οι εθνικές περιβαλλοντικές πολιτικές αλλάζουν αρκετά συχνά, επηρεαζόμενες κατά κύριο λόγο από τις συχνές αλλαγές στην κυβέρνηση, με την ΕΕ να διαδραματίζει το ρόλο ρυθμιστή στη διαμορφωμένη κατάσταση θεσμοθετώντας νομοθετικό πλαίσιο με

σταθερό υπόβαθρο (Regional Integration and environmental policy in Europe, Marina Alberti).

Είναι κοινά αποδεκτό πως η περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ παρουσιάζει μεγάλη πρόοδο και καταπιάνεται σχεδόν με όλες τις πτυχές προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, το πολιτικό σκηνικό που έχει διαμορφωθεί είναι αρκετά πολύπλοκο, καθώς σε αυτό υπεισέρχονται διάφορες οντότητες (κυβερνήσεις, ΜΚΟ, ομάδες πίεσης, μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεις), όπου καθεμιά απ' αυτές έχει διαφορετικά συμφέροντα και επιδιώξεις που οδηγούν σε έλλειψη συνεργασίας και ανταγωνιστικότητας. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον ελλιπούς συναίνεσης και συμβιβασμού είναι δύσκολο να εφαρμοστεί οποιαδήποτε ολοκληρωμένη πολιτική επιτυχημένα. Έτσι λοιπόν, ο θεσμός της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής οφείλει να προάγει ένα αειφόρο πρότυπο ανάπτυξης βασισμένο στη συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών, αλλά και των διαφόρων οντοτήτων με στόχο την επίλυση των κοινών περιβαλλοντικών ζητημάτων.

6.2 ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η ΕΕ παρέχει μια ιεραρχία των σκοπών και των στόχων που θέτει και οι οποίοι έχουν σαν αφετηρία το υψηλό επίπεδο προστασίας και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Στο ιεραρχικό μοντέλο ο επόμενος σημαντικός στόχος είναι η ανάσχεση στη μείωση της βιοποικιλότητας με χρονικό ορίζοντα το 2020. Τα πιο αποτελεσματικά μέτρα για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι ο καθορισμός Προτύπων Ποιότητας Περιβάλλοντος και οι οριακές τιμές εκπομπών ρύπων. Και τα δύο έχουν μια διαφορετική θεωρητική βάση και ιστορικό υπόβαθρο, όπως επίσης χαρακτηρίζονται από πλεονεκτήματα και αδυναμίες. Οι οριακές τιμές εκπομπών μπορεί να οδηγήσουν στην τεχνολογική πρόοδο, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι εκπομπές, αλλά υπολείπονται στις μεθόδους επίτευξης των διαρθρωτικών αλλαγών, που αφορούν τη διάχυτη ρύπανση και την προώθηση χρήσης εναλλακτικών λύσεων εξοικονόμησης φυσικών πόρων για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών. Τα Πρότυπα Ποιότητας Περιβάλλοντος από την άλλη πλευρά οφείλουν να παρουσιάζουν την "οικολογική αλήθεια" και συνεπώς είναι ένας σταθερός οδηγός με κατεύθυνση την αειφόρο ανάπτυξη, αλλά συχνά υποφέρουν από την έλλειψη στοιχείων ή από την

ύπαρξη επιστημονικής αβεβαιότητας στις μεθόδους που εφαρμόζουν. Ένας συνδυασμός των πλεονεκτημάτων και των δύο προσεγγίσεων με στόχο την ελαχιστοποίηση των εκπομπών ώστε να μην υπερβαίνουν τα καθορισμένα περιβαλλοντικά πρότυπα ποιότητας φαίνεται να είναι η πιο λογική επιλογή για την εφαρμογή μιας προληπτικής πολιτικής που είναι προαπαιτούμενη για την αντιμετώπιση των μακροπρόθεσμων και σύνθετων απειλών για τα περιβαλλοντικά οικοσυστήματα.

Η δημιουργία του δικτύου Natura 2000, ενός ευρωπαϊκού δικτύου περιοχών προστασίας της φύσης, ως μέτρο για τη διασφάλιση της βιοποικιλότητας στην Ευρώπη έχει μεγάλη απήχηση στο κοινό, ωστόσο οι κατευθύνσεις που είχαν τεθεί έως το έτος-στόχο 2000 δεν επετεύχθησαν, οπότε κρίνεται αναγκαίος ο επανακαθορισμός τους. Από το 2005 πραγματοποιείται η καταβολή των αγροτικών επιδοτήσεων σε αγρότες που διαθέτουν καλλιέργειες σύμφωνες με τα πρότυπα που θέτει η ΕΕ για τη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς.

Συνεχίζοντας, έχουν τεθεί στόχοι για την εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών που αφορούν την ποιότητα του αέρα και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Οι κύριες στρατηγικές κατευθύνσεις προτείνουν τη σταθεροποίηση της εκπομπής ρύπων στα επιτρεπόμενα όρια και τη μείωση της εκπομπών CO₂ κατά 8% σε σχέση με το 1990 θέτοντας ως έτος-στόχο το 2015. Επιπρόσθετα, προβλέπεται σταθεροποίηση της θερμοκρασίας 2°C πάνω από τις θερμοκρασίες που εμφανιζόντουσαν κατά την προβιομηχανική εποχή. Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής είναι ψηλά στην πολιτική ατζέντα και αναμένεται περαιτέρω πρόοδος της αντίστοιχης πολιτικής. Επίσης, προτεραιότητα αποτελεί η ολοκληρωμένη πολιτική για τη μόλυνση του αέρα. Ένα ακόμη περιβαλλοντικό στοιχείο που χρήζει προστασίας από τις διάφορες απειλές είναι και το νερό(ICAO, Safety Report 2013). Τα τελευταία χρόνια η ΕΕ έχει προχωρήσει και στην εφαρμογή μιας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής(ΚΑΠ), η οποία όμως μέχρι σήμερα δεν αξιοποιείται πλήρως. Το στοιχείο που θα λέγαμε πως λείπει παντελώς από την πολιτική περιβαλλοντικής προστασίας της Ευρώπης είναι οι κατευθύνσεις για τη διαχείριση του εδάφους και των φυσικών πόρων. Οι πολιτικές που έχουν θεσμοθετηθεί για τα απόβλητα μπορούν εν μέρει να θεωρηθούν ότι καλύπτουν αυτό το κενό.

Πίνακας 6.2: Κατηγορίες πλανητικών ορίων, Πηγή: Προσαρμογή από Rockström et al., 2009b

6.3 ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στόχος της περιβαλλοντικής πολιτικής είναι μέσω της εφαρμογής ενός συνόλου μέτρων να εξασφαλίσει ένα υγιές και βιώσιμο περιβάλλον για τον άνθρωπο. Για το σκοπό, έχει στη διάθεσή της μια σειρά από εργαλεία, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιούνται σεβόμενα πάντα το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο. Το βασικό πλάνο που βρίσκεται πίσω από τη χρήση των οικονομικών εργαλείων είναι η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της αγοράς.

Περιβαλλοντικοί Φόροι και Επιβαρύνσεις

Το σύστημα των περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων αποτελεί ένα μέσο, ώστε το κράτος να αποτρέψει τις οικονομικές μονάδες να ρυπαίνουν το περιβάλλον. Το συγκεκριμένο εργαλείο περιβαλλοντικής πολιτικής μπορεί να εφαρμοστεί με διάφορες παραλλαγές.

Αρχικά, μπορεί να επιβληθεί ως φόρος για την εκπομπή ρύπων και τη διάθεση αποβλήτων. Έπειτα, μπορεί να εμφανίζεται ως φόρος επί του παραγόμενου προϊόντος της οικονομικής μονάδας. Αντίστοιχα, η αντιμετώπιση των προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον θα είναι εμφανώς ευνοϊκότερη. Οι αδυναμίες της συγκεκριμένης πολιτικής εντοπίζονται στον τρόπο με τον οποίο θα πραγματοποιείται η μέτρηση εκπομπής ρύπων στην εκάστοτε επιχείρηση. Βασική προϋπόθεση για να λάβουν χώρα τέτοιες μετρήσεις είναι η ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος που θα ανιχνεύει τις εκπομπές σε κάθε εστία για κάθε είδους ρύπου, ώστε να καθορίζεται το ύψος της φορολογίας (Schoenbaum, 1997).

Οι προτάσεις που γίνονται και αφορούν το «Φόρο Περιβάλλοντος» θέτουν ως βέλτιστη λύση την εξειδίκευση του φόρου μόνο για τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και η οποία στοχεύει στη γενικότερη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και στην προώθηση της έρευνας για την ανάπτυξη και περαιτέρω βελτίωση των καθαρών τεχνολογιών. Ένας τέτοιος εξειδικευμένος φόρος κρίνεται αποτελεσματικότερος από ένα γενικό φόρο περιβάλλοντος, καθώς οι μετρήσεις θα είναι απλούστερες και επίσης περιορίζει τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα που αποτελούν τη σημαντικότερη αιτία ατμοσφαιρικής ρύπανσης και κατ' επέκταση πρόκλησης του Φαινομένου του Θερμοκηπίου. Το 1992 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε προτείνει ένα συνδυαστικό σύστημα φορολογίας που θα περιλαμβάνει το γενικό φόρο περιβάλλοντος και το φόρο CO₂, ωστόσο λίγες ευρωπαϊκές χώρες (Σουηδία, Ολλανδία, Δανία) το έχουν εφαρμόσει μέχρι σήμερα.

Περιβαλλοντικές επιδοτήσεις

Οι περισσότερες επιχειρήσεις που λειτουργούν στη σύγχρονη εποχή έχουν σαν αποκλειστικό στόχο τη συγκέντρωση όσο το δυνατόν μεγαλύτερου κέρδους αδιαφορώντας για την προστασία του περιβάλλοντος, παρουσιάζοντας έτσι απροθυμία στο να επενδύσουν σημαντικά ποσά με στόχο τη μείωση της ρύπανσης που προκαλεί η λειτουργία τους. Οι περιβαλλοντικές επιδοτήσεις αποτελούν μια εναλλακτική λύση για την αντιμετώπιση του προβλήματος (OECD, 1989). Οι περιβαλλοντικές επιδοτήσεις μπορούν να έχουν διάφορες μορφές και χορηγούνται με κύριο σκοπό την προτροπή των επιχειρήσεων να εφαρμόσουν αντιρρυπαντική

πολιτική με τα κατάλληλα τεχνολογικά μέσα. Τέτοιου είδους επενδυτικές δαπάνες αποτελούν για τις επιχειρήσεις η επιβάρυνση κόστους ακόμα και σε περιπτώσεις όπου το ποσοστό της επιδότησης επί της αξίας του εξοπλισμού είναι υψηλό. Κατά συνέπεια, προκειμένου οι περιβαλλοντικές επιδοτήσεις να αποτελούν κίνητρο για τις οικονομικές μονάδες θα πρέπει να συνοδεύονται και από άλλα μέτρα με τα οποία θα αντισταθμίζεται η όποια επιβάρυνσή τους.

Οι μορφές επιδοτήσεων που συναντούμε συχνότερα είναι 1) η απευθείας διάθεση χρηματικών ποσών από κρατικές επιχορηγήσεις και 2) οι φοροαπαλλαγές. Τα μέτρα αυτά λειτουργούν ευεργετικά για τις επιχειρήσεις, καθώς μπορούν να εκμεταλλευτούν τις επιχορηγήσεις για την αγορά και εγκατάσταση αντιρρυπαντικού εξοπλισμού. Ακόμη, με την εγκατάσταση των συγκεκριμένων τεχνολογικών μέσων δεν αυξάνεται και η φορολογητέα αξία της ιδιοκτησίας τους, γίνεται έκπτωση της συνολικής αξίας του αντιρρυπαντικού τους εξοπλισμού ή μέρους αυτού από τη φορολογητέα βάση, δίνονται κρατικές εγγυήσεις για τη δανειοδότηση επιχειρήσεων προκειμένου να προβαίνουν σε αγορά αντιρρυπαντικού εξοπλισμού και τέλος χορηγούνται από το ίδιο το κράτος χαμηλότοκα δάνεια για τον ίδιο σκοπό (Κώττης, 1994).

Η αποτελεσματικότητα των επιδοτήσεων αμφισβητείται με δεδομένο ότι αυτές δεν αυξάνουν το κόστος παραγωγής των αγαθών με αποτέλεσμα να διατηρείται η ζήτηση σε υψηλά επίπεδα. Τέλος, είναι και πολύ δύσκολο έως αδύνατο να προσδιοριστεί το ύψος της χρηματοδότησης για κάθε επιχείρηση που θα οδηγήσει στα επιθυμητά επίπεδα αντιρρύπανσης.

Περιβαλλοντικές Συμφωνίες

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ήδη απ' το 1996 (COM 96 561, 27.11.1996) προωθεί το εργαλείο των περιβαλλοντικών συμφωνιών μεταξύ βιομηχανιών και δημόσιων αρχών με βασικό στόχο την ελάττωση της εκπομπής ρύπων προς το περιβάλλον. Το συγκεκριμένο μέτρο χρησιμοποιείται ως μέτρο πρόληψης για την περιβαλλοντική επιβάρυνση και το συγκριτικό του πλεονέκτημα έγκειται στο γεγονός ότι βασίζεται σε ουσιαστικές και ισχυρές συνεργασίες μεταξύ επιχειρησιακών και δημόσιων αρχών. Η λήψη των όποιων αποφάσεων πραγματοποιείται από κοινού και περικλείει τις

ιδιαιτερότητες και τις στοχεύσεις και των δύο πλευρών. Ειδικότερα, οι αποφάσεις που προκύπτουν είναι προσαρμοσμένες στα οικονομικά δεδομένα, την εξελικτική πορεία και την τεχνογνωσία των επιχειρήσεων, στοιχείο που καθιστά το μέτρο αυτό ιδιαίτερα ευέλικτο και αποτελεσματικός τόσο από οικονομικής όσο και από περιβαλλοντικής άποψης. Όπως και τα δύο παραπάνω εργαλεία έτσι και αυτό διαθέτει ορισμένες αδυναμίες. Κι αυτό γιατί, για να επέλθει μια ενδεχόμενη συμφωνία μεταξύ κρατικού μηχανισμού και επιχειρήσεων θα πρέπει να ξεπεραστούν τα οποιαδήποτε εμπόδια που προκαλούν τα αντικρουόμενα συμφέροντα, γεγονός που είναι εξαιρετικά δύσκολο.

6.4 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΕΙΔΩΝ

Η βιοποικιλότητα είναι ο πιο ολοκληρωμένος δείκτης που χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ευημερία και τη λειτουργία των οικοσυστημάτων και ως εκ τούτου παρουσιάζει το τελικό αποτόπωμα της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Παραδόξως,

λίγες πληροφορίες είναι διαθέσιμες για τον δείκτη αυτό προκαλώντας προβλήματα στον αποτελεσματικό σχεδιασμό των περιβαλλοντικών πολιτικών. Η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος έχει μια μακρά ιστορία στην Ευρώπη και λαμβάνει μεγάλη δημόσια προσοχή. Η πίεση που ασκείται στους οικοτόπους έχει ως επακόλουθο την απώλεια της βιοποικιλότητας. Η αύξηση του πληθυσμού και η έντονη εκβιομηχάνιση στην Ευρώπη στα μέσα της δεκαετίας του 1970 ανάγκασαν τους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς να θέσουν σε εφαρμογή στρατηγικές για την προστασία της βιοποικιλότητας με περιορισμένη ωστόσο επιτυχία. Η χαμηλή ποιότητα των στρατηγικών και η έλλειψη φιλοδοξίας των κρατών-μελών να τις εφαρμόσουν έγιναν εμφανείς σχεδόν αμέσως. Το σημαντικότερο έλλειμμα παρατηρείται όμως στην ενσωμάτωση της προστασίας της φύσης στις υπόλοιπες πολιτικές.

Η πολύτιμη για την Ευρώπη βιοποικιλότητα της Ευρώπης εξακολουθεί να είναι υπό πίεση σε διάφορα μέτωπα συμπεριλαμβανομένων των ειδών που χρήζουν προστασίας, της μη ορθολογικής χρήσης της γης και των πρακτικών εντατικής γεωργίας.

Πολιτικές προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος

Η πολιτική για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος της ΕΕ βασίζεται σε δύο βασικά νομοθετήματα: την Οδηγία για τα πτηνά του 1979 (ΕΚ 1979) και την Οδηγία για τους οικοτόπους του 1992 (ΕΚ 1992). Η οδηγία για τους οικοτόπους επικεντρώνεται στην προστασία των άγριων ειδών και των οικοτόπων τους. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη οδηγία κάθε κράτος-μέλος οφείλει να προσδιορίσει περιοχές προστασίας αναγνωρισμένες απ' τους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς, τις λεγόμενες Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ) και να εφαρμόσει σχέδια διαχείρισης όπου είναι αναγκαίο. Σύμφωνα με την οδηγία για τα πτηνά τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να προσδιορίσουν τις λεγόμενες Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ), οι οποίες είναι παρόμοιες με τις ΕΖΔ και μπορεί να επικαλύπτονται κατά καιρούς. Οι περιοχές που έχουν αναγνωριστεί σύμφωνα με τις δύο οδηγίες αποτελούν περιοχές του δικτύου Natura 2000 που αποτελεί το δίκτυο προστατευόμενων περιοχών της ΕΕ. Αυτό είναι πραγματικά ο ακρογωνιαίος λίθος της πολιτικής της ΕΕ για την προστασία της φύσης.

Η οδηγία για τα πτηνά αναπτύχθηκε σε μεγάλο βαθμό λόγω της δημόσιας ανησυχίας για την ετήσια θανάτωση των μεταναστευτικών πουλιών, που ήταν διαδεδομένη στη νότια Ευρώπη, καθώς και λόγω της πίεσης από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

Το 2^ο Πρόγραμμα Δράσης για το περιβάλλον αποτελεί μια πιο φιλόδοξη πρόταση για την προστασία των οικοτόπων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει πως στο πρόγραμμα που θα υποβάλει θα περιέχονται οι κατάλληλες προτάσεις για κοινοτική δράση, ώστε να εξασφαλιστεί η εφαρμογή των διατάξεων που προέκυψαν από τη Σύμβαση της Βέρνης. Πολλές από τις διατάξεις της Σύμβασης της Βέρνης για τη διατήρηση της ευρωπαϊκής άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος, που υπεγράφησαν το Σεπτέμβριο του 1979, χρησίμευσαν ως πρότυπο για την Οδηγία των οικοτόπων, η οποία συμφωνήθηκε 13 χρόνια αργότερα.

Η οδηγία για τα πτηνά υποχρεώνει τα κράτη-μέλη να προστατεύουν, να διατηρούν και να αποκαθιστούν επαρκώς τη βιοποικιλότητα και την επιφάνεια των οικοτόπων για τα πουλιά ώστε να διατηρείται υγιής ο πληθυσμός όλων των ειδών. Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως με την οριοθέτηση προστατευόμενων περιοχών, τη διαχείριση των οικοτόπων τόσο εντός όσο και εκτός των προστατευόμενων περιοχών, την αποκατάσταση κατεστραμμένων βιοτόπων και τη δημιουργία νέων. Επίσης, τα

κράτη-μέλη οφείλουν να προστατεύουν κάτω από ένα γενικό σύστημα προστασίας όλα τα είδη των άγριων πτηνών, αν και ισχύουν ορισμένες εξαιρέσεις για το κυνήγι και άλλους λόγους. Το παράρτημα I της οδηγίας απαριθμεί ιδιαίτερα ευάλωτα είδη που υπόκεινται σε Ειδικές Ζώνες Διατήρησης, καθώς επίσης και μέτρα που αφορούν τον οικοτόπό τους, για να εξασφαλισθεί η επιβίωση και η αναπαραγωγή τους. Ακόμη μια υποχρέωση κάθε κράτους-μέλους αποτελεί η δημιουργία λίστας με τα πιο κατάλληλα εδάφη (χερσαία και θαλάσσια) που πληρούν τις προδιαγραφές ώστε να χαρακτηρισθούν ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ). Το παράρτημα II απαριθμεί τα είδη που μπορούν να θηρεύονται εντός ορισμένων ορίων.

Ο στόχος της οδηγίας για τους οικοτόπους είναι να συμβάλει στη διατήρηση της βιοποικιλότητας μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων καθώς και στην προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Το παράρτημα I απαριθμεί τους τύπους οικοτόπων των οποίων η διατήρηση απαιτεί τον χαρακτηρισμό τους ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ). Ένας οικοτόπος χαρακτηρίζεται ως κοινοτικού ενδιαφέροντος αν υπάρχει κίνδυνος εξαφάνισης οποιουδήποτε είδους εντός των ορίων της συγκεκριμένης φυσικής περιοχής. Το παράρτημα II περιέχει έναν κατάλογο των ζωικών και φυτικών ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος, η διατήρηση των οποίων υποβοηθείται από τον χαρακτηρισμό των οικοτόπων τους ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης. Όπως και στο παράρτημα I, διατηρείται μια σειρά προτεραιότητας στα είδη που προσδιορίζονται.

Ανασκόπηση της υφιστάμενης πολιτικής

Ένα από τα δυνατά σημεία της οδηγίας για τα πτηνά είναι ότι εφαρμόζεται σε όλα τα είδη άγριων πτηνών στην Ευρώπη και ότι εισήγαγε για πρώτη φορά την εφαρμογή αποκλειστικά ορνιθολογικών κριτηρίων με βάση τα οποία χαρακτηρίζεται μια περιοχή ως ΖΕΠ. Έχει παράσχει επίσης λύσεις σε διασυνοριακό επίπεδο για την προστασία των μεταναστευτικών ειδών(σε αυτή την περίπτωση τα πουλιά), ενώ προτείνει και λύσεις αντιμετώπισης στα προβλήματα που δημιουργούνται από το κυνήγι και το εμπόριο. Η οδηγία παρουσιάζει αδυναμίες καθότι δεν έθεσε ένα χρονοδιάγραμμα ή ένα κατώτατο όριο για την ολοκλήρωση του δικτύου ΖΕΠ και απλώς αναφέρεται στην υποχρέωση για τη δημιουργία «επαρκών χώρων».

Σε σύγκριση με την οδηγία για τα πτηνά, η οδηγία για τους οικοτόπους είναι ένα πιο σύγχρονο νομοθετικό εργαλείο. Ενισχύει τις βασικές αρχές της οδηγίας για τα πτηνά, ιδίως σε ότι αφορά την προστασία των ειδών και του χώρου διαβίωσής τους, επεκτείνοντας επιπλέον ορισμένες από τις διατάξεις για να συμπεριλάβουν κατευθύνσεις για τη διαχείριση και την αξιολόγηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Οι παραπάνω κατευθύνσεις αναγράφονται στο άρθρο 6 της οδηγίας. Το άρθρο 8 προσφέρει τη δυνατότητα συγχρηματοδότησης των σχεδίων διαχείρισης, τα οποία μπορούν να βοηθήσουν στη δημιουργία θέσεων εργασίας στην ύπαιθρο και να ενεργοποιήσουν τους ντόπιους να επωφεληθούν από τη διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο της οδηγίας είναι ότι οι περιοχές του δικτύου Natura 2000 που προστατεύονται δικαιούνται αποζημίωση για τυχόν ζημιές που μπορεί να προκληθούν εντός των ορίων τους ακόμη και αν οι απειλές προέρχονται έξω από τα σύνορα της περιοχής διατήρησης.

Επιπλέον, η οδηγία για τους οικοτόπους ενισχύει σημαντικά το ζήτημα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και προβλέπει ένα αυστηρό χρονοδιάγραμμα. Ωστόσο, παρ'όλα αυτά μια πλήρης προστασία των οικοτόπων θα είναι εγγυημένη μόνο έξι χρόνια μετά την υιοθέτηση του ευρωπαϊκού καταλόγου των περιοχών προστασίας.

Βασική αδυναμία της οδηγίας για τους οικοτόπους, ωστόσο, είναι ότι κατά τον χρόνο της εκδόσεώς της, δεν ανέφερε αρκετές διατάξεις που να προβλέπουν την προστασία των θαλάσσιων περιοχών. Επιπλέον, δεν ορίζει καμμία υποχρέωση για θεσμοθέτηση χώρων υπεύθυνων για την προστασία των μεταναστευτικών ειδών. Ο ορισμός των θαλάσσιων ενδιαιτημάτων που χρήζουν προστασίας δεν είναι τόσο προφανής όσο αυτός των χερσαίων, αλλά τουλάχιστον, τα είδη των ακτών θα πρέπει να ενταχθούν σε ένα περιβάλλον προστασίας για την αντιμετώπιση της υποβάθμισης των μεγάλων παράκτιων και θαλάσσιων περιοχών σε όλη την Ευρώπη.

Δίκτυο Natura 2000

Η ανάπτυξη του δικτύου Natura 2000 είναι χωρίς αμφιβολία ένας από τους πιο φιλόδοξους στόχους όσον αφορά την προστασία της φύσης στην ΕΕ και παρουσιάζει

ένα ουσιαστικό βήμα προς τον στόχο της ανάσχεσης υποβάθμισης της βιοποικιλότητας έως το 2020. Το δίκτυο Natura 2000 καλύπτει σήμερα περίπου το 17% των εδαφών των κρατών- μελών, μια περιοχή περίπου ίση με το μέγεθος της Γερμανίας. Το δίκτυο Natura 2000 περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες περιοχών: 1) εκείνες που φιλοξενούν τους οικοτόπους κοινοτικής σημασίας που απαριθμούνται στο παράρτημα I της οδηγίας 2) εκείνες τις περιοχές που περιλαμβάνουν οικοτόπους ορισμένων ζωικών και φυτικών ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος που απαριθμούνται στο παράρτημα II της οδηγίας για τους οικοτόπους και 3) τις «Ζώνες Ειδικής Προστασίας» για τα πουλιά που έχουν ταξινομηθεί από τα κράτη-μέλη βάσει της οδηγίας για τα πτηνά.

6.5 ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΟΥ ΑΕΡΑ-ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Ο αέρας, όπως και το νερό, είναι ένα περιβαλλοντικό μέσο, το οποίο παρέχεται και ανακυκλώνεται ελεύθερα. Μαζί με το χώμα-γη και το νερό συνθέτουν ένα ολοκληρωμένο οικοσύστημα εντός του οποίου μπορεί να επιβιώσει κάθε είδος χλωρίδας και πανίδας. Τα διάφορα στοιχεία που περιέχονται στον αέρα που αναπνέουμε κάθε μέρα επηρεάζονται από μια σειρά διαφορετικών παραγόντων όπως είναι οι καιρικές συνθήκες, η ατμοσφαιρική χημεία και οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες που οδηγούν στην ατμοσφαιρική ρύπανση. Η ατμοσφαιρική ρύπανση μπορεί να μετατραπεί πολύ εύκολα από ένα τοπικό σε ένα διεθνές πρόβλημα καθώς έχει τη δυνατότητα να εξαπλώνεται σε μεγάλες αποστάσεις. Η νομοθεσία της ΕΕ για την ατμοσφαιρική ρύπανση εξετάζει ουσιαστικά τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος: τις εκπομπές ρύπων, καθώς και την ποιότητα του αέρα. Η νομοθεσία για τις εκπομπές ρύπων προσπαθεί να μειώσει το ποσό των ρύπων που εκπέμπονται στην ατμόσφαιρα. Η νομοθεσία για την ποιότητα του αέρα στοχεύει στη διασφάλιση ποιοτικών χαρακτηριστικών τέτοιων που ο ατμοσφαιρικός αέρας να είναι ασφαλής για την ανθρώπινη υγεία, καθώς και για το περιβάλλον ως σύνολο.

Τα τέσσερα θέματα που παρουσιάζονται σε αυτό το κεφάλαιο αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τον αέρα. Η οδηγία για τα εθνικά ανώτατα όρια εκπομπών είναι ο πιο σημαντικός νόμος για τη ρύθμιση της

εκπομπής ατμοσφαιρικών ρύπων. Καλύπτει τέσσερις ατμοσφαιρικούς ρύπους ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη υγεία, το τροποσφαιρικό όζον, την όξινη βροχή και το φαινόμενο του ευτροφισμού.

Ισχυρές περιβαλλοντικές ανησυχίες που αφορούν την ατμοσφαιρική ρύπανση και εντάσσονται στην πολιτική ατζέντα αποτελεί το πρόβλημα της οξίνισης των λιμνών και των ποταμιών που ανακαλύφθηκε περίπου στα τέλη της δεκαετίας του '60. Στο πρόβλημα αυτό προστέθηκαν και οι ανησυχίες σχετικά με τις επιπτώσεις της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα δάση, συμπεριλαμβανομένης της οξίνισης των δασικών εδαφών στη δεκαετία του '80. Από τη δεκαετία του '90, η συζήτηση επικεντρώθηκε επίσης σε μεγάλο βαθμό στις βλάβες που προκαλούνται στην ανθρώπινη υγεία από την ατμοσφαιρική ρύπανση, ιδίως όσον αφορά την ποιότητα του αέρα. Ο καθορισμός της χάραξης πολιτικής για τον αέρα στην ΕΕ έχει επηρεαστεί από τις διεθνείς διαπραγματεύσεις για την ατμοσφαιρική ρύπανση όπως είναι η Σύμβαση του 1979 και διάφορα άλλα πρωτόκολλα ιδίως εκείνο του Γκέτεμποργκ το 1999. Η πολιτική και οι στόχοι της ΕΕ σχετικά με την ατμοσφαιρική ρύπανση καθορίστηκαν στο πέμπτο (1992), το έκτο (2002) και το έβδομο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον.

Παρ' όλες τις προσπάθειες απειλές όπως είναι το τροποσφαιρικό όζον και τα αιωρούμενα σωματίδια εξακολουθούν να είναι σημαντικά θέματα ανησυχίας για την ανθρώπινη υγεία και τα οικοσυστήματα. Η οξίνιση εξακολουθεί να είναι ένα πρόβλημα που επικρατεί στα ευρωπαϊκά δάση και τα γλυκά νερά. Εάν δε ληφθούν περαιτέρω μέτρα κατά το έτος 2020, 150.000 km² των δασών θα συνεχίσουν να λαμβάνουν μη βιώσιμα ποσά όξινων εναποθέσεων. Επιπλέον, η βελτιωμένη κατανόηση του κύκλου του αζώτου αποκαλύπτει σοβαρές απειλές για τη βιοποικιλότητα από την περίσσεια του αζώτου που εναποτίθεται στην ατμόσφαιρα. Σύγχρονα μοντέλα υπολογισμών στο πλαίσιο του προγράμματος CAFE (Clean Air For Europe) δείχνουν ότι, εάν δεν ληφθούν πρόσθετα μέτρα μείωσης των εκπομπών, η βιοποικιλότητα θα εξακολουθεί να απειλείται σε περισσότερα από 650.000 km² (το 45% των ευρωπαϊκών οικοσυστημάτων), λόγω υπερβολικής εναπόθεσης αζώτου.

Πολιτικές για την ποιότητα του αέρα

Η οδηγία-πλαίσιο για την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα και τη διαχείρισή του(96/62 / EC) από το 1996 καθορίζει, για πρώτη φορά, κοινούς κανόνες και αρχές για τον καθορισμό της ποιότητας του αέρα με βάση οριακές τιμές που πρέπει να τηρούνται σε ολόκληρη την ΕΕ. Κατά τα έτη 1999, 2000, 2002 και 2004, η ΕΕ ενέκρινε τέσσερις θυγατρικές οδηγίες σχετικά με τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό και την ποιότητα του αέρα, που καλύπτουν συνολικά 12 ρύπους.

Η πρώτη θυγατρική οδηγία (1999/30 / EC) περιέχει το σύνολο των οριακών τιμών για το διοξείδιο του θείου, για τα οξείδια του αζώτου, για τα αιωρούμενα σωματίδια και για το μόλυβδο στον ατμοσφαιρικό αέρα. Οι οριακές τιμές που καθορίζονται στην οδηγία αποσκοπούν στην προστασία της ανθρώπινης υγείας και βασίζονται κυρίως σε στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Για το διοξείδιου του θείου(SO₂) και το διοξείδιο του αζώτου (NO₂) εισήχθησαν επιπλέον περιβαλλοντικά πρότυπα που πρέπει να τηρούνται και εκτός κατοικημένων περιοχών.

Η οδηγία καθορίζει περαιτέρω λεπτομερείς απαιτήσεις για τις μετρήσεις, όπως για παράδειγμα ειδική μεθοδολογία ανάλογα με την περιοχή μέτρησης(αστικό κέντρο, κοντά σε οδούς κυκλοφορίας οχημάτων, κοντά στη βιομηχανική περιοχή, κλπ), αριθμό σταθμών παρακολούθησης και μέτρησης ανά πόλη και συγκεκριμένες τεχνικές μέτρησης για κάθε περίπτωση. Τελευταίο στοιχείο της οδηγίας αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, είναι η ύπαρξη ενός ξεχωριστού άρθρου που ορίζει τις υποχρεώσεις των κρατών-μελών όσον αφορά την ενημέρωση του κοινού.

Η δεύτερη θυγατρική οδηγία(2000/69 / EC) ορίζει οριακές τιμές για το βενζόλιο και το μονοξείδιο του άνθρακα(CO) για πρώτη φορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, δεδομένου ότι αντιπροσωπεύει την εισαγωγή ενός προτύπου ποιότητας του αέρα για μια καρκινογόνο ουσία όπως είναι το βενζόλιο. Μετά την πλήρη εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, εκτιμάται ότι οι εκπομπές βενζολίου θα μειωθούν κατά 70% έως το 2020 και εκείνων του μονοξειδίου του άνθρακα κατά το ένα τρίτο.

Η τρίτη θυγατρική οδηγία (2002/3 / EC) περιέχει ένα σύνολο στόχων για το όζον στον ατμοσφαιρικό αέρα που πρέπει να επιτευχθούν "στο μέτρο του δυνατού", καθώς

και μακροπρόθεσμους στόχους. Οι στόχοι αυτοί αντιστοιχούν με εκείνους που ορίζονται στην οδηγία 2001/81 / EC σχετικά με τα εθνικά ανώτατα όρια εκπομπών.

Η τέταρτη θυγατρική οδηγία (2004/107 / ΕΚ) ορίζει επίσης υποχρεωτικές οριακές τιμές για το αρσενικό, το κάδμιο, το νικέλιο και τους πολυκυκλικούς αρωματικούς υδρογονάνθρακες (ΡΑΗ), καθώς επίσης καθορίζει και τιμές παρακολούθησης για τον υδράργυρο.

Όλες οι οδηγίες απαιτούν την ανάπτυξη των σχεδίων για τη μείωση της ρύπανσης από τις αρμόδιες αρχές των κρατών-μελών. Όταν σημειώνεται υπέρβαση ενός ορισμένου ορίου συγκέντρωσης ρύπων (που καθορίζονται λεπτομερώς στις διάφορες οδηγίες), τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να εφαρμόσουν τα κατάλληλα σχέδια και προγράμματα(π.χ. ζώνες χαμηλής εκπομπής ρύπων, προώθηση της πεζοπορίας και της ποδηλασίας, κλπ). Αυτά τα σχέδια και τα προγράμματα πρέπει να κοινοποιηθούν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και να τίθενται στη διάθεση του κοινού, προκειμένου να επιτρέψουν στους πολίτες να εντοπίζουν την πρόοδο προς την επίτευξη των προτύπων.

Στοιχείο μόλυνσης	Έτος εφαρμογής ορίων	Μέσος όρος για 1 ώρα	Μέσος όρος 24ώρου	Ετήσιος μέσος όρος	Μέσος όρος 8ώρου	Βλάστηση και οικοσύστημα
Διοξείδιο του θείου	2005(LV)	350μg/m ³	125μg/m ³			20μg/m ³ ανά χρόνο
Διοξείδιο του αζώτου	2010(LV)	200μg/m ³		40μg/m ³		30μg/m ³ ανά χρόνο
Αιωρούμενα σωματίδια	2005(LV), 2010(LV)		50μg/m ³ , 50μg/m ³	40μg/m ³ , 20μg/m ³		
Μόλυβδος	2005(LV)			0.5μg/m ³		
Βενζόλιο	2010(LV)			5μg/m ³		
Μονοξείδιο του θείου	2005(LV)				10μg/m ³	
Όζον	2010(LV)	240μg/m ³			120μg/m ³	AOT ₄₀ =18.000μg/m ³ ώρες
ΠΑΥ	2012(TV)				1ng/m ³	
Κάδμιο	2012(TV)				5ng/m ³	
Αρσενικό	2012(TV)				6ng/m ³	
Νικέλιο	2012(TV)				20ng/m ³	
Υδράργυρος	χωρίς TV ή LV	-	-	-	-	-

Πίνακας 6.5(1): Κατώτατες τιμές και τιμές-στόχοι που περιλαμβάνονται στις οδηγίες για την ποιότητα του αέρα, Πηγή: EU Environmental Policy Handbook, Stefan Scheuer

LV(Limited Values): Κατώτατες τιμές

TV(Target Values): Τιμές-στόχοι

AOT₄₀: Σωρευμένη έκθεση άνω του ορίου των 40 ppb

Εκπομπές οχημάτων

Το 2001, η οδική κυκλοφορία στην Ευρώπη των 15 ήταν υπεύθυνη για το ήμισυ περίπου του συνόλου των εκπομπών οξειδίων του αζώτου (NO_x) και για το ένα τρίτο

των πτητικών οργανικών ενώσεων (VOCs). Επίσης, συνέβαλε σημαντικά στις εκπομπές σωματιδίων (PM) και στην εκπομπή αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου, όπως είναι το διοξείδιο του άνθρακα(CO₂). Η μείωση των εκπομπών των οχημάτων είναι επομένως ένα κρίσιμο στοιχείο κάθε στρατηγικής για την καταπολέμηση της ρύπανσης και της κλιματικής αλλαγής.

Συγκεκριμένα όρια εκπομπών για τα ελαφρά οχήματα έχουν υπάρξει στην ΕΕ από τις αρχές της δεκαετίας του '70, ενώ τα πρώτα πρότυπα εκπομπών για τα βαρέα οχήματα ήρθαν στα τέλη της δεκαετίας του '80. Ως αποτέλεσμα της εν λόγω νομοθεσίας, με την πάροδο των ετών, το ποσοστό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης ανά όχημα έχει μειωθεί σημαντικά. Ένα νέο αυτοκίνητο ή φορτηγό σήμερα εκπέμπει περίπου 80-90% λιγότερους ατμοσφαιρικούς ρύπους, σε σύγκριση με ένα όχημα της δεκαετίας του '70. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι ενώ οι τεχνολογικές βελτιώσεις έχουν οδηγήσει σε σημαντικές βελτιώσεις στα ποσοστά εκπομπών, ο όγκος των μεταφορών στην ΕΕ αυξάνεται σταθερά, περίπου με τον ίδιο ρυθμό με αυτόν της οικονομία ή παραπάνω. Τα τελευταία δέκα περίπου χρόνια οι μεταφορές των επιβατών έχουν αυξηθεί κατά σχεδόν 20% και οι εμπορευματικές μεταφορές κατά 30% περίπου (ΕΟΚ 2004).

Παρά τις όποιες μειώσεις των εκπομπών ατμοσφαιρικών ρύπων έχουν επιτευχθεί στις οδικές μεταφορές, σοβαρά προβλήματα προκαλούνται στην ποιότητα του αέρα, ιδιαίτερα στις αστικές περιοχές. Για το λόγο αυτό η ΕΕ ορίζει συγκεκριμένα τεχνικά πρότυπα, τα οποία ισχύουν για όλα τα νέα οχήματα.

Κατευθύνσεις ρύθμισης των εκπομπών των οχημάτων

Οι ειδικές ιδιότητες των διαφόρων τύπων κινητήρων είναι αποτέλεσμα του διαφορετικού τύπου καυσίμου που καταναλώνουν εκπέμποντας διάφορους ρύπους(μονοξείδιο του άνθρακα, οξείδια του αζώτου, τα αιωρούμενα σωματίδια, υδρογονάνθρακες, διοξείδιο του άνθρακα). Τα ντιζελοκίνητα οχήματα για παράδειγμα εκπέμπουν πολλά αιωρούμενα σωματίδια(PM) και οξείδια του αζώτου, αλλά λιγότερο CO₂ από ότι τα βενζινοκίνητα οχήματα. Επιπλέον, η ποιότητα του καυσίμου παίζει ένα σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό των εκπομπών των ρύπων και επηρεάζει επίσης τη λειτουργία ορισμένων εξοπλισμών επεξεργασίας καυσαερίων. Ο μόλυβδος στη βενζίνη, για παράδειγμα, αποτελεί μια δηλητηριώδη

ουσία και ήταν ο κύριος λόγος πίσω από την καθιέρωση της αμόλυβδης βενζίνης. Για να ελεγχθεί εάν τα οχήματα συμμορφώνονται με τις οριακές τιμές εκπομπών, εφαρμόζονται τυποποιημένες διαδικασίες δοκιμής. Στόχος τους είναι η δημιουργία συνθηκών επαναλαμβανόμενης μέτρησης των εκπομπών σε συνθήκες που προσομοιώνονται με εκείνες της πραγματικής οδήγησης.

Τα πρότυπα εκπομπών για τα αυτοκίνητα και τα ελαφρά επαγγελματικά οχήματα αναφέρονται ως «πρότυπα EURO 1-5» (η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εργάζεται αυτή τη στιγμή για την πρόταση EURO 5). Η πιο σημαντική οδηγία στον τομέα των οχημάτων είναι η οδηγία 70/220 / EC, η οποία έχει τροποποιηθεί πολλές φορές. Οι τροποποιήσεις περιλαμβάνουν:

- τα πρότυπα «EURO 1»: Οι οδηγίες 91/441 / EOK του Συμβουλίου (μόνο για τα επιβατικά αυτοκίνητα) ή 93/59 / EOK του Συμβουλίου (επιβατικά αυτοκίνητα και ελαφρά φορτηγά)
- τα πρότυπα «EURO 2» (EC 96): οι οδηγίες 94/12 / EK ή 96/69 / EC
- τα πρότυπα «EURO 3/4» (2000/2005): οδηγία 98/69 / EK, καθώς και περαιτέρω τροποποιήσεις στην 2002/80 / EC

Επιβατικά αυτοκίνητα	Αιωρούμενα σωματίδια(MG/KM)		Οξείδια του αζώτου(G/KM)		Υδρογονάνθρακες(G/KM)		Υδρογονάνθρακες+Οξείδια του αζώτου(G/KM)	
	diesel	βενζίνη	diesel	βενζίνη	diesel	βενζίνη	diesel	βενζίνη
Euro 1(1992-93)	140	-	-	-	-	-	0.97	0.97
Euro 2(1996)	100	-	-	-	-	-	0.9	0.5
Euro 3(2000)	50	-	0.50	0.15	-	0.20	0.56	-
Euro 4(2005)	25	25	0.25	0.08	-	0.10	0.30	-
Euro 5(2008)	2.5	2.5	0.08	0.08	0.05	0.05	-	-

Πίνακας 6.5(2): Πρότυπα εκπομπών της ΕΕ για τα επιβατικά αυτοκίνητα, Πηγή: EU Environmental Policy Handbook, Stefan Scheuer

Τα πρότυπα Euro 3 και Euro 4 εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος Auto-Oil και παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες μείωσης των εκπομπών και το κόστος της τεχνολογίας των οχημάτων και των αντίστοιχων καυσίμων τους. Τα δεδομένα επεξεργασίας για το συγκεκριμένο πρόγραμμα παρέχονται από τις Ευρωπαϊκές Βιομηχανικές Ομοσπονδίες Κινητήρων(ACEA) και τη Βιομηχανία Ορυκτέλαιου(EUROPIA).

Πρότυπα EURO έχουν επίσης θεσμοθετηθεί και για τα βαρέα οχήματα. Αυτά αναφέρονται με λατινικούς αριθμούς, EURO I - V. Η πιο σημαντική οδηγία είναι η οδηγία για τις εκπομπές Βαρέων Οχημάτων με ντιζελοκινητήρα 88/77/ΕΟΚ, η οποία στη συνέχεια τροποποιήθηκε αρκετές φορές. Αναμένεται ότι πολλοί κατασκευαστές κινητήρων θα πρέπει να τοποθετήσουν στα βαρέα οχήματα με κινητήρες ντιζελ φίλτρα για τη μείωση εκπομπής σωματιδίων και την τεχνολογία μείωσης των εκπομπών NOx ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του EURO IV. Ωστόσο, ορισμένοι κατασκευαστές είναι τώρα σε θέση να επιτύχουν τις οριακές τιμές χωρίς περαιτέρω επεξεργασία καυσαερίων.

Βαρέα οχήματα	Αιωρούμενα σωματίδια(MG/KWH)	Οξείδια του αζώτου(G/KWH)	Υδρογονάνθρακες(G/KWH)
Euro I(1992-93)	400	9.0	1.23
Euro II(1996)	150	7.0	1.1
Euro III(2000)	160	5.0	0.66
Euro IV(2005)	30	3.5	0.46
Euro V(2008)	30	2.0	0.46

Πίνακας 6.5(3): Πρότυπα εκπομπών της ΕΕ για τα βαρέα οχήματα, Πηγή: EU Environmental Policy Handbook, Stefan Scheuer

Προβλέψεις για μελλοντική νομοθεσία

Μια ανασκόπηση των υφιστάμενων προτύπων για τις εκπομπές των οχημάτων ξεκίνησε στην ΕΕ το φθινόπωρο του 2012. Οι διεργασίες αυτές εκτελούνται από μια υποομάδα της Επιτροπής υπεύθυνης για τις εκπομπές των οχημάτων(MVEG), με τη

συμμετοχή των χωρών- μελών και άλλων διαφόρων φορέων. Βάσει της εργασίας αυτής, η Επιτροπή θα παρουσιάσει μια οδηγία που θα περιέχει νέα πρότυπα. Η ανάπτυξη της νέας τεχνολογίας κατά τα τελευταία χρόνια, σε συνδυασμό με τα νέα ευρήματα σχετικά με επιβλαβείς επιπτώσεις στην υγεία που προκαλούν οι εκπομπές και ιδιαίτερα τα αιωρούμενα σωματίδια, καθιστά πιθανό ότι η Επιτροπή θα προτείνει τη σημαντική ενίσχυση των οριακών τιμών εκπομπών, κυρίως για τα πετρελαιοκίνητα οχήματα. Το 2011, η γερμανική Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Περιβάλλοντος (UBA) δημοσίευσε μια νέα πρόταση για τα πρότυπα εκπομπής των μηχανοκίνητων οχημάτων.

Για τα επιβατικά αυτοκίνητα, η πρόταση UBA περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- οι απαιτήσεις εκπομπών θα πρέπει να είναι ουδέτερες καυσίμων, δηλαδή ίδιες για όλους τους τύπους καυσίμων
- τα όρια εκπομπής NO_x για τα αυτοκίνητα ντίζελ θα πρέπει να ενισχυθούν μέχρι να προσεγγίσουν τα ίδια επίπεδα με τα βενζινοκίνητα οχήματα
- η αθροιστική τιμή NO_x + HC για τα πετρελαιοκίνητα οχήματα θα πρέπει να αντικατασταθεί με μια οριακή τιμή HC ανεξάρτητα από τον τύπο του κινητήρα.

Η πρόταση UBA για τα βαρέα οχήματα περιλαμβάνει:

- απαιτήσεις εκπομπών ουδέτερες προς το καύσιμο.
- μείωση της εκπομπής αιωρούμενων σωματιδίων με την εφαρμογή φίλτρων
- μείωση κατά το ήμισυ των εκπομπών NO_x

Στην έκθεσή της η UBA σχολιάζει το κατά πόσο οι εκπομπές σωματιδίων θα πρέπει επίσης να υπολογίζονται με βάση τον αριθμό ή αν απλώς ο υπολογισμός του βάρους θα αρκούσε. Οι συγγραφείς συμπεραίνουν ότι ο περιορισμός στο όριο βάρους θα μπορούσε να οδηγήσει τους κατασκευαστές κινητήρων να επικεντρώνονται κυρίως στην εξάλειψη της εκπομπής σωματιδίων, τα οποία έχουν σχετικά μικρή επίδραση στην υγεία συγκριτικά με τις υπόλοιπες ουσίες.

Το επιπλέον κόστος για ένα πετρελαιοκίνητο αυτοκίνητο για να καλύψει τα πρότυπα UBA Euro 5 σε σύγκριση με εκείνα του Euro 4 εκτιμάται ότι θα ανέρχεται στα 200-400 ευρώ.

6.6 ΑΠΟΒΛΗΤΑ

Εισαγωγικά στοιχεία

Σύμφωνα με τη Eurostat κάθε χρόνο στην Ευρωπαϊκή Ένωση παράγονται 1,3 δισεκατομμύρια τόνοι αποβλήτων(συμπεριλαμβανομένης της μεταποίησης, των κατασκευών και των κατεδαφίσεων, εξαιρουμένων όμως των ορυχείων και των γεωργικών και δασικών αποβλήτων που παράγουν σχεδόν 1 δισεκατομμύριο τόνους). Αυτό ισοδυναμεί με περίπου 3,5 τόνους σκουπιδιών για κάθε άνδρα, γυναίκα και παιδί (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος). Σύμφωνα με τις πληροφορίες που δημοσιεύθηκαν από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος (ΕΟΠ), πέντε μεγάλες κατηγορίες συνθέτουν το σύνολο των παραγόμενων αποβλήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση: τα απόβλητα μεταποίησης (26%), η εξόρυξη και τα απόβλητα λατομείων (29%), τα απόβλητα κατασκευών και κατεδαφίσεων(22%), τα δημοτικά στερεά απόβλητα(14%), και τα γεωργικά και δασοκομικά απόβλητα, η εκτίμηση των οποίων είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Το 2% των εν λόγω αποβλήτων είναι επικίνδυνα απόβλητα, δηλαδή περίπου 27 εκατομμύρια τόνοι.

Η παραγωγή αποβλήτων εξακολουθεί να αυξάνεται σχεδόν παντού στην ΕΕ. Ο OECD προβλέπει ότι η παραγωγή αποβλήτων το 2020 στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να αυξηθεί κατά 45 τοις εκατό σε σχέση με το 1995. Τονίζει επίσης συγκεκριμένες τάσεις που συνδέονται με αυτήν την αυξανόμενη παραγωγή αποβλήτων. Συγκεκριμένα:

- Χημικά προϊόντα και τα απόβλητά τους που σχετίζονται με την παραγωγή και την κατανάλωσή τους
- «Κρυφών ροών" υλικά που στηρίζουν την οικονομική δραστηριότητα, αλλά δεν αποτελούν ουσιαστικό κομμάτι της αγοράς, όπως απόβλητα ορυχείων που μπορεί να αντιπροσωπεύουν το 75% των υλικών που χρησιμοποιούνται από τις χώρες του OECD
- Υπάρχει μια συνδεδεμένη αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) με την παραγωγή αστικών αποβλήτων στη ζώνη του OECD με αύξηση 40% στους δύο παράγοντες από το 1980

• Η ανακύκλωση του OECD έχει αυξηθεί, αλλά χωρίς αντισταθμιστικές προσπάθειες προς την κατεύθυνση των αποβλήτων

Τα περισσότερα από τα οικιακά απορρίμματα που παράγονται εξακολουθούν να καίγονται σε εγκαταστάσεις αποτέφρωσης, ή σε χώρους υγειονομικής ταφής. Ωστόσο, τόσο η ταφή όσο και η καύση δημιουργούν περιβαλλοντική ζημία. Συγκεκριμένα, η ατμοσφαιρική ρύπανση από την έκλυση επικίνδυνων ουσιών, η ρύπανση των υδάτων και των εδαφών παραμένουν σε υψηλά επίπεδα. Η υγειονομική ταφή των αποβλήτων είναι μια μολυσματική δραστηριότητα μείζονος σημασίας: κατά μέσο όρο, το 65% των αστικών αποβλήτων που παράγονται στην ΕΕ (190 εκατομμύρια τόνοι το 1995) εξακολουθούν να είναι σε χώρους υγειονομικής ταφής.

Οι χώροι υγειονομικής ταφής είναι επίσης η μεγαλύτερη πηγή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τις δραστηριότητες διαχείρισης αποβλήτων κυρίως λόγω των εκπομπών μεθανίου. Οι ροές αποβλήτων με το μεγαλύτερο όγκο είναι τα αστικά απόβλητα, που αποτελούν μείζονα πρόκληση όσον αφορά την εξεύρεση λύσεων για την πρόληψη, τη συλλογή, την ανακύκλωση και την επεξεργασία. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι προκύπτουν από διεσπαρμένες πηγές όπως τα νοικοκυριά και παρόμοιες εγκαταστάσεις των οποίων τα απόβλητα είναι απρόβλεπτα στη σύνθεσή τους και η διασπορά σε διάφορα σημεία είναι αρκετά μεγάλη. Η πλειοψηφία των βιομηχανικών αποβλήτων είναι πιο ομοιόμορφη και προβλέψιμη στη φύση της και έτσι πιο εύκολο να τα διαχειριστεί κάποιος (αν και όχι απαραίτητα λιγότερο επικίνδυνα). Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί και για τα γεωργικά, εκείνα της εξόρυξης και της δασοκομίας. Στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ τα βιομηχανικά απόβλητα χειρίζεται ειδικός στο χειρισμό αποβλήτων, συχνά προσαρμοσμένος στη φύση τους ο οποίος πληρώνεται απευθείας από τον δημιουργό των βιομηχανικών αποβλήτων. Γεωργικά, εξορυκτικά και δασικά απόβλητα που προέρχονται από γνωστές και συγκεκριμένες πηγές (κυρίως) επαναχρησιμοποιούνται είτε κατ'ευθείαν πίσω στους αγρούς ή σε άλλους τομείς, όπως ο τομέας της ενέργειας. Στα μεταλλευτικά απόβλητα υπάρχει κυρίως ένα πρόβλημα στην αποθήκευση. Η οργάνωση της από κοινού χρηματοδότησης με στόχο την κατασκευή υποδομής για τη συλλογή των διαφόρων δημοτικών αποβλήτων, ως επί το πλείστον από τις αστικές πηγές με την πολλαπλότητα των παραγωγών και των τύπων αποβλήτων, αποτελεί την κύρια πρόκληση για τις αρχές διαχείρισης αποβλήτων.

Η συνθήκη της ΕΕ και η πολιτική αποβλήτων

Κανονικά, η ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα απόβλητα βασίζεται στο άρθρο 175 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τα κράτη-μέλη να μπορούν να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν αυστηρότερες εθνικές διατάξεις από εκείνες που υιοθετήθηκαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο σύμφωνα με το άρθρο 176. Οι βασικοί περιβαλλοντικοί στόχοι και οι αρχές της νομοθεσίας για τα απόβλητα, τα οποία προβλέπονται στο άρθρο 174 της συνθήκης είναι ουσιαστικά ένα υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος. Δυστυχώς, στην πράξη οι αρχές αυτές δεν εφαρμόζονται πλήρως στη νομοθεσία της ΕΕ για τα απόβλητα. Αυτό που είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου στην πολιτική της ΕΕ για τα απόβλητα είναι ότι τα απόβλητα μπορεί να κινούνται και ως εκ τούτου σε ορισμένες πτυχές αντιμετωπίζονται ως ένα προϊόν. Η νομοθεσία π.χ. για τα απόβλητα συσκευασίας ή τις μπαταρίες βασίζεται στο προϊόν (Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, άρθρο 95) και δεσμεύεται με την έγκριση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων (άρθρο 28). Η σχέση μεταξύ των διατάξεων της Συνθήκης σχετικά με την περιβαλλοντική προστασία και την ελεύθερη κυκλοφορία είναι πολύ αμφιλεγόμενες και συχνά εμπλέκουν το Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Δικαιοσύνης. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποφάσισε ότι, σε γενικές γραμμές, τα υλικά των αποβλήτων εμπίπτουν στις διατάξεις υπέρ της ελεύθερης κυκλοφορίας (άρθρο 28).

Στρατηγικές της ΕΕ για τα απόβλητα

Μια στρατηγική της ΕΕ για τη διαχείριση των αποβλήτων εγκρίθηκε για πρώτη φορά, με τη μορφή επικοινωνίας, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1989 και αναθεωρήθηκε το 1996 (CEC 1996). Και τις δύο ανακοινώσεις ακολούθησαν ψηφίσματα του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Σε συνδυασμό με τις δύο αυτές ανακοινώσεις θεσμοθετούνται και τα ευρωπαϊκά προγράμματα δράσης, ιδίως το πιο πρόσφατο 7ο πρόγραμμα δράσης με θεματικές στρατηγικές για τη διαχείριση των πόρων, την πρόληψη και την ανακύκλωση των αποβλήτων. Οι ανακοινώσεις και τα ψηφίσματα της ΕΕ δεν είναι νομικά δεσμευτικά, και έτσι επιτρέπεται ανά πάσα στιγμή να υιοθετούνται νέες προσεγγίσεις, που έχουν όμως πολιτική σημασία. Μια

σημαντική εξαίρεση είναι η τελική απόφαση σχετικά με το έβδομο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον, η οποία είναι νομικά δεσμευτική για την Επιτροπή και τα κράτη-μέλη.

Αρχές διαχείρισης των αποβλήτων

Η πολιτική διαχείρισης αποβλήτων της ΕΕ στηρίζεται σε μια σειρά από βασικές αρχές. Οι πιο σημαντικές αρχές είναι οι εξής:

- η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»
- η ευθύνη του παραγωγού
- η αρχή της εγγύτητας
- αποκατάσταση στην πηγή

Εκτός από αυτές τις αρχές ιεράρχησης των αποβλήτων είναι ένα εργαλείο καθοδήγησης του συστήματος διεύθυνσης, που χρησιμεύει ως προληπτικό μέτρο μεσολάβησης για τις μεγαλύτερες δυνατότητες μείωσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την παραγωγή αποβλήτων και τη διαχείριση.

❖ Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»

Η αρχή αυτή συναντάται στο άρθρο 174 της συνθήκης, που κατοχυρώνεται στην οδηγία-πλαίσιο για τα απόβλητα (WFD)78 - άρθρο 15 - και αντανακλάται σε μια σειρά άλλων οδηγιών. Ωστόσο, δεν ασκείται συχνά και δεν υπάρχει σταθερός και λεπτομερής ορισμός της συγκεκριμένης οδηγίας. Γενικά έχει καθιερωθεί ότι το κόστος της επεξεργασίας και της διάθεσης αποβλήτων δεν πρέπει να καλύπτεται από το μέσο φορολογούμενο, αλλά από το πρόσωπο που δημιουργήσε τα απόβλητα. Ένα παράδειγμα του «ο ρυπαίνων πληρώνει» είναι ο καταλογισμός των δαπανών για τη συλλογή απορριμμάτων, όπου οι δήμοι χρεώνουν τους πολίτες με το κόστος των οικιακών αποβλήτων για τη συλλογή, επεξεργασία και διάθεσή τους. Αυτά τα μέσα,

όμως, είναι στη διακριτική ευχέρεια των τοπικών, περιφερειακών ή εθνικών αρχών και δε ρυθμίζονται με κοινή εντολή σε επίπεδο ΕΕ.

Θεμελιώδους σημασίας για το πεδίο εφαρμογής της νομοθεσίας για τα απόβλητα είναι ο σαφής καθορισμός της «γεννήτριας» των αποβλήτων. Το Δικαστήριο απεφάνθη ότι ο ιδιοκτήτης της γης όπου εναποτίθενται τα απόβλητα (νόμιμα ή παράνομα), μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως κάτοχος των αποβλήτων και ως εκ τούτου αναλαμβάνει την ευθύνη για τη διασφάλιση ολοκληρωμένης επεξεργασίας τους. Μια πιο πρόσφατη απόφαση αναφέρει ότι εταιρείες πώλησης βενζίνης μπορεί, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να θεωρηθούν υπεύθυνες για τη μόλυνση του εδάφους, από απόβλητα που διέρρευσαν από μια ελαττωματική δεξαμενή βενζίνης.

❖ Η ευθύνη του παραγωγού

Η αρχή αυτή δεν ορίζεται από τη νομοθεσία της ΕΕ. Προέρχεται αρχικά από τη σουηδική περιβαλλοντική πολιτική και δίκαιο, αλλά χρησιμοποιείται με διαφορετικό τρόπο σε επίπεδο ΕΕ. Αναφέρει την ευθύνη του παραγωγού για τις επιπτώσεις των προϊόντων του, και στην περίπτωση της πολιτικής για τα απόβλητα συνήθως για εκείνες τις επιπτώσεις που προκύπτουν ύστερα από το τέλος της ωφέλιμης ζωής τους. Ωστόσο, πρόσφατα, η ευθύνη του παραγωγού έχει επεκταθεί και σε άλλες φάσεις της ζωής των προϊόντων, συμπεριλαμβανομένου του σχεδιασμού (π.χ. οδηγία για περιορισμό των επικίνδυνων ουσιών σε είδη ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, οδηγία για τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού).

Η ευθύνη του παραγωγού δύναται να λάβει τη μορφή υποχρεώσεων με σκοπό τη συλλογή απορριμμάτων, τη δημιουργία κεφαλαίων ή συστημάτων επιστροφής για ανάκτηση ή ανακύκλωση. Η στρατηγική για τα απόβλητα της Επιτροπής του 2011 αναφέρει: «Λαμβάνοντας υπόψη τον κύκλο ζωής ενός προϊόντος από την παραγωγή μέχρι το τέλος της ωφέλιμης ζωής του, τους παραγωγούς, τους προμηθευτές υλικού, το εμπόριο, τους καταναλωτές και το κοινό του οι αρχές μοιράζουν συγκεκριμένες αρμοδιότητες διαχείρισης των αποβλήτων σε κάθε στάδιο του κύκλου ζωής. Ωστόσο, είναι ο κατασκευαστής του προϊόντος αυτός ο οποίος έχει τον κυρίαρχο ρόλο. Ο κατασκευαστής είναι εκείνος που θα λάβει τις σημαντικές αποφάσεις σχετικά με το δυναμικό της διαχείρισης του προϊόντος του, όπως ο σχεδιασμός, η χρήση ειδικών

υλικών, η σύνθεση του προϊόντος και τέλος η εμπορία του. Ως εκ τούτου, ο κατασκευαστής είναι σε θέση να παρέχει τα μέσα όχι μόνο για να αποφευχθεί η σπατάλη χρησιμοποίησης των φυσικών πόρων, με τη χρήση ανανεώσιμων υλικών, αλλά επίσης και να παράγει τα προϊόντα κατά τρόπο τέτοιο που να διευκολύνει την ορθή επαναχρησιμοποίηση και ανάκτησή τους».

❖ Η αρχή της εγγύτητας

Η αρχή αυτή ορίζει ότι τα απόβλητα θα πρέπει να απορρίπτονται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στον τόπο παραγωγής τους. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης απεφάνθη από την αρχή του άρθρου 174 της Συνθήκης, ότι η περιβαλλοντική ζημία θα πρέπει, αν είναι δυνατόν, να επανορθώνεται στην πηγή. Στην οδηγία πλαίσιο για τα απόβλητα 75/442, άρθρο 5, περιλαμβάνονται διαπιστώσεις για τη διάθεση αλλά όχι και για την ανακύκλωσή τους. Και ο κανονισμός 259/93 σχετικά με τη μεταφορά των αποβλήτων επιτρέπει στα κράτη- μέλη της ΕΕ να αρνούνται τη μεταφορά αποβλήτων σε άλλο κράτος-μέλος, εάν η μεταφορά προορίζεται για διάθεση, αλλά να αποδέχονται τη μεταφορά μόνο εάν η αποστολή προορίζεται για αξιοποίηση. Σε επίπεδο ΕΕ η συγκεκριμένη αρχή χρησιμοποιείται συχνά από τα κράτη-μέλη, τα οποία θέλουν να εφαρμόσουν μια εθνική πολιτική διαχείρισης αποβλήτων διατηρώντας τα απόβλητα εντός των συνόρων τους για να χρησιμοποιήσουν πλήρως την ικανότητα των αποτεφρωτήρων αποβλήτων, τους χώρους υγειονομικής ταφής ή τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας.

❖ Αποκατάσταση στην πηγή

Η αρχή αυτή, που αναφέρεται στο άρθρο 174 (2) της Συνθήκης, ορίζει «ότι η περιβαλλοντική ζημία επανορθώνεται, κατά προτεραιότητα στην πηγή». Χρησιμοποιήθηκε μία φορά από το Δικαστήριο για να δικαιολογήσει η εθνική απαγόρευση για τα επικίνδυνα απόβλητα.

Νομοθεσία για τα απόβλητα

Το συνολικό σχέδιο της πολιτικής της ΕΕ για τα απόβλητα και το δίκαιο είναι το ακόλουθο:

Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης							
Άρθρα 28-30 και 174-176 της Συνθήκης							
Κοινοτική Στρατηγική Αποβλήτων							
Οδηγία της Commission (96)399							
1^ο επίπεδο-Οριζόντια Νομοθεσία							
Οδηγία-πλαίσιο για τα απόβλητα 75/442(91/165)			Οδηγία για τα επικίνδυνα απόβλητα 91/689			Κανονισμός για τις μεταφορές 93/259	
2^ο επίπεδο-Εγκαταστάσεις Αποβλήτων							
Οδηγία αποτέφρωσης αποβλήτων 2000/76			Οδηγία περί υγειονομικής ταφής 1999/31			Οδηγία για τις λιμενικές εγκαταστάσεις 2000/59	
3^ο επίπεδο-Συγκεκριμένες Κατηγορίες Αποβλήτων							
Χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια 75/439	Λυματολάσπη 86/278	Μπαταρίες 91/157	Συσκευασίες 94/62	PCBs 95/59	Οχήματα 2000/53	Απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού 2000/96	Ζωϊκά απόβλητα 174/2002

Πίνακας 6.6.5: Διαχείριση των αποβλήτων της ΕΕ και το Δίκαιο, Πηγή: EU Environmental Policy Handbook, Stefan Scheuer

Τα τρία νομοθετικά επίπεδα του καθεστώτος αυτού είναι αλληλένδετα, με την έννοια ότι, αμέσως μόλις οποιαδήποτε από τις ειδικές κατηγορίες αποβλήτων του τρίτου επιπέδου οδηγηθεί σε επικίνδυνες πτυχές, η οδηγία για τα επικίνδυνα απόβλητα από το πρώτο επίπεδο μπαίνει στο παιχνίδι. Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε την ιεραρχία

της νομοθεσίας της ΕΕ στο εθνικό επίπεδο, ώστε όταν εκδίδεται η νομοθεσία να μη συγκρούεται με το εθνικό δίκαιο. Στον τομέα της πολιτικής διαχείρισης αποβλήτων, η ΕΕ ενήργησε, μέχρι τώρα, σχεδόν εξ ολοκλήρου με δεσμευτικές νομοθετικές πράξεις, οδηγίες ή κανονισμούς. Σε γενικές γραμμές, αυτά τα νομοθετικά μέτρα βασίζονται στο άρθρο 175 της συνθήκης της Κομισιόν.

6.7 ΎΔΑΤΑ

Εισαγωγή και περίληψη

Παρά τα 30 χρόνια ισχύος της εκτεταμένης νομοθεσίας στην ΕΕ περί προστασίας των υδάτων, η γενική κατάσταση των υδάτων δεν έχει βελτιωθεί, με τα μικρά ποτάμια και τα υπόγεια ύδατα ιδίως να έχουν επιδεινωθεί περαιτέρω και η πραγματική κατάσταση του υδάτινου περιβάλλοντος από την άποψη των βασικών υδρολογικών και οικολογικών παραμέτρων να είναι σε μεγάλο βαθμό άγνωστη. Η αποτυχία αυτή οφείλεται εν μέρει στην εξαιρετικά χαμηλή ποιότητα υλοποίησης και επιβολής της νομοθεσίας, την αυξανόμενη κατανάλωση και χρήση χημικών ουσιών και εν μέρει λόγω του απροσδιόριστου χαρακτήρα της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Μια νομοθεσία η οποία παρέλειψε να θεσπίσει ένα γενικό στόχο για τη βιώσιμη διαχείριση των υδάτων και στερείται κάθε ολοκλήρωσης σε σχετικούς τομείς πολιτικής, κυρίως στη γεωργία, στις μεταφορές, στην ενέργεια, στις πολιτικές του προϊόντος και στο χωροταξικό σχεδιασμό.

Το 2000, η ΕΕ ενέκρινε μια συνολική νέα οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα (Water Framework Directive, WFD), η οποία για πρώτη φορά καθιέρωσε ένα συνολικό στόχο για όλα τα επιφανειακά, υπόγεια και παράκτια ύδατα της ΕΕ ο οποίος πρέπει να επιτευχθεί μέχρι το 2015. Η WFD παρέχει ένα πλαίσιο για όλες τις σχετικές με το νερό πολιτικές, καταργεί μια σειρά οδηγιών, συμπεριλαμβανομένης αυτής για το γλυκό νερό, για τα ύδατα προοριζόμενα για οστρακοειδή, για τα υπόγεια ύδατα και τις οδηγίες για τις επικίνδυνες ουσίες, δημιουργώντας στενούς δεσμούς με την προστασία της φύσης και παρέχοντας ένα ευρύ φάσμα εργαλείων διαχείρισης, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής του κοινού. Οι οδηγίες για τα νιτρικά

απόβλητα, μια μορφή ρύπανσης της γεωργίας, η επεξεργασία των αστικών λυμάτων και η προστασία του νερού κολύμβησης παραμένουν ως έχουν.

Κατάσταση του υδάτινου περιβάλλοντος στην Ευρώπη

Τα ποτάμια μερικές φορές περιγράφονται ως οι φλέβες της γης. Μεταφέρουν όλο το νερό και όλα τα υλικά προσθέτοντας τα στο έδαφος όπου στραγγίζονται και ο όγκος, η ταχύτητα και η δυναμική τους έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία των χαρακτηριστικών λεκάνης. Αυτό σημαίνει ότι όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες εντός ορισμένης λεκάνης απορροής ποταμού θα αφήσουν το σημάδι τους στα ποτάμια, τις λίμνες και, τέλος, στα παράκτια ύδατα ακόμη και αν οι δραστηριότητες αυτές φαίνεται να λαμβάνουν χώρα πολύ μακριά από την πραγματική πορεία του νερού. Ως εκ τούτου, η κατάσταση του υδάτινου περιβάλλοντος δεν μπορεί να περιγραφεί ως μία μόνο γραμμή που τρέχει μέσα από τη γη ή μία μόνο παράμετρο, αλλά περιλαμβάνει όλα τα υπόγεια ύδατα, την κοίτη του ποταμού, την παρόχθια ζώνη, τους υγροτόπους και τις πλημμυρικές πεδιάδες και απαιτεί ένα ευρύ φάσμα παραμέτρων, εκ των οποίων οι βιολογικές παράμετροι επιτρέπουν την πιο ολοκληρωμένη αξιολόγηση. Οι περιορισμένες πληροφορίες που είναι διαθέσιμες σε επίπεδο ΕΕ είναι το αποτέλεσμα της νομοθεσίας της ΕΕ η οποία ασχολείται κυρίως με την ειδική χημική ρύπανση, π.χ. φορτία BOD, φυτοφαρμάκων, βαρέων μετάλλων, θρεπτικών συστατικών ή με συγκεκριμένες δραστηριότητες, π.χ. την παροχή πόσιμου ύδατος και την αποχέτευση των λυμάτων. Αυτά τα δεδομένα δείχνουν ότι κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει σημειωθεί κάποια βελτίωση στη μείωση του φωσφόρου και της οργανικής ρύπανσης, κυρίως μέσω της επεξεργασίας των λυμάτων. Αλλά τα νιτρικά άλατα στα υπόγεια και επιφανειακά ύδατα παραμένουν σε υψηλά επίπεδα και σε πολλά μέρη πάνω από το πρότυπο που καθιστά το νερό πόσιμο οδηγώντας σχεδόν παντού σε σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις για τη βιοποικιλότητα. Η ρύπανση από τις χημικές ουσίες μετάλλων μειώνεται, ενώ η μόλυνση από φυτοφάρμακα των πόρων πόσιμου νερού χαρακτηρίζεται ως ένα πρόβλημα σε πολλές χώρες.

Ενώ τα πιο εμφανή σημάδια της ρύπανσης των ποταμών είναι τα νεκρά ψάρια που επιπλέουν στην επιφάνεια – που ευτυχώς σπάνια συναντώνται στην Ευρώπη σήμερα- με την πρόοδο της τεχνολογίας και οι πιο λεπτές βιολογικές επιδράσεις έχουν

ανιχνευθεί.

Απόβλητες ποσότητες χημικών ενδοκρινικών διαταρακτών, για παράδειγμα, έχει δειχθεί ότι παρεμποδίζουν τη ρύθμιση των ορμονών των ψαριών, προκαλώντας προβλήματα στην αναπαραγωγή τους. Επικίνδυνες χημικές ουσίες όπως αυτές μπορεί να είναι υπεύθυνες για τη μείωση των αλιευμάτων σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, αλλά οι ακριβείς μηχανισμοί δράσης τους είναι εξαιρετικά δύσκολο να εντοπιστούν. Τα φυσικά ποτάμια έχουν γίνει ένα σπάνιο φαινόμενο τόσο στη βόρεια όσο και στη νότια Ευρώπη με το 57% των 89.000 χιλιομέτρων παράκτιας ζώνης της Ευρώπης να χρησιμοποιείται για γεωργικούς, βιομηχανικούς ή χωροταξικούς σκοπούς (EEA 2003). Τουλάχιστον τα δύο τρίτα του ποσίου νερού στην ΕΕ εξαρτώνται από τα υπόγεια υδάτινα αποθεματικά. Αυτός ο πολύτιμος ορυκτός πλούτος διακινδυνεύει από ρύπους, αλλά και από υπερβολική άντληση. Το 60% των ευρωπαϊκών πόλεων κάνουν υπερεκμετάλλευση των πόρων των υπόγειων υδάτων τους (EEA 2008). Κατά μήκος των ακτών της Νότιας Ευρώπης και σε πολλά νησιά, το θαλασσίνο νερό έχει ήδη διεισδύσει στον υπόγειο εξαντλημένο υδροφορέα, καθιστώντας αδύνατη τη χρήση τους ως πόσιμο νερό. Οι κύριες αιτίες αυτής της μη αειφόρου χρήσης, εκτός από την υπερ-εκμετάλλευση της πόλης, είναι η άρδευση και ο τουρισμός. Ο δείκτης εκμετάλλευσης νερού στη νότια Ευρώπη δεν έχει βελτιωθεί από το 1980 και η αρδευόμενη έκταση έχει αυξηθεί κατά 20% από το 1985 (EEA 2000). Η κατανομή αρδευτικού νερού ανά εκτάριο αυξήθηκε μεταξύ του 1993-1999 κατά 19% (2003 EEA). Αυτό οδηγεί στην προώθηση μη βιώσιμων λύσεων διαχείρισης των υδάτων, όπως μεγάλες μεταφορές υδάτων μεταξύ των λεκανών απορροής και κατασκευές φραγμάτων.

Ανησυχητικά συμπεράσματα προκύπτουν από τις εκθέσεις του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος. Παρά τη βελτίωση που παρουσιάζεται στην έντονη ρύπανση των ποταμών και των λιμνών, η γενική κατάσταση της ρύπανσης των ευρωπαϊκών υδάτων δεν έχει βελτιωθεί εμφανώς την τελευταία δεκαετία. Υπόγεια ύδατα, καθώς και μικρότεροι υδάτινοι πόροι ειδικά απειλούνται με περαιτέρω επιδείνωση, ενώ πολλοί άλλοι υδάτινοι πόροι τελούν υπό υπερεκμετάλλευση, ιδιαίτερα για τη γεωργία του Νότου.

Περιβαλλοντικοί στόχοι κάτω από την Οδηγία-πλαίσιο για το περιβάλλον(WFD)

Η WFD στοχεύει στην προστασία της φυσικής και βιολογικής ακεραιότητας όλων των υδάτινων οικοσυστημάτων και ως εκ τούτου δημιουργεί μια βάση για τη στροφή προς τη βιώσιμη ανθρώπινη χρήση του νερού. Η προστασία του περιβάλλοντος είναι έτσι ένας από τους κύριους στόχους της οδηγίας. Η ολοκληρωμένη και οικολογικά προσανατολισμένη αξιολόγηση της κατάστασης των επιφανειακών υδάτων με αντίστοιχους στόχους είναι κεντρικά όργανα. Οι περιβαλλοντικοί στόχοι καθορίζονται στο άρθρο 4 της WFD. Ο γενικός στόχος είναι μια «καλή οικολογική κατάσταση» («good status») που πρέπει να επιτευχθεί για όλα τα ύδατα έως το Δεκέμβριο του 2015.

Για τα επιφανειακά ύδατα, το «good status» περιλαμβάνει μια «καλή οικολογική» και «καλή χημική κατάσταση». Η οικολογική κατάσταση καθορίζεται από βιολογικά, υδρομορφολογικά (π.χ. τις συνθήκες των ενδαιτημάτων) και φυσικοχημικά στοιχεία ποιότητας. Το σημείο αναφοράς δίνεται από τις βιολογικές παραμέτρους των υδάτων. Αυτά είναι τα ύδατα στα οποία οι ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν πολύ μικρές επιδράσεις. Η καλή χημική κατάσταση καθορίζεται από τα υφιστάμενα πρότυπα ποιότητας των επιφανειακών υδάτων. Για τα υπόγεια ύδατα, το «καλό καθεστώς» καθορίζεται από «καλή ποσοτική» και «καλή χημική κατάσταση». Καλή ποσοτική κατάσταση επιτυγχάνεται όταν η αφαίρεση είναι μικρότερη από τη φυσική ανατροφοδότηση και επιπλέον αρκετό νερό είναι διαθέσιμο για τα επιφανειακά ύδατα και δεν εξαρτώνται από τα υπόγεια υδάτινα οικοσυστήματα αποφεύγοντας οποιαδήποτε σημαντική ζημιά σε αυτά. Καλή χημική κατάσταση επιτυγχάνεται όταν τα ισχύοντα πρότυπα ποιότητας τηρούνται, (π.χ. όταν τα νιτρικά άλατα και φυτοφάρμακα και η χημική μόλυνση δεν έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στα επιφανειακά ύδατα ή στα εξαρτώμενα χερσαία οικοσυστήματα και επιτρέπεται η παροχή πόσιμου νερού).

Παράλληλα με την επίτευξη «καλού καθεστώτος» για το στόχο, το άρθρο 4 της WFD απαιτεί, επίσης, i) την πρόληψη τυχόν περαιτέρω επιδείνωσης της κατάστασης των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων, ii) την προοδευτική μείωση της ρύπανσης από τις επιβλαβείς ουσίες προτεραιότητας και τη σταδιακή εξάλειψη των εκπομπών από τις επικίνδυνες ουσίες προτεραιότητας για τα επιφανειακά ύδατα και iii) την

προοδευτική μείωση της ρύπανσης των υπόγειων υδάτων προκειμένου να αντιστραφεί κάθε σημαντική και διατηρούμενη ανοδική τάση συγκέντρωσης οποιουδήποτε ρύπου. Η πρώτη ρήτρα είναι σαφώς μια ρήτρα με σταθερή βάση ακόμα για την αποφυγή επανάληψης των ίδιων λαθών του παρελθόντος με τη διαχείριση των υδάτων και είναι λογικά το πρώτο μέτρο που απαιτείται για να εξασφαλιστεί ότι οι στόχοι μπορούν να επιτευχθούν.

Καλή οικολογική κατάσταση των επιφανειακών υδάτων

Η εφαρμογή της οικολογικής αξιολόγησης και ο ακριβής ορισμός της «καλής οικολογικής κατάστασης» χρειάζονται περαιτέρω διευκρινίσεις. Στα παραρτήματα II και V, η WFD δίνει μια πρώτη «κατευθυντήρια γραμμή» με οδηγίες και κανονιστικούς ορισμούς, αλλά οι συγκεκριμένες αριθμητικές τιμές εργασίας, π.χ. για τον χαρακτηρισμό «καλής οικολογικής κατάστασης», είναι ακόμη υπό επεξεργασία. Η WFD χωρίζει την οικολογική κατάσταση σε πέντε κατηγορίες ως εξής:

Οικολογική κατάταξη	Τυποποιημένη περιγραφή	Χρωματικός κώδικας
Υψηλή	Οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες δεν προκαλούν καθόλου ή σε ελάχιστο βαθμό μεταβολές στις τιμές της φυσικοχημικής και υδρομορφολογικής ποιότητας	Μπλε
Καλή	Φυσικο-χημικές συνθήκες που να διασφαλίζουν τη λειτουργία των οικοσυστημάτων και βιολογικά ποιοτικά στοιχεία που να διαφέρουν ελάχιστα από την αναφορά	Πράσινο
Μέτρια	Βιολογικά ποιοτικά στοιχεία διαφορετικά μετρίως από την αναφορά	Κίτρινο
Φτωχή	Καθορίζεται από το εκάστοτε κράτος-μέλος	Πορτοκαλί
Κακή	Καθορίζεται από το εκάστοτε κράτος-μέλος	Κόκκινο

Πίνακας 6.7: Οικολογική κατάσταση των υδάτων σύμφωνα με τη WFD, Πηγή: Water Framework Directive

Υπόγεια ύδατα-Στόχοι και προστασία

Πρώτον, απαιτείται η επίτευξη της αειφόρου ποσοτικής διαχείρισης των υδάτων μέχρι το 2015. Αυτό σημαίνει ότι οι αφαιρέσεις των υπογείων υδάτων πρέπει να είναι μικρότερες από το φυσικό ρυθμό αναπλήρωσης, ενώ πρέπει να παρέχεται επαρκής ροή του νερού για να αποφευχθεί οποιαδήποτε σημαντική αρνητική επίπτωση στα οικοσυστήματα και το νερό των υπόγειων υδάτων, λόγω εξάρτησής τους με τα χερσαία οικοσυστήματα. Ο στόχος αυτός για την ποσότητα του νερού είναι το καινούριο στοιχείο στο δίκαιο της ΕΕ και ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της αειφόρου διαχείρισης των υδάτων. Όσον αφορά τη χημική ποιότητα, η WFD απαιτεί η είσοδος των ρύπων να προληφθεί ή να περιοριστεί, χωρίς ωστόσο να διευκρινίζει ποιες ουσίες θα πρέπει να είναι περιορισμένες και ποιες θα πρέπει να αποτραπούν εντελώς. Τέλος, η χημική ποιότητα των υπόγειων υδάτων δεν πρέπει να οδηγήσει σε επιδείνωση της κατάστασης των επιφανειακών υδάτων ή των χερσαίων οικοσυστημάτων που εξαρτώνται από τα υπόγεια ύδατα. Μια στατιστικά σημαντική αύξηση στη συγκέντρωση των ρύπων στα υπόγεια ύδατα πρέπει να προληφθεί και τελικά να αποτραπεί. Τέλος, η WFD απαγορεύει τις άμεσες απορρίψεις ρύπων στα υπόγεια ύδατα, ως ένα από τα μέτρα που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της οδηγίας. Ωστόσο, τα κράτη-μέλη μπορούν να εξαιρούν ορισμένες άμεσες απορρίψεις από τις δραστηριότητες που καθορίζονται από τη γενική αυτή απαγόρευση, υπό την προϋπόθεση ότι οι στόχοι που έχουν οριστεί για το σύστημα των υπόγειων υδάτων δεν είναι σε κίνδυνο και οι απορρίψεις έχουν λάβει άδεια. Μερικές από τις δραστηριότητες που εξαιρούνται αφορούν πολύ τοξικές ουσίες (π.χ. έγχυση αποβλήτων εξόρυξης πίσω στους υπόγειους υδροφορείς).

Σχεδιασμός λεκανών απορροής

Η WFD απαιτεί λεπτομερή, μακροπρόθεσμη και επαναληπτική διαδικασία σχεδιασμού και δημιουργίας των κατάλληλων διοικητικών ρυθμίσεων συμπεριλαμβανομένου του καθορισμού των αρμόδιων αρχών λεκανών απορροής ποταμών (άρθρο 3). Η επίτευξη των φιλόδοξων περιβαλλοντικών στόχων με αποτελεσματικό τρόπο, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη δημιουργία μιας αρμόδιας

αρχής που να είναι σε θέση να επιβλέψει μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού και να είναι εξοπλισμένη με επαρκείς ικανότητες για την ενσωμάτωση διαφορετικών πολιτικών, συμπεριλαμβανομένου του σχεδιασμού των χρήσεων γης, την πλοήγηση, το ψάρεμα, τον τουρισμό και τη γεωργία. Το κεντρικό εργαλείο είναι το Σχέδιο Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμών (ΣΔΛΑΠ), όπου σύμφωνα με το άρθρο 13 για κάθε λεκάνη απορροής ποταμού, αναφέρονται τα εξής μεταξύ άλλων:

- περιγραφή και χαρακτηρισμός της λεκάνης απορροής ποταμού, συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, οικονομική αξιολόγηση των χρήσεων του νερού, περιγραφή των πηγών ρύπανσης και ανάλυση κινδύνου αποτυχίας επίτευξης των στόχων
- κατάλογος περιβαλλοντικών στόχων και εξαιρέσεων που καθορίζονται για τα επιφανειακά και τα υπόγεια νερά(Άρθρο 4)
- κατάλογος των προστατευόμενων περιοχών (άρθρο 6)
- ένα χάρτη των σταθμών παρακολούθησης (άρθρο 8)
- μέτρα για την επίτευξη της ανάκτησης του κόστους των υπηρεσιών ύδατος και για την εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει»(Άρθρο 9)

Η αρχική ΣΔΛΑΠ για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο του 2009 και επανεξετάζεται κάθε έξι έτη (2015, 2021 κ.λπ.).

Ανάλυση της Οδηγίας-Πλαίσιο για τα ύδατα(Water Framework Directive, WFD)

Η WFD καταργεί όχι μόνο μια σειρά νόμων των υδάτων στην ΕΕ αλλά παρέχει και ένα γενικό πλαίσιο συντονισμού, το οποίο περιλαμβάνει τον καθορισμό προθεσμιών για την επίτευξη των αντίστοιχων στόχων. Επιπλέον, τροφοδοτεί σημαντικές πολιτικές συζητήσεις όσον αφορά τις χημικές ουσίες στην Ευρώπη, τη διαχείριση και την πολιτική προϊόντων, καθώς και σχετικές άλλες τομεακές πολιτικές. Ο παρακάτω πίνακας προσπαθεί να δώσει μια γενική εικόνα σχετικά με αυτό το δίκτυο της νομοθεσίας και των πολιτικών.

Νομοθετικά πλαίσια	Οδηγία για τα αλιευτικά ύδατα 78/659 / ΕΟΚ
	Οδηγία για τις υδάτινες περιοχές οστρακοειδών 79/923 / ΕΟΚ
	Οδηγία για τα υπόγεια ύδατα 80/68 / ΕΟΚ
	Οδηγία για τις επικίνδυνες ουσίες 76/464 / ΕΟΚ
Υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να καταγράφουν και να παρακολουθούν όλες τις προστατευόμενες περιοχές και να επιτύχουν τους αντίστοιχους στόχους έως το 2015	Προστατευόμενες περιοχές κάτω από:
	• την οδηγία για το πόσιμο νερό 98/83 / ΕΟΚ
	• την οδηγία για τα ύδατα κολύμβησης 76/160 / ΕΟΚ
	• την οδηγία για τη νιτρορύπανση 91/676 / ΕΟΚ
	• την οδηγία για την επεξεργασία αστικών λυμάτων
• την οδηγία για τα άγρια πτηνά και τους οικοτόπους 92/43 / ΕΟΚ και 79/409 / ΕΟΚ	
Απαιτούν από τα κράτη-μέλη να εφαρμόζουν τις βέτιστες δυνατές τεχνικές επεξεργασίας και διαχείρισης των υδάτων	Για τους ρύπους και τις δραστηριότητες στο πλαίσιο της:
	• οδηγίας IPPC 96/61 / ΕΟΚ
	• οδηγίας για τις επικίνδυνες ουσίες 76/464 / ΕΟΚ
	• οδηγίας 91/676 / ΕΟΚ για τη νιτρορύπανση
• οδηγίας 91/271 / ΕΟΚ για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων	
Ζητούν την επανεξέταση της άδειας κυκλοφορίας των βιοκτόνων και φυτοφαρμάκων, προκειμένου να ελεγχθεί εάν πληρούνται τα πρότυπα ποιότητας που καθορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 16 της WFD	• οδηγία για τα φυτοφάρμακα 91/414 / ΕΟΚ
	• οδηγία για τα βιοκτόνα 98/8 / ΕΟΚ

Πίνακας 6.7(2): Δίκτυο νομοθεσίας και πολιτικών της ΕΕ για τα ύδατα, Πηγή: ίδια επεξεργασία

7. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

7.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στις αρχές της δεκαετίας του '70 με αφορμή την πετρελαϊκή κρίση άρχισε να δημιουργείται ένας έντονος προβληματισμός σχετικά με το περιβαλλοντικό ζήτημα. Έτσι από την περίοδο εκείνη και έκτοτε με ορόσημο την πρώτη παγκόσμια συνδιάσκεψη για το περιβάλλον στη Στοκχόλμη(1972) ξεκινά μια προσπάθεια για τη σύνταξη περιβαλλοντικού σχεδιασμού και πολιτικής. Στην Ελλάδα, συγκεκριμένα ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός ξεκίνησε να αποτελεί αντικείμενο ολοκληρωμένης μελέτης και προγραμματισμού ύστερα από τη θεσμοθέτηση του άρθρου 24 και των διατάξεων που αυτό επέβαλε. Το συγκεκριμένο άρθρο κατοχυρώνει την προστασία του περιβάλλοντος και στις τρεις πτυχές του: φυσική, οικιστική και πολιτιστική και ορίζει πως «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του κάθε ανθρώπου». Επίσης, για πρώτη φορά γίνονται αναφορές ολοκληρωμένου σχεδιασμού που περιλαμβάνει την προστασία των δασών, του οικιστικού περιβάλλοντος και των μνημείων έχοντας πάντα σαν οδηγό και υπόβαθρο την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης σε συνδυασμό με το άρθρο 106 του Συντάγματος(Natural Environment, Apostolos Papaconstantinou, 2012).

Ο τομέας του σχεδιασμού, κατ' επέκταση οπότε και ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός στην Ελλάδα αποτελεί ευθύνη της κεντρικής διοίκησης. Για το σκοπό αυτό, ο κρατικός μηχανισμός εκδίδει και θεσμοθετεί κείμενα υπερκείμενου σχεδιασμού(π.χ. ΓΠΧΣΣΑΑ) που περιέχουν τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές. Στη συνέχεια οι χαμηλότερες κλίμακας διοικητικές βαθμίδες, όπως περιφέρειες και δήμοι, είναι υποχρεωμένοι να ακολουθήσουν τις συγκεκριμένες γραμμές στις ενδεχόμενες αποφάσεις που λαμβάνουν αλλά και στα κείμενα υποκείμενου σχεδιασμού που συντάσσουν(π.χ. Περιφερειακά Πλαίσια, ΓΠΣ). Ύστερα, από την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια του περιβαλλοντικού σχεδιασμού εντάσσονται και οι κατευθύνσεις της ΕΕ που απορρέουν από τις διασκέψεις μεταξύ των κρατών-μελών που λαμβάνουν χώρα κατά καιρούς.

Όπως στα περισσότερα κράτη έτσι και στην Ελλάδα ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός έχει σα βάση του το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο. Τη ραχοκοκαλιά της προστασίας του περιβάλλοντος αποτελούν ο Ν. 1650/1986 για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ο Ν. 998/1979 για την προστασία των δασών, οι οποίοι φυσικά έχουν δεχθεί ορισμένες τροποποιήσεις μέχρι σήμερα. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι, κατά τη διάρκεια του 2011 θεσπίστηκε μια σειρά νόμων για την προστασία του περιβάλλοντος, οι οποίοι αποσκοπούν στην καλύτερη απεικόνιση του νομικού πλαισίου και στη διευκόλυνση πιθανών επενδύσεων. Αναλυτικότερα έχουμε το νόμο 3937/2011 για την προστασία της βιοποικιλότητας και τη θεσμοθέτηση των περιοχών του δικτύου NATURA 2000, το νόμο 3982/2011 για την ίδρυση και την ανάπτυξη των Επιχειρηματικών Πάρκων, το νόμο 3983 / 2011 για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, το νόμος 3986/2011 σχετικά με τη διαχείριση της δημόσιας περιουσίας και το νόμο 4014/2011 για την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων. Τα νομοθετικά αυτά πλαίσια ήρθαν σε συνέχεια του Ν. 3894/2010 για την επιτάχυνση και διαφάνεια σχετικά με την υλοποίηση των «Στρατηγικών Επενδύσεων». Συνοψίζοντας, στον κλάδο του περιβαλλοντικού σχεδιασμού σπουδαίο και καταλυτικό ρόλο έχει διαδραματίσει η έγκριση του γενικού και ορισμένων ειδικών χωροταξικών πλαισίων αυξάνοντας σημαντικά την εφαρμογή του νομοθετικού δικαίου. Αναφερόμαστε στο «Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης»(ΦΕΚ 128 / Α / 03.07.08), στο «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας»(ΦΕΚ 246 / Β / 03.12.08), στο «Ειδικό πλαίσιο του Περιφερειακού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία» (ΦΕΚ 151 / ΑΑΡ / 13.04.09), καθώς και στο «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξη για τον Τουρισμό».

7.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΕΙΔΩΝ

Προστασία βιοτόπων

Την προστασία των βιοτόπων καλύπτουν δύο βασικά Κοινοτικά Πλαίσια: η Οδηγία των Οικότοπων (92/43/ΕΟΚ) και η Οδηγία για τα Άγρια Πουλιά (79/409/ΕΟΚ).

Τα εν λόγω νομοθετικά κείμενα έχουν τροποποιηθεί ύστερα από αίτηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ώστε να καλύπτουν τα άρθρα 6.4 και 12 και την αναφορά στο Παράρτημα IV της Οδηγίας σχετικά με τη διαχείριση των περιοχών Natura και την προστασία των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος.

Προστασία ειδών χλωρίδας και πανίδας

Στην Ελλάδα έχει παρθεί μια σειρά από μέτρα που κύριο σκοπό έχουν την προστασία των ζωικών και φυτικών ειδών. Τα μέτρα αυτά έχουν προκύψει τόσο από τη νομοθεσία της χώρας με διατάγματα, αποφάσεις και νόμους αλλά και από τη διεθνή νομοθεσία με αντίστοιχες συμβάσεις. Οι κανονισμοί που εφαρμόζονται στην Ελλάδα είναι οι εξής:

- Νομοθετικό διάταγμα 86/1969: Περί δασικού κώδικα
- Προεδρικό διάταγμα 67/1981: Περί προστασίας αυτοφυούς χλωρίδας και άγριας πανίδας και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου έρευνας επ' αυτών
- Υπουργική απόφαση 414985/1985: Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας
- Σύμβαση της Βέρνης, 1979: Για την προστασία της άγριας πανίδας και των φυσικών οικοτόπων
- Οδηγία 92/42/ΕΟΚ και οι μετέπειτα τροποποιήσεις: Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας
- Οδηγία 79/409/ΕΟΚ και μετέπειτα τροποποιήσεις: Περί της διατήρησης των άγριων πτηνών
- Υπουργική απόφαση 180555/442 8.9.1979: Περί καθορισμού ωφέλιμων θηραμάτων και απαγόρευση θήρας ορισμένων πτηνών απειλούμενων με πλήρη αφανισμό
- Σύμβαση Βόννης για τα μεταναστευτικά είδη, 1979

- Σύμβαση Βαρκελώνης: Πρωτόκολλο για τις Ειδικές Προστατευόμενες Περιοχές και τη Βιολογική Ποικιλότητα στη Μεσόγειο
- CITES για το εμπόριο των απειλούμενων, 1973- Κανονισμοί 338/97/1998, 1808/2201 και 349/2003

Δασική νομοθεσία

Σύμφωνα με το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα και συγκεκριμένα το άρθρο 24 «Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο αγρίων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά». Επίσης στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι αποτελεί υποχρέωση του Κράτους η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Τέλος, στο άρθρο 117 του Συντάγματος αναφέρεται ότι τα δάση και οι δασικές εκτάσεις που καταστρέφονται από πυρκαγιά ή αποψιλώνονται κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες.

Η διαχείριση των δασών είναι εξαιρετικά σημαντική για τη διατήρησή τους και ρυθμίζεται από το Δασικό Κώδικα 86/69 και από το νόμο 998/1979. Η παράγραφος 5 του άρθρου 3 του Ν. 998/1979 είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς για πρώτη φορά γίνεται αναφορά στις αναδασωτέες ή δασωτέες εκτάσεις, οι οποίες υποχρεωτικά θεωρούνται δάση και δασικές εκτάσεις και άρα υπάγονται στις ρυθμίσεις της δασικής νομοθεσίας.

Τα κύρια νομοθετικά πλαίσια που εφαρμόζονται για την προστασία των δασών είναι τα εξής:

Ν.Δ. 86/1969, Περί δασικού κώδικα

Ν. 998/1979, Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας

N. 3208/2003, Προστασία των δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπράγματων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις

Π.Δ. 67/1981, Περί προστασίας αυτοφυούς χλωρίδας και άγριας πανίδας και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου έρευνας επ' αυτών

Π.Δ. 437/1981, Περί μελέτης και εκτελέσεως δασοτεχνικών έργων

Π.Δ. 796/1981, Περί συστάσεως Αναγκαστικών Δασικών Συνεταιρισμών Προστασίας

N. 1650/1986, Για την προστασία του περιβάλλοντος

N. 1734/1987, Βοσκότοποι και ρύθμιση ζητημάτων σχετικά με κτηνοτροφική αποκατάσταση και με άλλες παραχωρήσεις θεμάτων που αφορούν δασικές εκτάσεις

N. 1892/1990, Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις

Π.Δ. 189/1981, Περί χορηγήσεως αδειών εγκαταστάσεως και επεκτάσεως βιομηχανιών εντός δασών και δασικών εκτάσεων και παραχωρήσεως αυτών δια της δημιουργίας βιομηχανικών περιοχών

Π.Δ. 190/1981, Περί χορηγήσεως άδειας εγκαταστάσεως μελισσοκομείων εντός δημοσίων δασών ή δασικών εκτάσεων

ΚΥΑ 1726/2003, Διαδικασία προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και αξιολόγησης, έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, καθώς και έγκρισης επέμβασης ή παραχώρησης δάσους ή δασικής έκτασης στα πλαίσια της έκδοσης άδειας εγκατάστασης σταθμών ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Π.Δ. 1114/1980, Περί παραχώρησης δημόσιων δασών και δασικών εκτάσεων για δενδροκομική και αγροτική καλλιέργεια

Π.Δ. 126/1986, Διαδικασία παραχώρησης της εκμετάλλευσης, συντήρησης & βελτίωσης των δασών που ανήκουν στο Δημόσιο και στα νομικά πρόσωπα του δημόσιου τομέα στους δασικούς συνεταιρισμούς

N. 2169/1993, Αγροτικές συνεταιριστικές Οργανώσεις και άλλες διατάξεις

N. 2945/2001, Εθνικό σύστημα προστασίας της αγροτικής δραστηριότητας και άλλες ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Γεωργίας

Ν. 3105/2003, Τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση, ρυθμίσεις για τον τουρισμό και άλλες διατάξεις

Π.Δ. 577/1980, Περί αποτερματισμού και οροθετήσεως των δημοσίων δασών

Π.Δ. 1141/1980, Περί φωτογράφησεως και χαρτογραφήσεως των δασών και δασικών εκτάσεων και δασολογίου της Χώρας

Ν. 2664/1998, Εθνικό Κτηματολόγιο και άλλες διατάξεις

Π.Δ. 187/2000, Διάρθρωση, αρμοδιότητες, εξοπλισμός και στελέχωση της Διεύθυνσης Δασικών Χαρτών του Υπουργείου Γεωργίας και των τμημάτων Δασικών Χαρτογραφήσεων των Διευθύνσεων Δασών των Περιφερειών και των Νομών

Π.Δ. 19.11.1928, Περί διαχειρίσεως δασών

Β.Δ. 439/1968, Απόφαση σύστασης δευτεροβάθμιας επιτροπής τελικής επιθεώρησης ρητινευόμενων δημοσίων δασών

Κ.Δ. 15.9.1941, Περί μεταφοράς δασικών προϊόντων

Π.Δ. 17/2003, Περί εμπορίας του δασικού πολλαπλασιαστικού υλικού

Ν. 1845/1989, Ανάπτυξη και αξιοποίηση της αγροτικής έρευνας και τεχνολογίας- Δασοπροστασία και άλλες διατάξεις

Ν. 2612/1998, Ανάθεση της δασοπυρόσβεσης στο Πυροσβεστικό Σώμα και άλλες διατάξεις

Ν. 2742/1999, Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη & άλλες διατάξεις

Θαλάσσιο περιβάλλον

Η προστασία και διαχείριση των θαλάσσιων υγροτόπων ειδικής σημασίας καλύπτεται από τη διεθνή συνθήκη Ραμσάρ. Η συγκεκριμένη συνθήκη επικεντρώνεται στη θεσμοθέτηση διαχειριστικών σχεδίων, ενώ οι τροποποιήσεις που επήλθαν με τη Σύμβαση της Βαρκελώνης και του Πρωτοκόλλου Προστασίας της Μεσογείου έφεραν κυρώσεις και περιορισμούς που στοχεύουν στην προστασία του παράκτιου και θαλάσσιου χώρου. Με τη σύμβαση της Βέρνης ορίζονται οι προϋποθέσεις για τη διατήρηση των σημαντικών ευρωπαϊκών οικοτόπων μεταξύ αυτών και των

ελληνικών. Επιπρόσθετα, ως περιοχές που χρήζουν ειδικής προστασίας προστίθενται και εκείνες που αποτελούν το δίκτυο NATURA 2000 μέσω των οδηγιών 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ.

Οι αποφάσεις και οι εξελίξεις στον τομέα του θαλάσσιου περιβάλλοντος διενεργούνται κυρίως σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σημαντική εξέλιξη για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των ιχθυοαποθεμάτων της Ελλάδας είναι η ψήφιση του Κανονισμού 1967/2006 που αποσκοπεί στη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων της Μεσογείου, μέσω της υιοθέτησης σχετικών μέτρων διαχείρισης. Βασικά του σημεία είναι η απαγόρευση της αλιείας σε προστατευόμενα ενδιαιτήματα, η υποχρέωση των κρατών-μελών να καθορίσουν κοινοτικές και εθνικές προστατευόμενες περιοχές αλιείας, οι περιορισμοί και απαγορεύσεις σχετικά με τη χρήση συγκεκριμένων αλιευτικών εργαλείων, η απαγόρευση χρήσης δικτυών από ερασιτέχνες, η θέσπιση σχεδίων διαχείρισης σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο και τα μέτρα ελέγχου αλιείας.

Όσον αφορά σε θέματα θαλάσσιων μεταφορών και προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος, ψηφίστηκε νέος Ευρωπαϊκός Κανονισμός για τη μεταφορά αργού πετρελαίου μόνον από δεξαμενόπλοια διπλού τοιχώματος. Η ψήφιση του συγκεκριμένου κανονισμού, που έχει άμεση ισχύ, είναι σαφέστατα θετική όσον αφορά στα δεξαμενόπλοια με σημαία της Ε.Ε. αφού μειώνει τις πιθανότητες ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος σε περίπτωση ατυχήματος. Ακόμη, η Ελλάδα κύρωσε το Πρωτόκολλο του 2003 της Διεθνούς Σύμβασης για την ίδρυση διεθνούς κεφαλαίου αποζημίωσης από ρύπανση από πετρέλαιο.

Παράλληλα, ενσωματώθηκαν οι τροποποιήσεις στα Παραρτήματα του Πρωτοκόλλου του 1978 στο πλαίσιο της σύμβασης MARPOL και εκδόθηκε σειρά υπουργικών αποφάσεων με τις οποίες ρυθμίζονται θέματα που εμπεριέχονται σε αυτές τις τροποποιήσεις.

Η Ελλάδα δεν έχει μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο την Οδηγία 2005/35/ΕΚ με την οποία θεσπίζονται ποινικές κυρώσεις για την ρύπανση της θάλασσας από πλοία.

Ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη, ήταν η προσχώρηση της Ελλάδας στη Διεθνή Επιτροπή Φαλινοθηρίας, η οποία γεννά σημαντικές ελπίδες για ενίσχυση της ομάδας των κρατών μελών που αντιτίθενται στη φαλινοθηρία.

Σημειώνουμε, εδώ επίσης, ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αρχειοθέτησε τον Ιούνιο του 2007 την υπόθεση που αφορούσε την απουσία τακτικής και συστηματικής παρακολούθησης των δελφινιών και φωκαινών που προβλέπει η Οδηγία 92/43/ΕΚ.

7.3 ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΟΥ ΑΕΡΑ-ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Κλιματική αλλαγή

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποτελεί το κύριο αρμόδιο όργανο που είναι υπεύθυνο για τη λήψη αποφάσεων που να αφορούν την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Στο πλαίσιο της Συνόδου Κορυφής του Μαρτίου 2007, οι ηγέτες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμφώνησαν σε μείωση κατά 30% των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου στην Ευρώπη μέχρι το 2020, λαμβάνοντας ως τιμή βάσης τις εκπομπές κατά το έτος 1990, με την προϋπόθεση ότι και άλλες βιομηχανικές χώρες θα αναλάβουν δράση για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Ανεξάρτητα όμως από τη δράση που θα λάβουν οι άλλες χώρες, τα κράτη μέλη συμφώνησαν σε μείωση 20% των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου μέσα στο ίδιο χρονικό πλαίσιο. Επίσης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε υπέρ δεσμευτικών στόχων για κατά 20% συμμετοχή των ανανεώσιμων πηγών στην παραγωγή ενέργειας, για αντικατάσταση της βενζίνης και του ντίζελ σε ποσοστό 10% από περιβαλλοντικά πιστοποιημένα βιοκαύσιμα και σε έναν ενδεικτικό στόχο για 20% εξοικονόμηση ενέργειας μέχρι το 2020.

Σε εθνικό επίπεδο οι κύριοι δημόσιοι φορείς που είναι υπεύθυνοι για την προστασία του ατμοσφαιρικού αέρα είναι το ΥΠΕΚΑ και οι εκάστοτε Περιφερειακές Ενότητες. Τα όργανα αυτά αδειοδοτούν επιχειρήσεις, βιομηχανίες ή οποιαδήποτε άλλη πηγή ατμοσφαιρικών ρύπων μόνο σε περίπτωση που οι εκπομπές δεν υπερβαίνουν τα επιτρεπτά όρια. Εάν η επιβάρυνση της ατμόσφαιρας πραγματοποιείται από μη εντοπισμένη δραστηριότητα τότε ο οποιοσδήποτε πολίτης είναι ικανός να απευθυνθεί είτε στο ΥΠΕΚΑ, είτε σε αρμόδιες υπηρεσίες της Περιφερειακής Ενότητας οι οποίες θα αναλάβουν την υπόθεση.

Ένα από τα σπουδαιότερα θεσμικά κείμενα που αποτελεί ισχυρή άμυνα απέναντι στην κλιματική αλλαγή είναι το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΕΠΧΣΑΑ-ΑΠΕ) το οποίο ανακοινώθηκε την 1η Φεβρουαρίου του 2007. Το ΕΠΧΣΑΑ-ΑΠΕ θέτει τις προδιαγραφές για την εγκατάσταση μονάδων ΑΠΕ στο σύνολο της επικράτειας λαμβάνοντας υπόψη μεταξύ άλλων το δυναμικό της κάθε περιοχής και τη φέρουσα ικανότητα. Το ΕΠΧΣΑΑ-ΑΠΕ πρέπει να θεωρηθεί ως ιδιαίτερα θετική εξέλιξη για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της ανάπτυξης των εφαρμογών των ΑΠΕ στη χώρα μας.

Επίσης, προχώρησε και η αναθεώρηση του Εθνικού Προγράμματος μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Τα αποτελέσματα της έκθεσης που τέθηκε σε διαβούλευση, βασίζονται και στα στοιχεία σχετικά με τα δικαιώματα των εκπομπών των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στο Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών.

Εντωμεταξύ, η Ελλάδα δεν έχει ενσωματώσει ακόμα την Οδηγία 2004/8/ΕΚ για την προώθηση της συμπαραγωγής ενέργειας. Η οδηγία αυτή προβλέπει την ενίσχυση της τεχνολογίας για συμπαραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και θερμότητας που έχει ως αποτέλεσμα σημαντική εξοικονόμηση ενέργειας. Ωστόσο, έχει ολοκληρωθεί η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2002/91/ΕΚ για την ενεργειακή απόδοση των κτηρίων.

Επίσης, η Ελληνική Πολιτεία με κύριο φορέα υλοποίησης το Υπουργείο Ανάπτυξης, προχώρησε σε ορισμένα μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας σε κτίρια του δημόσιου τομέα μέσα από μεμονωμένες κοινές υπουργικές αποφάσεις, οι οποίες έχουν ως στόχο την προληπτική συντήρηση των κλιματιστικών εγκαταστάσεων, την αντικατάσταση των κοινών λαμπτήρων με λαμπτήρες εξοικονόμησης ενέργειας, τη μείωση της άεργου ισχύος και την σύνδεση των κτιρίων του δημοσίου με φυσικό αέριο, όπου υπάρχει δίκτυο. Ταυτόχρονα, το Υπουργείο Ανάπτυξης για τρίτη συνεχόμενη χρονιά προχώρησε στην παροχή οικονομικών κινήτρων στους μεγάλους βιομηχανικούς πελάτες για τον περιορισμό της ζήτησης ισχύος τους καλοκαιρινούς μήνες. Είναι γεγονός ότι οι συγκεκριμένες δράσεις είναι σημαντικές, καθώς πραγματικά συμβάλλουν στη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, σύμφωνα με την νέα Οδηγία 2006/32/ΕΚ για την ενεργειακή απόδοση κατά την τελική χρήση και τις ενεργειακές υπηρεσίες, η Ελλάδα όπως και τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι πλέον υποχρεωμένη να υποβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ένα σχέδιο δράσης ενεργειακής

απόδοσης (ΣΔΕΑ) , όπου θα περιγράφονται τα σχετικά μέτρα και η στρατηγική της χώρας για την επίτευξη ενός ενδεικτικού στόχου εξοικονόμησης ενέργειας 9% για το ένατο έτος εφαρμογής της οδηγίας, μεριμνώντας ώστε ο δημόσιος τομέας να επιτελεί υποδειγματικό ρόλο.

Επιπρόσθετα, η Ελλάδα προχώρησε στην ενσωμάτωση της Οδηγίας 2004/101/EK σχετικά με τους μηχανισμούς έργων του Πρωτοκόλλου του Κιότο με καθυστέρηση 15 μηνών από την προβλεπόμενη ημερομηνία ενσωμάτωσης. Ειδικότερα, η Οδηγία 2004/101/EK συνδέει τους δύο ευέλικτους μηχανισμούς του Πρωτοκόλλου του Κιότο α) τον μηχανισμό της από κοινού εφαρμογής (joint implementation) και β) τον μηχανισμό καθαρής ανάπτυξης (clean development mechanism) με το ευρωπαϊκό σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου. Ο μηχανισμός της από κοινού εφαρμογής αναφέρεται στην από κοινού εφαρμογή έργων από αναπτυγμένες χώρες οι οποίες δεσμεύονται για την μείωση των εκπομπών τους με τέτοιο τρόπο ώστε όλες οι εμπλεκόμενες χώρες να επωφελούνται. Ο μηχανισμός της καθαρής ανάπτυξης αφορά την κατασκευή έργων σε αναπτυσσόμενες χώρες (π.χ. μέσω αναπτυξιακής βοήθειας που συμβάλλει στην μεταφορά νέων τεχνολογιών σε τρίτες χώρες) με σκοπό τη μείωση των εκπομπών των ανεπτυγμένων χωρών. Με την υλοποίηση έργων μείωσης των εκπομπών, που προβλέπονται από τους δύο αυτούς μηχανισμούς, οι χώρες ή οι εγκαταστάσεις που δεσμεύονται για μείωση των εκπομπών τους μπορούν να λαμβάνουν πιστωτικά όρια τα οποία συμβάλλουν εν μέρει στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους.

Ατμοσφαιρική ρύπανση

Το εθνικό δίκαιο για την προστασία από την ατμοσφαιρική ρύπανση βασίζεται σε δύο νομοθετικές οδηγίες 2002/88/EK και 2004/26/EK, οι οποίες σχετίζονται με τα μέτρα μείωσης της εκπομπής επικίνδυνων αερίων και σωματιδίων ρύπων.

Στο Εθνικό Δίκαιο της χώρας έχει ενσωματωθεί επίσης η Οδηγία 2004/42/EK για τον περιορισμό των εκπομπών πτητικών οργανικών ενώσεων. Θεσπίζοντας ομοιόμορφους κανόνες σήμανσης των προϊόντων αποσκοπεί στην εναρμόνιση της αγοράς των ουσιών αυτών θέτοντας οριακές τιμές για την περιεκτικότητα των ουσιών

σε πτητικές οργανικές ενώσεις. Επιπλέον, ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο και η Οδηγία 2004/107/ΕΚ σχετικά με κάποιους συγκεκριμένους ρύπους στον ατμοσφαιρικό αέρα.

Άλλη μια σημαντική οδηγία είναι η 2001/80/(Ευρωπαϊκή Επιτροπή) για τις εκπομπές αερίων από μεγάλες εγκαταστάσεις καύσης, η οποία στην Ελλάδα αφορά συνολικά 30 εγκαταστάσεις (ειδικότερα τις μονάδες της ΔΕΗ, το Αλουμίνιο της Ελλάδος και τα διυλιστήρια πετρελαίου).

Η Οδηγία 2001/81/(Ευρωπαϊκή Επιτροπή) για τα εθνικά όρια εκπομπών ορισμένων ρύπων για την Ελλάδα θέτει αυστηρά πρότυπα τα οποία μάλιστα έγιναν αυστηρότερα ύστερα από την αποτυχία του ελληνικού κράτους να τηρήσει τις δεσμεύσεις του στον τομέα αυτό κατά το παρελθόν. Η αναθεώρηση της Οδηγίας, λοιπόν, επέφερε αυστηρότερα όρια εκπομπών, νέες πιο ολοκληρωμένες διαδικασίες ελέγχου και προσθήκη στη λίστα ελέγχου των μικρών και λεπτών αιωρούμενων σωματιδίων (ΑΣ10 και ΑΣ2.5). Το χρονικό περιθώριο που έχει τεθεί στην Ελλάδα για την εφαρμογή των ορίων είναι το 2020.

Στη συνέχεια το ελληνικό κράτος ύστερα από επιταγές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να συμμορφωθεί με τις διατάξεις των οδηγιών 96/62/(Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και 99/30/(Ευρωπαϊκή Επιτροπή) για την ποιότητα του αέρα, εκπόνησε μελέτες για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης σε 13 πόλεις, με χρηματοδότηση από το ΕΠΠΕΡ. Έχοντας τα αποτελέσματα ενημέρωσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τα μέτρα που προτείνονται στα σχέδια αντιμετώπισης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης για τις περιοχές της χώρας όπου σημειώνονται υπερβάσεις των ενδεικτικών οριακών τιμών ή των ορίων που προβλέπουν οι οδηγίες. Κάποια από τα προτεινόμενα μέτρα υλοποιούνται ενώ άλλα εξετάζονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΚΑ και άλλων συναρμόδιων υπουργείων.

7.4 ΑΠΟΒΛΗΤΑ

Στερεά απόβλητα

Το νομοθετικό πλαίσιο που είναι υπεύθυνο για τα στερεά απόβλητα στην Ελλάδα αποτελεί ένα σύνολο κανονισμών που ακολουθούν τις διατάξεις του Κοινοτικού Δικαίου. Το Εθνικό Δίκαιο έχει σα θεσμική βάση την ΚΥΑ 69728/824/1996 «Μέτρα και όροι για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων». Η πλήρης εναρμόνιση με το Κοινοτικό Δίκαιο επήλθε με την ενσωμάτωση της Οδηγίας 91/156/ΕΟΚ «Περί στερεών αποβλήτων», η οποία τροποποίησε την Οδηγία-Πλαίσιο για τα Απορρίμματα 75/442/ΕΟΚ. Έπειτα, μεγάλος αριθμός νομοθετημάτων εκδόθηκε για τον τομέα διαχείρισης των αποβλήτων με τελικό στάδιο την ενσωμάτωση της Οδηγίας 99/31/(Ευρωπαϊκή Επιτροπή) «περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων».

Στο πλαίσιο της ενσωμάτωσης στο εθνικό δίκαιο της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας, η Ελλάδα πλέον διαθέτει ένα σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο για τη διαχείριση των απορριμμάτων. Βασική όμως έλλειψη αποτελεί η απουσία χωροταξικού σχεδιασμού για τις εγκαταστάσεις ταφής απορριμμάτων, πρόβλημα που επιτείνεται από τη γενικότερη απουσία θεσμοθετημένων χρήσεων γης ανά την επικράτεια, δηλαδή εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού. Επίσης σημαντικό έλλειμμα παρατηρείται στο επίπεδο της πολιτικής, καθώς απουσιάζει οποιαδήποτε συνεπής και σταθερή στρατηγική προώθησης στόχων για τη μείωση του όγκου των απορριμμάτων, μέσα από πρωτοβουλίες και υποδομές σε επίπεδο Δημοτικών Ενοτήτων. Ενδεικτική αυτού του ελλείματος είναι η τάση των περισσότερων δημοτικών αρχών της χώρας να παρουσιάζουν την καύση των απορριμμάτων ως πανάκεια για τη συσσώρευση και αδυναμία υγειονομικής διάθεσης εκατοντάδων χιλιάδων τόνων σκουπιδιών.

Ταυτόχρονα, εξακολουθεί η ανεξέλεγκτη λειτουργία περισσότερων από 1.400 Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων, ενώ υπάρχουν επιπλέον 1.170 ανενεργοί ΧΑΔΑ. Θυμίζουμε ότι η λειτουργία όλων αυτών των χωματερών είναι παράνομη βάσει της κοινοτικής Οδηγίας 75/442/ΕΟΚ και έπρεπε να έχει παύσει από το 1999, βάσει της κοινοτικής Οδηγίας 1999/31/(Ευρωπαϊκή Επιτροπή). Η αδράνεια όμως τόσο της τοπικής αυτοδιοίκησης όσο και του ΥΠΕΚΑ για επί της ουσίας εφαρμογή

της σχετικής νομοθεσίας και δημιουργία των απαραίτητων υποδομών διαχείρισης των απορριμμάτων δημιουργεί μια ασφυκτική κατάσταση με συχνά παράλογες προεκτάσεις.

Στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σημαντικό βήμα προς την ελαχιστοποίηση των απορριμμάτων αποτελεί η ψήφιση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της «Θεματικής Στρατηγικής για την ανακύκλωση των αποβλήτων» (2006/2175(INI)). Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό κείμενο στρατηγικού προσανατολισμού της ΕΕ προς μια Ευρώπη ελάχιστων στερεών αποβλήτων και μέγιστης αξιοποίησής τους για ανάκτηση υλικών και ενέργειας. Αξίζει να σημειωθεί πως η ανάκτηση υψηλού ποσοστού υλικών από τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων ήδη αποτελεί νομική υποχρέωση των κρατών-μελών, στο πλαίσιο της εφαρμογής της Οδηγίας 2004/12/(Ευρωπαϊκή Επιτροπή) για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας.

Αστικά λύματα

Τα τελευταία χρόνια έχει διαδραματιστεί μια σημαντική εξέλιξη προς την κατεύθυνση της επίλυσης του προβλήματος των αστικών λυμάτων. Αυτή είναι η κατασκευή μονάδων ξήρανσης λυματολάσπης. Η σωστή λειτουργία των μονάδων αυτών, όταν αυτή επιτευχθεί, αναμένεται να δώσει λύση στο χρονίζον πρόβλημα της συσσώρευσης εκατοντάδων χιλιάδων τόνων λάσπης και βέβαια να συμβάλει αποφασιστικά στη σωστή εφαρμογή της σχετικής Κοινοτικής νομοθεσίας. Ανοιχτό πρόβλημα όμως παραμένει η διάθεση των υπολειμμάτων από τη διαδικασία ξήρανσης που εκτιμάται ότι προσωρινά θα διατεθούν έναντι αμοιβής σε τσιμεντοβιομηχανίες για καύση. Υπενθυμίζεται ότι η ελλιπής διαχείριση της λυματολάσπης αποτελεί μια περίπτωση παραβίασης του Κοινοτικού δικαίου (Οδηγίες 75/442/ΕΟΚ για τα απόβλητα και 91/271/ΕΟΚ για τα αστικά λύματα).

Τοξικά και επικίνδυνα απόβλητα

Με την ΚΥΑ 8668/2007 εγκρίθηκε ο πρώτος Εθνικός Σχεδιασμός Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων. Η κοινή υπουργική απόφαση έρχεται να ολοκληρώσει την

ενσωμάτωση της Κοινοτικής Οδηγίας 91/689/(Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και να καθορίσει ένα συγκεκριμένο σχέδιο διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων. Με τον Εθνικό Σχεδιασμό μεταβιβάζεται πλήρως στις επιχειρήσεις που παράγουν επικίνδυνα απόβλητα το κόστος και η ευθύνη της διαχείρισής τους, από την επεξεργασία τους έως την τελική τους διάθεση σε ειδικούς χώρους ταφής (ΧΥΤΕΑ). Ο «Εθνικός Σχεδιασμός Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων» ασχολείται για πρώτη φορά με την προέλευσή τους. Πρόκειται κυρίως για απόβλητα από βιομηχανικές δραστηριότητες (δυλιστήρια, παραγωγή αλουμινίου, χαλυβουργίες, παραγωγή λιπασμάτων, παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, παραγωγή οργανικών χημικών προϊόντων) όπως και από εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης κοινού (λιμάνια, αεροδρόμια, ΟΣΕ, ΟΤΕ κ.α.). Οι μεγαλύτερες ποσότητες παράγονται στην Αττική (48,5%), στην Κεντρική Μακεδονία (12,6%), στη Στερεά Ελλάδα (10,2%), στη Θεσσαλία (6,9%) και στη Δυτική Ελλάδα (5,2%).

Σε ειδικό καθεστώς διαχείρισης υπόκεινται τα «ρεύματα εναλλακτικής διαχείρισης», τα PCBs (πολυχλωριωμένα διφαινύλια, τριφαινύλια), τα επικίνδυνα ιατρικά απόβλητα, τα ζωικά υποπροϊόντα. Όσον αφορά στις παραγόμενες ποσότητες επικίνδυνων αποβλήτων, οι βιομηχανίες καλούνται να υποβάλλουν ετησίως στοιχεία στο ΥΠΕΚΑ για την παραγωγή και τη διαχείρισή τους, ενώ από το τέλος του Οκτωβρίου 2007 η εφαρμογή βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών στην παραγωγική διαδικασία είναι υποχρεωτική.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι ο μόνος τομέας στον οποίο η χώρα φαίνεται να εφαρμόζει την σχετική νομοθεσία είναι αυτός της συλλογής μπαταριών. Έχει οργανωθεί ένα λειτουργικό σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης φορητών ηλεκτρικών στηλών αναλαμβάνοντας την συλλογή και τη διαλογή των μπαταριών και την αποστολή τους σε ειδικές μονάδες ανακύκλωσης τους στο εξωτερικό.

7.5 ΎΔΑΤΑ

Βασικό κανονιστικό πλαίσιο το οποίο θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση και έχει υιοθετήσει πλέον και η Ελλάδα είναι η Οδηγία 2000/60/(Ευρωπαϊκή Επιτροπή) «για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων». Η Οδηγία, όπως έχει αναφερθεί και στο κεφάλαιο για την Ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική θέτει

συγκεκριμένους στόχους που αφορούν την «καλή οικολογική» και «καλή χημική» κατάσταση των υδάτων σε συνδυασμό με την αποτροπή της περαιτέρω υποβάθμισής τους.

Σε εθνικό επίπεδο ο Ν.3199/2003 που ενσωματώνει την Οδηγία-πλαίσιο για το Νερό (2000/60/ΕΚ) στην ελληνική νομοθεσία, τροποποιήθηκε το καλοκαίρι του 2006 με τα άρθρα 9.1 και 13 του νόμου 3481/2006. Η διαδικασία ενσωμάτωσης της 2000/60/ΕΚ στο εθνικό δίκαιο ολοκληρώθηκε τελικά και με καθυστέρηση περισσότερων από 3 χρόνια, με τη δημοσίευση του Προεδρικού Διατάγματος 51/2007. Το ΠΔ αυτό επιχειρεί να ρυθμίσει πολλά πρακτικά θέματα και να θέσει τις προδιαγραφές για τα (υποχρεωτικά) Σχέδια Διαχείρισης, τα προγράμματα παρακολούθησης, κλπ.

Το θεσμικό πλαίσιο για τα ύδατα συμπληρώνεται με την οδηγία 76/464/ΕΟΚ για τη ρύπανση των υδάτων, η οποία ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με την ΥΑ 18186/271/1988 «Μέτρα και περιορισμοί για την προστασία του υδάτινου περιβάλλοντος και ειδικότερα καθορισμός οριακών τιμών και επικίνδυνων ουσιών στα υγρά απόβλητα» και την Οδηγία 91/676/ΕΟΚ για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης, που ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με την ΚΥΑ 16190/1335/1997 «Προσδιορισμός των νερών που υφίστανται νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης». Η δεύτερη Οδηγία αναφέρει μεταξύ άλλων ως μέτρο προστασίας τον καθορισμό συγκεκριμένων χωρικών ζωνών που είναι ευάλωτες στη νιτρορρύπανση, την εφαρμογή σύγχρονων γεωργικών πρακτικών φιλικών προς το περιβάλλον και την εκπόνηση τοπικών προγραμμάτων δράσης.

8. ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΜΕ ΧΡΟΝΙΚΟ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΟ 2020

8.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Από τα μέσα της δεκαετίας του '70, η περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ βασίζεται σε προγράμματα δράσης τα οποία ορίζουν στόχους προτεραιότητας προς επίτευξη με χρονικό ορίζοντα κάποιων ετών. Το τρέχον πρόγραμμα, που αποτελεί το έβδομο κατά σειρά, υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Νοέμβριο του 2013 και καλύπτει το διάστημα έως και το 2020. Μέσω αυτού του Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον, η ΕΕ έχει συμφωνήσει να εντατικοποιήσει τις προσπάθειές της για την προστασία του φυσικού μας κεφαλαίου, την ενίσχυση της ανάπτυξης και της καινοτομίας με στόχο τις χαμηλές εκπομπές ανθρακούχων, την αποδοτική χρήση των πόρων και την προστασία της υγείας και ευημερίας των πολιτών, σεβόμενη παράλληλα τους φυσικούς περιορισμούς του πλανήτη Γη. Πρόκειται για μία κοινή στρατηγική η οποία θα πρέπει να καθοδηγήσει τις μελλοντικές ενέργειες των θεσμών της ΕΕ και των κρατών-μελών, που ευθύνονται από κοινού για την υλοποίησή της και την επίτευξη των στόχων προτεραιότητας.

Το πρόγραμμα στο Άρθρο 2 ορίζει εννέα στόχους προτεραιότητας και αναφέρει την πορεία που πρέπει να ακολουθήσει η ΕΕ για να τους επιτύχει έως το 2020. Αυτοί είναι οι εξής:

1. προστασία, διατήρηση και ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ένωσης
2. μετατροπή της Ένωσης σε μια πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων
3. προστασία των πολιτών της Ένωσης από περιβαλλοντικές πιέσεις και κινδύνους για την υγεία και την ευημερία
4. μεγιστοποίηση των οφελών της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της Ένωσης μέσω βελτίωσης της εφαρμογής

5.βελτίωση της βάσης γνώσεων και αποδεικτικών στοιχείων για την περιβαλλοντική πολιτική της Ένωσης

6.διασφάλιση των επενδύσεων στην περιβαλλοντική και την κλιματική πολιτική και αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού εξωτερικού κόστους

7.βελτίωση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης και της συνοχής των πολιτικών

8.ενίσχυση της αειφορίας των πόλεων της Ένωσης

9.αύξηση της αποτελεσματικότητας της Ένωσης όσον αφορά την αντιμετώπιση διεθνών περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων(7^ο ΠΔΠ – το γενικό Ενωσιακό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον έως το 2020).

8.2 ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ 2020

Κατά τα τελευταία 40 χρόνια, ένα ευρύ φάσμα της νομοθεσίας για το περιβάλλον έχει τεθεί σε ισχύ, με βάση σύγχρονα πρότυπα διαχείρισης. Αυτό βοήθησε στην αντιμετώπιση ορισμένων από τις πιο σοβαρές περιβαλλοντικές ανησυχίες των πολιτών και των επιχειρήσεων της ΕΕ. Οι εκπομπές ρύπων στον ατμοσφαιρικό αέρα, το νερό και το έδαφος έχουν μειωθεί σημαντικά κατά τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς και οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Ακόμη, η νομοθεσία για τα χημικά απόβλητα έχει εκσυγχρονιστεί και η χρήση πολλών τοξικών ή επικίνδυνων ουσιών όπως ο μόλυβδος, το κάδμιο και ο υδράργυρος έχει περιοριστεί στα προϊόντα που βρίσκονται στα περισσότερα νοικοκυριά. Οι πολίτες της Ένωσης απολαμβάνουν ένα επίπεδο ποιότητας των υδάτων που είναι από τα καλύτερα στον κόσμο, και πάνω από το 18% του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το 4% των θαλασσών της έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενες περιοχές για τη φύση. Η περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει τονώσει την καινοτομία και τις επενδύσεις σε περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες, δημιουργώντας θέσεις εργασίας και ευκαιρίες για εξαγωγές. Οι διαδοχικές τροποποιήσεις έχουν επιφέρει υψηλά πρότυπα προστασίας του περιβάλλοντος σε ένα μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής ηπείρου, και οι προσπάθειες της Ένωσης συνέβαλαν στην ενίσχυση της διεθνούς προσπάθειας για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και της απώλειας της

βιοποικιλότητας, καθώς και στις παγκόσμιες προσπάθειες για την εξάλειψη των καταστροφικών για το όζον ουσιών και μολυβδούχων καυσίμων. Σημαντική πρόοδος έχει επίσης σημειωθεί στην ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών στόχων σε άλλες πολιτικές και δραστηριότητες της Ένωσης. Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), από το 2003, επέφερε πρότυπα και οικονομικά κίνητρα που ενθαρρύνουν τους αγρότες να διατηρούν τη γη σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση και να συμμορφώνονται με τις σχετικές περιβαλλοντικές νομοθεσίες. Η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής έχει γίνει αναπόσπαστο μέρος της ενεργειακής πολιτικής, ενώ ταυτόχρονα έχει ξεκινήσει μια ολοκληρωμένη μελέτη της ενεργειακής απόδοσης διαφόρων τομέων, όπως είναι οι μεταφορές και τα κτίρια. Ωστόσο, πολλές περιβαλλοντικές τάσεις στην Ένωση συνεχίζουν να αποτελούν αιτία ανησυχίας, κυρίως λόγω της ανεπαρκούς εφαρμογής της υφιστάμενης νομοθεσίας. Μόνο το 17% των ειδών και των οικοτόπων αξιολογούνται και παρακολουθούνται βάσει της οδηγίας για τους οικοτόπους. Ποσοστό 30% της επικράτειας της Ένωσης είναι ιδιαίτερα κατακερματισμένο, επηρεάζοντας την υγεία των οικοσυστημάτων, αδυνατώντας παράλληλα να παρέχουν βασικές υπηρεσίες, καθώς και βιώσιμα ενδιαφέροντα για τα είδη. Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την αποσύνδεση της ανάπτυξης από τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και την αλόγιστη χρήση των πόρων, η χρήση των πόρων είναι ακόμη σε μεγάλο βαθμό μη βιώσιμη και αναποτελεσματική, ενώ τα απόβλητα χρήζουν ακόμη κατάλληλης διαχείρισης.

Η ποιότητα του νερού και η ατμοσφαιρική ρύπανση βρίσκονται σε επίπεδα που εξακολουθούν να είναι προβληματικά σε πολλά μέρη της Ευρώπης, με τους πολίτες της Ένωσης να εξακολουθούν να εκτίθενται σε επικίνδυνες ουσίες, θέτοντας ενδεχομένως σε κίνδυνο την υγεία και την ευημερία τους. Η έλλειψη σχεδιασμού στη χρήση της γης οδηγεί στη λανθασμένη διαχείριση εύφορων εδαφών και ταυτόχρονα συνεχίζεται η υποβάθμιση του εδάφους, με αποτέλεσμα πολλές αρνητικές επιπτώσεις για την παγκόσμια ασφάλεια των τροφίμων και την επίτευξη των στόχων για τη βιοποικιλότητα. Το φαινόμενο της περιβαλλοντικής και κλιματικής αλλαγής στην Ευρωπαϊκή Ένωση γίνεται όλο και πιο έντονο, προκαλούμενο από τις εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα σε παγκόσμιο επίπεδο, τις μεταβολές στα δημογραφικά στοιχεία, τα πρότυπα παραγωγής και την ταχεία τεχνολογική πρόοδο. Οι εξελίξεις αυτές μπορούν να προσφέρουν σημαντικές ευκαιρίες για την οικονομική ανάπτυξη και την

κοινωνική ευημερία, αλλά θέτουν επίσης προκλήσεις και αβεβαιότητα για την οικονομία και την κοινωνία της Ένωσης, αφού ταυτόχρονα προκαλούν υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Μαζί με την τρέχουσα σπατάλη του συστήματος παραγωγής και κατανάλωσης στην παγκόσμια οικονομία, η αυξανόμενη παγκόσμια ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες οδηγούν στην εξάντληση των πόρων και στην αύξηση του κόστους και της ποσότητας παραγωγής των βασικών πρώτων υλών, ορυκτών και ενέργειας, με τελικό και αναπόφευκτο αποτέλεσμα την πρόκληση περισσότερης ρύπανσης και αποβλήτων, την αύξηση των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την περαιτέρω υποβάθμιση του εδάφους, την αποψίλωση των δασών και την απώλεια της βιοποικιλότητας. Σχεδόν τα δύο τρίτα των οικοσυστημάτων του πλανήτη βρίσκονται σε παρακμή και υπάρχουν ενδείξεις ότι τα περιβαλλοντικά πρότυπα για τη βιοποικιλότητα, την κλιματική αλλαγή και τον κύκλο του αζώτου έχουν ήδη παραβιαστεί. Είναι πιθανό να υπάρξει ένα συνολικό έλλειμμα 40% στο νερό μέχρι το 2030, εκτός αν υπάρξει σημαντική πρόοδος όσον αφορά τη βελτίωση της αποδοτικότητας των πόρων. Υπάρχει επίσης ο κίνδυνος ότι η κλιματική αλλαγή θα επιδεινώσει περαιτέρω τα προβλήματα αυτά, και θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη ύφεση. Το 2011, η αλλαγή του κλίματος επέφερε παγκόσμιες οικονομικές απώλειες ύψους άνω των 300 δισεκατομμυρίων ευρώ. Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) προειδοποίησε ότι η συνεχιζόμενη υποβάθμιση και διάβρωση των φυσικών αποθεμάτων θα επιφέρει μη αναστρέψιμες αλλαγές που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την αγορά κεφαλαίων, ενώ θα απαιτούνται περισσότεροι από δύο αιώνες για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Η αντιμετώπιση ορισμένων από αυτά τα σύνθετα ζητήματα απαιτεί την αξιοποίηση του πλήρους δυναμικού της υφιστάμενης περιβαλλοντικής τεχνολογίας και τη διασφάλιση συνεχούς ανάπτυξης και ανάληψης από τη βιομηχανία των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών και αναδυόμενων καινοτομιών. Η ταχεία πρόοδος σε πολλά υποσχόμενους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας είναι επίσης αναγκαία. Την ίδια στιγμή, υπάρχει ανάγκη να κατανοήσουμε καλύτερα τους πιθανούς κινδύνους για το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία που σχετίζονται με τις νέες τεχνολογίες, αξιολογώντας καλύτερα τις τεχνολογίες αυτές. Σημαντικές τεχνολογικές καινοτομίες θα πρέπει να τίθενται σε δημόσιους διαλόγους και συμμετοχικές διαδικασίες. Έτσι λοιπόν, για να συνεχίσουμε να ζούμε καλά και στο μέλλον, θα πρέπει να αναληφθεί μια επείγουσα και συντονισμένη δράση για τη βελτίωση της οικολογικής ανθεκτικότητας και να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη της περιβαλλοντικής πολιτικής

στην οικονομία και την κοινωνία, με σεβασμό στα οικολογικά όρια του πλανήτη. Το 7ο ΠΔΠ αντικατοπτρίζει τη δέσμευση της Ένωσης να μετατραπεί σε ένα θεσμό βασισμένο στην πράσινη οικονομία που θα εξασφαλίζει ανάπτυξη, θα εγγυάται την ανθρώπινη υγεία και ευημερία, παρέχοντας αξιοπρεπείς θέσεις εργασίας, μειώνοντας τις οικονομικές ανισότητες, ενισχύοντας τις επενδύσεις και διατηρώντας τη βιοποικιλότητα. Η μεταφορά σε μια πράσινη οικονομία χωρίς αποκλεισμούς απαιτεί την ενσωμάτωση των θεμάτων του περιβάλλοντος και σε άλλες πολιτικές, όπως η ενέργεια, οι μεταφορές, η γεωργία, η αλιεία, το εμπόριο, η οικονομία, η βιομηχανία, η έρευνα, η καινοτομία, η απασχόληση, η ανάπτυξη, οι εξωτερικές υποθέσεις, η ασφάλεια, η εκπαίδευση, η κατάρτιση, ο τουρισμός, έτσι ώστε να δημιουργηθεί μια συνεκτική και συλλογική προσέγγιση. Η δράση στα πλαίσια της Ένωσης, θα πρέπει να ξεπεράσει τα σύνορά της και να συμπληρωθεί από μια ενισχυμένη διεθνή δράση και συνεργασία με τις γειτονικές χώρες για την αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων.

Η Ένωση έχει υπογράψει ένα μεγάλο αριθμό νομικά δεσμευτικών υποχρεώσεων στο πλαίσιο των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών, καθώς και πολιτικά δεσμευτικά περιβαλλοντικά κείμενα, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που συμφωνήθηκαν στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Ρίο + 20). Το Ρίο + 20 είναι το τελικό έγγραφο που αναγνωρίζει ότι η χωρίς αποκλεισμούς πράσινη οικονομία αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης και της εξάλειψης της φτώχειας. Το έγγραφο ορίζει ένα πλαίσιο δράσης που καλύπτει και τις τρεις διαστάσεις της αειφόρου ανάπτυξης (περιβάλλον, κοινωνία και οικονομία), πολλά από τα οποία αντικατοπτρίζονται στους στόχους προτεραιότητας του 7ου ΠΔΠ. Στο Ρίο + 20, συμφωνήθηκε επίσης να αναπτυχθούν συγκεκριμένοι στόχοι για την αειφόρο ανάπτυξη και να ενσωματωθούν μετά το 2015 στην αναπτυξιακή ατζέντα του ΟΗΕ, προκειμένου να ενισχυθεί το θεσμικό πλαίσιο και να αναπτυχθεί μια στρατηγική χρηματοδότησης για την αειφόρο ανάπτυξη. Το Ρίο + 20 εξέδωσε επίσης ένα παγκόσμιο προγραμματικό πλαίσιο 10ετούς διάρκειας για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή. Η Ένωση και τα κράτη-μέλη της θα πρέπει τώρα να διασφαλίσουν ότι οι εν λόγω δεσμεύσεις θα υλοποιούνται εντός της Ένωσης. Το 7ο ΠΔΠ συμπληρώνει τις προσπάθειες αυτές με τον καθορισμό στόχων προτεραιότητας για την Ένωση με τη χρήση χρονοδιαγράμματος έως το 2020. Το 7ο ΠΔΠ θα πρέπει να υποστηρίξει την εφαρμογή και την ενθάρρυνση της δράσης σε όλα τα επίπεδα. Σε πολλές περιπτώσεις, η δράση για την επίτευξη των στόχων

προτεραιότητας θα απαιτείται πρωτίστως σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας. Σε άλλες περιπτώσεις, θα χρειαστούν πρόσθετα μέτρα σε ενωσιακό και διεθνές επίπεδο. Το κοινό πρέπει επίσης να διαδραματίσει ενεργό ρόλο και θα πρέπει να ενημερωθεί σωστά σχετικά με την περιβαλλοντική πολιτική. Δεδομένου ότι η περιβαλλοντική πολιτική είναι μια σφαίρα της συντρέχουσας αρμοδιότητας της Ένωσης, ένας από τους σκοπούς του 7ου ΠΔΠ είναι να δημιουργηθεί κοινή ιδιοκτησία των κοινών στόχων για την εξασφάλιση ισότιμων όρων ανταγωνισμού για τις επιχειρήσεις και τις δημόσιες αρχές. Σαφείς στόχοι και επιδιώξεις παρέχονται επίσης στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, άλλα και στα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των περιφερειών και των πόλεων, των επιχειρήσεων και των κοινωνικών εταίρων, καθώς και των μεμονωμένων πολιτών.

Η ολοκληρωμένη και συνεκτική ανάπτυξη της περιβαλλοντικής και κλιματικής πολιτικής μπορεί να βοηθήσει στην επιβεβαίωση της υπόθεσης ότι η κοινωνία και η οικονομία της Ένωσης είναι καλά προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει τις προαναφερόμενες προκλήσεις. Η δράση αυτή εστιάζεται σε τρεις θεματικούς στόχους:

1. προστασία, διατήρηση και ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ένωσης
2. μετατροπή της Ένωσης σε μια πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων
3. προστασία των πολιτών της Ένωσης από περιβαλλοντικές πιέσεις και κινδύνους για την υγεία και την ευημερία.

Αυτοί οι τρεις θεματικοί στόχοι είναι αλληλένδετοι και θα πρέπει να επιδιώκονται παράλληλα. Τα μέτρα που λαμβάνονται στο πλαίσιο ενός στόχου συχνά θα συμβάλουν στην επίτευξη επιδιώξεων και των άλλων δύο. Για παράδειγμα, η βελτίωση της αποδοτικότητας των πόρων, θα μειώσει την πίεση στο φυσικό κεφάλαιο, ενισχύοντας παράλληλα την αντοχή των φυσικής κεφαλαιακής βάσης της Ένωσης αποφέροντας οφέλη για την ανθρώπινη υγεία και ευεξία. Η δράση για το μετριασμό και την προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος θα αυξήσει την ανθεκτικότητα της οικονομίας και της κοινωνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τονώνοντας παράλληλα την καινοτομία και την προστασία των φυσικών πόρων της

Ένωσης(Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ευρώπη 2020, Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, 2010).

8.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ

Προστασία, διατήρηση και βελτίωση του φυσικού κεφαλαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η οικονομική ευημερία της Ένωσης ενισχύεται από το φυσικό της κεφάλαιο, δηλαδή από τη βιοποικιλότητά της, συμπεριλαμβανομένων των οικοσυστημάτων που παρέχουν βασικά αγαθά και υπηρεσίες. Ένα ουσιαστικό κομμάτι της νομοθεσίας της Ένωσης αποβλέπει στην προστασία, τη διατήρηση και τη βελτίωση του φυσικού κεφαλαίου, συμπεριλαμβανομένης της οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα, της οδηγίας-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική, της οδηγίας για τα αστικά λύματα, της οδηγίας για τη νιτρορρύπανση και της οδηγίας για τις πλημμύρες. Ωστόσο, πρόσφατες εκτιμήσεις δείχνουν ότι η βιοποικιλότητα στην ΕΕ εξακολουθεί να βιάζεται και ότι τα περισσότερα οικοσυστήματα έχουν υποβαθμιστεί σοβαρά, ως αποτέλεσμα των διαφόρων πιέσεων. Για παράδειγμα, τα χωροκατακτητικά ξένα είδη παρουσιάζουν μεγαλύτερους κινδύνους για τα φυτά, τα ζώα, την ανθρώπινη υγεία, το περιβάλλον και την οικονομία από ότι είχε προηγουμένως εκτιμηθεί. Η στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020 καθορίζει τους στόχους και τις δράσεις που απαιτούνται για να αντιστρέψει αυτές τις αρνητικές τάσεις, οδηγώντας στην ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των οικοσυστημικών υπηρεσιών έως το 2020, με αντίστοιχη αποκατάστασή τους στο μέτρο που αυτό είναι δυνατό. Είναι απαραίτητο να επισπευστεί η εφαρμογή αυτής της στρατηγικής και η επίτευξη των στόχων που περιέχονται σε αυτή, προκειμένου να μπορέσει η Ένωση να ανταποκριθεί στο πρωταρχικό πλάνο για τη βιοποικιλότητα έως το 2020. Ενώ η στρατηγική περιλαμβάνει ενσωματωμένα μέτρα για τη βελτίωση της εφαρμογής των οδηγιών για τα πτηνά και τα ενδιαιτήματά τους, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών του δικτύου Natura 2000, η επίτευξη του στόχου απαιτεί την πλήρη εφαρμογή του συνόλου της υφιστάμενης νομοθεσίας με στόχο την προστασία του φυσικού κεφαλαίου.

Παρά την απαίτηση της οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα για προστασία, αναβάθμιση και αποκατάσταση όλων των συστημάτων επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, ο στόχος της «καλής οικολογικής κατάστασης» έως το 2015 είναι πιθανό να επιτευχθεί μόνο για το 53% του συνόλου των επιφανειακών υδάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο στόχος της οδηγίας- πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική για την επίτευξη «καλής οικολογικής κατάστασης» μέχρι το 2020 δέχεται σοβαρές πιέσεις, εξαιτίας, μεταξύ άλλων, της υπεραλίευσης, της ρύπανσης και των επιπτώσεων της υπερθέρμανσης του πλανήτη.

Και ενώ η ποιότητα του αέρα εντός της Ένωσης έχει βελτιωθεί αρκετά τα τελευταία χρόνια, αφού η εφαρμογή βιομηχανικών πολιτικών για τις εκπομπές έχει συμβάλει στη μείωση πολλών μορφών ρύπανσης, τα οικοσυστήματα συνεχίζουν να υποφέρουν από την υπερβολική εναπόθεση αζώτου και θείου.

Με σκοπό την προστασία, διατήρηση και βελτίωση του φυσικού κεφαλαίου της Ένωσης είναι σημαντικό μέχρι το 2020 να έχει ανασταλεί η απώλεια της βιοποικιλότητας και η υποβάθμιση των υπηρεσιών οικοσυστήματος, συμπεριλαμβανομένης της επικονίασης και να έχει αποκατασταθεί περίπου το 15% των υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων. Επίσης, στον ευαίσθητο τομέα των υδάτων η ΕΕ στοχεύει στη μείωση των επιπτώσεων των πιέσεων σχετικά με τα μεταβατικά, παράκτια και γλυκά νερά (συμπεριλαμβανομένων των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων) επιτυγχάνοντας έτσι την «καλή οικολογική κατάσταση» και βιώσιμη διαχείριση στις παράκτιες ζώνες, όπως ορίζεται στην οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα. Παράλληλα, στο βασικό κορμό στόχων για το 2020 περιλαμβάνεται και η περαιτέρω μείωση της ρύπανσης του αέρα και των επιπτώσεών της στα οικοσυστήματα και τη βιοποικιλότητα, με μακροπρόθεσμο στόχο τη μη υπέρβαση των κρίσιμων φορτίων και επιπέδων. Στο κεφάλαιο της προστασίας του εδάφους που αποτελεί αντικείμενο αειφόρου διαχείρισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη η επαρκής προστασία και αποκατάσταση μολυσμένων χώρων, ενώ τίθεται σα ζήτημα ο κύκλος των θρεπτικών συστατικών (άζωτο και φώσφορο) να γίνεται με ένα πιο αειφόρο και ενεργειακά αποδοτικό τρόπο. Τέλος στην πολιτική για τα δασικά οικοσυστήματα η διαχείριση των δασών θα είναι περισσότερο βιώσιμη, στο μέτρο του δυνατού, ενώ θα ενισχυθεί η ανθεκτικότητα των δασών στην κλιματική αλλαγή, τις πυρκαγιές, τις καταιγίδες, τα παράσιτα και τις ασθένειες. Οι παραπάνω στόχοι απαιτούν ολοκληρωμένο περιβαλλοντικό σχεδιασμό και

δράσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την επιτάχυνση της εφαρμογής της στρατηγικής της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα, χωρίς καθυστέρηση και την πλήρη εφαρμογή του Σχεδίου προστασίας των Υδατικών Πόρων της Ευρώπης, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την ειδική κατάσταση των κρατών-μελών και την εξασφάλιση ότι τα κριτήρια ποιότητας των υδάτων θα βασίζονται στις θεσμοθετημένες πολιτικές. Μείζονος σημασίας ζήτημα αποτελεί και η επειγόντως αύξηση των προσπαθειών για να διασφαλιστεί η αποκατάσταση της ισορροπίας των ιχθυοποθεμάτων σύμφωνα με την Κοινή Αλιευτική Πολιτική, την οδηγία για τη θαλάσσια στρατηγική και τις διεθνείς υποχρεώσεις. Στη συνέχεια, σημαντικός πόλος είναι η καταπολέμηση της ρύπανσης με τη θέσπιση ποσοτικών στόχων μείωσης σε επίπεδο Ένωσης για τα θαλάσσια απορρίμματα. Αυτό προϋποθέτει την ολοκλήρωση του δικτύου των θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών Natura 2000, διασφαλίζοντας τη βιώσιμη διαχείριση στις παράκτιες ζώνες. Απαραίτητη κρίνεται και η έγκριση και εφαρμογή μιας στρατηγικής της ΕΕ για την προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος, συμπεριλαμβανομένης της ενσωμάτωσης της διάστασης της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή με βασικές πρωτοβουλίες και στους υπόλοιπους τομείς πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στον τομέα της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα υπάρχει μια τάση για ενίσχυση των προσπαθειών για την επίτευξη πλήρους συμμόρφωσης με τη νομοθεσία της Ένωσης για την ποιότητα του αέρα και καθορισμό των στρατηγικών στόχων και δράσεων πέραν του 2020. Περνώντας στον τομέα του εδάφους προωθείται η ενίσχυση των προσπαθειών για τη μείωση της διάβρωσης με στόχο την αύξηση της οργανικής ύλης του εδάφους, την αποκατάσταση μολυσμένων χώρων και την ενίσχυση της επίλυσης των θεμάτων συγκρούσεων χρήσης γης με συντονισμένη λήψη αποφάσεων με τη συμμετοχή όλων των σχετικών επιπέδων της κυβέρνησης. Συνεχίζοντας, αναφορικά με τις εκπομπές υπάρχει ανάγκη για λήψη περαιτέρω μέτρων για τη μείωση των εκπομπών του αζώτου και του φωσφόρου, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προέρχονται από αστικά και βιομηχανικά λύματα και από τη χρήση λιπασμάτων, μέσω του καλύτερου ελέγχου των πηγών εκπομπής. Τέλος, σχεδιάζεται και η ανάπτυξη και εφαρμογή μιας ανανεωμένης δασικής στρατηγικής που θα αντιμετωπίζει τις πολλαπλές απαιτήσεις και τα οφέλη των δασών συμβάλλοντας στην αειφόρο διαχείρισή τους (Νίκος Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτικές, Αθήνα 2011).

Μετατροπή της Ένωσης σε μια πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων

Ένα μακροπρόθεσμο και ορθολογικά σχεδιασμένο πλαίσιο πολιτικής σε όλους τους τομείς της οικονομίας θα βοηθήσει στην τόνωση του επιπέδου των επενδύσεων και στην εξασφάλιση της ενέργειας που απαιτείται για την πλήρη ανάπτυξη των αγορών βασιζόμενες σε πράσινες τεχνολογίες και βιώσιμες επιχειρηματικές λύσεις. Οι δείκτες αποδοτικότητας των πόρων και των στόχων στηρίζονται στην ισχυρή συλλογή δεδομένων τα οποία θα παρέχουν την αναγκαία καθοδήγηση για τη λήψη αποφάσεων, δημοσίων και ιδιωτικών, στον μετασχηματισμό της οικονομίας. Κομβικά τμήματα του σχεδιασμού όπως δείκτες και στόχοι, διαμορφώνονται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του 7ου ΠΔΠ. Μεθοδολογίες για τη μέτρηση της αποδοτικότητας των πόρων, του νερού, της γης, του υλικού και του άνθρακα θα πρέπει να αναπτυχθούν από το 2015 και έπειτα για να βοηθήσουν τη συγκεκριμένη διαδικασία. Προκειμένου η Ένωση να επιτύχει την αποδοτική χρήση των πόρων και ταυτόχρονα την πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, θα πρέπει να έχει εξασφαλισθεί η επίλυση ορισμένων ζητημάτων μέχρι το 2020. Σε ότι αφορά την Ένωση είναι υποχρεωμένη να ανταποκριθεί στους στόχους που έχει θέσει για το 2020 και αφορούν το κλίμα και την ενέργεια, ενώ παράλληλα να εργάζεται και για τη μείωση έως το 2050 των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 80-95% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990, ως μέρος μιας παγκόσμιας προσπάθειας να περιοριστεί η μέση αύξηση της θερμοκρασίας κάτω από τους 2 ° C σε σύγκριση με τα προβιομηχανικά επίπεδα, με τη σύμφωνη γνώμη του πλαισίου προστασίας του κλίματος και της ενέργειας για το 2030. Στοιχεύεται, επίσης, οι συνολικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις όλων των μεγάλων τομέων της οικονομίας της Ένωσης να μειωθούν σημαντικά, η αποδοτικότητα των πόρων να αυξηθεί, ενώ οι συγκριτικές αξιολογήσεις και οι μεθοδολογίες μέτρησης παραμένουν ίδιες. Η αγορά και η πολιτική κινήτρων που ενθαρρύνουν τις επενδύσεις των επιχειρήσεων που λειτουργούν με σεβασμό προς το περιβάλλον και με ορθολογική χρήση των πόρων θα ενισχυθούν περαιτέρω, ενώ η πράσινη ανάπτυξη θα τονωθεί μέσω μέτρων για την προώθηση της καινοτομίας. Διαρθρωτικές αλλαγές θα λάβουν χώρα και στην παραγωγή, την τεχνολογία και την καινοτομία, καθώς και στα πρότυπα κατανάλωσης και του τρόπου ζωής μειώνοντας

έτσι τις συνολικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις της παραγωγής και της κατανάλωσης, ιδίως στους τομείς των τροφίμων, της στέγασης και των μεταφορών. Η διάθεση των αποβλήτων θα γίνεται με ασφάλεια και θα αποφεύγεται κάθε κίνδυνος για την υγεία και το περιβάλλον. Η παραγωγή αποβλήτων από βιομηχανική δραστηριότητα και των αποβλήτων που παράγονται ανά κάτοικο θα έχουν καθοδική τάση και ταυτόχρονα η υγειονομική ταφή θα περιορίζεται σε υπολειμματικά (δηλαδή μη ανακυκλώσιμα και μη ανακτήσιμα) απόβλητα.

Όλα τα παραπάνω απαιτούν, μεταξύ άλλων την πλήρη εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου για το κλίμα και την ενέργεια και επειγόντως συμφωνία για το πλαίσιο πολιτικής του 2030 για το κλίμα και την ενέργεια της Ένωσης, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη και την πιο πρόσφατη έκθεση αξιολόγησης της IPCC, τα ενδεικτικά ορόσημα που προβλέπονται στον Low-Carbon Οδικό Χάρτη, καθώς και τις εξελίξεις στο πλαίσιο της UNFCCC και άλλων σχετικών διαδικασιών. Ακόμη, απαιτούν τη γενίκευση της εφαρμογής των «Βέλτιστων Διαθέσιμων Τεχνικών» στο πλαίσιο της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές και την ενίσχυση των προσπάθειών για την προώθηση της υιοθέτησης των αναδυόμενων καινοτόμων τεχνολογιών, διαδικασιών και υπηρεσιών. Ταυτόχρονα, χρειάζεται ώθηση στις δημόσιες και ιδιωτικές προσπάθειες έρευνας και καινοτομίας που απαιτούνται για την ανάπτυξη και υιοθέτηση των καινοτόμων τεχνολογιών, συστημάτων και επιχειρηματικών μοντέλων που θα επιταχύνουν και θα μειώσουν το κόστος της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, αποδοτικής χρήσης των πόρων, ασφαλούς και βιώσιμης οικονομίας. Σημαντικό κεφάλαιο αποτελεί επίσης και η αύξηση των μετρήσεων και της συγκριτικής αξιολόγησης από το 2015 και έπειτα για την αποδοτικότητα των πόρων της γης, του άνθρακα, του νερού, των υλικών, με την προσθήκη της αξιολόγησης καταλληλότητας του μολύβδου. Στον τομέα της αγοράς, το ενδιαφέρον στρέφεται στην τόνωση της ζήτησης των καταναλωτών για περιβαλλοντικά βιώσιμα προϊόντα και υπηρεσίες μέσω πολιτικών που προωθούν τη διαθεσιμότητα, τις προσιτές τιμές, τη λειτουργικότητα και την ελκυστικότητά τους με ταυτόχρονη ανάπτυξη δεικτών και ρεαλιστικών-εφικτών στόχων για τη μείωση των συνολικών επιπτώσεων του υπερκαταναλωτισμού. Βασική ευκαιρία που προκύπτει από τη στροφή στην πράσινη ανάπτυξη είναι οι νέες θέσεις εργασίας σχετικές με αυτήν, για τις οποίες θα πρέπει να αναπτυχθούν προγράμματα κατάρτισης έως το 2020. Επιπρόσθετα, υπάρχουν και προτάσεις για τη δημιουργία ενός εθελοντικού

δικτύου πράσινων αγοραστών για τις επιχειρήσεις της Ένωσης. Σημαντική παράμετρος για την περιβαλλοντική προστασία είναι η πλήρης εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης για τα απόβλητα. Μια τέτοια εφαρμογή θα περιλαμβάνει την εφαρμογή της ιεράρχησης των αποβλήτων σύμφωνα με την οδηγία πλαίσιο για τα απόβλητα και άλλων μέτρων για να διασφαλίσουν ότι: (1) η υγειονομική ταφή περιορίζεται στα υπολειμματικά (δηλαδή τα μη ανακυκλώσιμα και μη ανακτήσιμα) απόβλητα, (2) η ανάκτηση ενέργειας θα περιορίζεται στα μη ανακυκλώσιμα υλικά, (3) τα ανακυκλώσιμα απορρίμματα θα χρησιμοποιούνται ως μια σημαντική και αξιόπιστη πηγή πρώτων υλών για την Ένωση, μέσω της ανάπτυξης των μη-τοξικών κύκλων (4) η μείωση στην παραγωγή επικίνδυνων αποβλήτων θα γίνει με ασφάλεια (5) Οι παράνομες μεταφορές αποβλήτων θα εξαλειφθούν, με την υποστήριξη της αυστηρότερης παρακολούθησης και (6) τα απόβλητα τροφίμων θα μειωθούν. Κατανοούμε, λοιπόν, πως σπουδαίο ρόλο διαδραματίζει η ενημέρωση του κοινού και άρα απαιτούνται εκστρατείες ενημέρωσης που θα ενθαρρύνουν αλλαγή στη μέχρι πρότινος συμπεριφοράς του. Στον τομέα των υδάτων, τέλος, η επίσημη τοποθέτηση στρέφεται στη βελτίωση της αποδοτικότητας των υδάτων με τον καθορισμό και την παρακολούθηση των στόχων σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού και με τη χρήση μηχανισμών της αγοράς, όπως η τιμολόγηση του νερού που προβλέπεται στο άρθρο 9 της οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα (Απόφαση του ευρωπαϊκού συμβουλίου και του κοινοβουλίου σχετικά με γενικό ενωσιακό πρόγραμμα έως το 2020 «Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας, Βρυξέλλες 2012).

Προστασία των πολιτών της Ένωσης από περιβαλλοντικές πιέσεις και κινδύνους για την υγεία και την ευημερία

Μια από τις σπουδαιότερες εξελίξεις που επιδεινώνει περαιτέρω τα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι η κλιματική αλλαγή, προκαλώντας αρκετές φορές παρατεταμένη ξηρασία, κύματα καύσωνα, πλημμύρες, καταιγίδες, πυρκαγιές δασών, διάβρωση του εδάφους και των ακτών, καθώς και νέες μορφές ασθενειών θανατηφόρες για τον άνθρωπο, τα ζώα και τα φυτά. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για να εξασφαλιστεί ότι η Ένωση είναι επαρκώς προετοιμασμένη να αντιμετωπίσει τις πιέσεις και τις αλλαγές που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή με ταυτόχρονη ενίσχυση της περιβαλλοντικής, οικονομικής και κοινωνικής αντοχής της. Δεδομένου ότι πολλοί

τομείς είναι και θα είναι όλο και περισσότερο εξαρτώμενοι από την κλιματική αλλαγή θα πρέπει να ενσωματωθούν καλύτερα στις πολιτικές της Ένωσης. Επιπλέον, τα μέτρα για τη βελτίωση της οικολογικής προσαρμοστικότητας στο κλίμα, μπορούν να έχουν σημαντικά κοινωνικοοικονομικά οφέλη, μεταξύ άλλων και για τη δημόσια υγεία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός τέτοιου μέτρου είναι η στροφή προς ορισμένα καύσιμα χαμηλότερων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

Προκειμένου να προφυλαχθούν οι πολίτες της Ένωσης από τις πιέσεις και τους κινδύνους που απειλούν την υγεία και την ευεξία τους και σχετίζονται με το περιβάλλον, ορισμένες βασικές παράμετροι θα πρέπει να έχουν διευθετηθεί μέχρι το 2020. Αρχικά, η ποιότητα του περιβαλλοντικού αέρα στην Ένωση χρήζει σημαντικής βελτίωσης, ώστε να κινείται πιο κοντά στα συνιστώμενα επίπεδα. Το ίδιο πρέπει να συμβεί και με την ηχορύπανση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία θα έχει μειωθεί σημαντικά έως το 2020 προσεγγίζοντας τα συνιστώμενα επίπεδα. Οι πολίτες σε ολόκληρη την Ένωση θα απολαμβάνουν τα οφέλη από τα υψηλά πρότυπα που θα ισχύουν για το πόσιμο νερό και για τα ύδατα που προορίζονται για κολύμβηση. Οι συνδυασμένες επιδράσεις των χημικών ουσιών που σχετίζονται με ενδοκρινικές διαταραχές θα αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά εφαρμόζοντας όλη τη σχετική νομοθεσία της Ένωσης, αναχαιτίζοντας τους κινδύνους για το περιβάλλον και την υγεία, ιδίως σε σχέση με τα παιδιά, που συνδέονται με τη χρήση επικίνδυνων ουσιών, συμπεριλαμβανομένων των χημικών ουσιών στα προϊόντα. Η χρήση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων που δεν έχουν επιβλαβείς επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία ή μη αποδεκτή επίδραση στο περιβάλλον θα πραγματοποιείται με βιώσιμο τρόπο.

Οι στοχεύσεις αυτές απαιτούν, μεταξύ άλλων την εφαρμογή της ενημερωμένης πολιτικής ποιότητας του αέρα της Ένωσης, η οποία περιλαμβάνει τις τελευταίες επιστημονικές γνώσεις για την ανάπτυξη και την εφαρμογή των μέτρων για την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης κατ' ευθείαν στην πηγή που την προκαλεί. Απαιτείται, επίσης, η εφαρμογή της επικαιροποιημένης πολιτικής για το θόρυβο εναρμονισμένη με τις τελευταίες επιστημονικές γνώσεις, συμπεριλαμβανομένων και των βελτιώσεων στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Σημαντικό θέμα είναι και η συνέχιση της εφαρμογής του προγράμματος REACH, προκειμένου να εξασφαλιστεί ένα υψηλό επίπεδο προστασίας της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος, με παράλληλη ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας,

έχοντας επίγνωση των ειδικών αναγκών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Σημαντική εξέλιξη θα αποτελέσει και η ανάπτυξη από το 2018 και έπειτα μιας στρατηγικής της Ένωσης για ένα μη τοξικό περιβάλλον που να ευνοεί την καινοτομία και την ανάπτυξη βιώσιμων υποκατάστατων, συμπεριλαμβανομένων των μη-χημικών διαλυμάτων, με βάση οριζόντια μέτρα που θα πρέπει να έχουν ληφθεί έως το 2015 για τη διασφάλιση: (1) ασφαλούς επεξεργασίας των νανοϋλικών και υλικών με παρόμοιες ιδιότητες (2) ελαχιστοποίησης της έκθεσης σε ενδοκρινικούς διαταρακτές (3) των κατάλληλων ρυθμιστικών προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση των συνδυασμένων επιδράσεων των χημικών ουσιών και (4) της ελαχιστοποίησης της έκθεσης σε χημικές ουσίες στα προϊόντα, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των εισαγόμενων προϊόντων, με σκοπό την προώθηση των μη-τοξικών κύκλων υλικών και τη μείωση της έκθεσης σε επιβλαβείς ουσίες. Ολοκληρώνοντας, πρέπει να υπάρχει η σχετική παρακολούθηση της εφαρμογής της νομοθεσίας της Ένωσης για τη βιώσιμη χρήση των βιοκτόνων και φυτοπροστατευτικών προϊόντων, όποτε είναι απαραίτητο, ώστε να εναρμονίζεται πλήρως με τις τελευταίες επιστημονικές γνώσεις (Απόφαση του ευρωπαϊκού συμβουλίου και του κοινοβουλίου σχετικά με γενικό ενωσιακό πρόγραμμα έως το 2020 «Ενημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας, Βρυξέλλες 2012).

Μεγιστοποίηση των οφελών της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της Ένωσης μέσω βελτίωσης στην εφαρμογή της

Το γενικό επίπεδο της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης σε ολόκληρη την Ένωση θα πρέπει να βελτιωθεί περαιτέρω με την ενίσχυση της συνεργασίας σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και σε διεθνές επίπεδο, μεταξύ των επαγγελματιών που εργάζονται για την προστασία του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων των δικηγόρων της κυβέρνησης, των εισαγγελέων, των διαμεσολαβητών, των δικαστών και των επιθεωρητών.

Εκτός από τη συμβολή των κρατών-μελών για τη βελτίωση της συμμόρφωσης με τη νομοθεσία, η Επιτροπή θα συνεχίσει να κάνει ότι μπορεί για να εξασφαλίσει ότι η νομοθεσία ευθυγραμμίζεται με την πιο πρόσφατη επιστημονική μελέτη. Η Επιτροπή θα εντείνει τη χρήση δημόσιων μέσων παρακολούθησης για τον έλεγχο της προόδου των κρατών-μελών όσον αφορά την εφαρμογή των συγκεκριμένων νομοθετημάτων.

Προκειμένου να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη της νομοθεσίας της Ένωσης για το περιβάλλον μέσω της βελτίωσης της εφαρμογής της, θα πρέπει αρχικά μέχρι το 2020 το κοινό να έχει πρόσβαση σε σαφείς πληροφορίες που δείχνουν πώς η νομοθεσία της Ένωσης για το περιβάλλον έχει τεθεί σε εφαρμογή σύμφωνα με τη σύμβαση του Άαρχους, ενώ να έχει αυξηθεί ταυτόχρονα και η συμμόρφωση με την ειδική νομοθεσία για το περιβάλλον. Έπειτα, το δίκαιο της Ένωσης για το περιβάλλον θα επιβάλλεται σε όλα τα διοικητικά επίπεδα, ενώ οι ισότιμοι όροι ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά είναι εγγυημένοι. Τέλος, σχετικά με την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας για τους πολίτες και τις οργανώσεις θα πρέπει να οριστούν συγκεκριμένες διευκολύνσεις και να είναι περισσότερο ολοκληρωμένη.

Η υλοποίηση των εγγυήσεων αυτών απαιτεί, μεταξύ άλλων τη διασφάλιση ότι οι αρμόδιες αρχές σε εθνικό επίπεδο προχωρούν σε ενεργό διάδοση των πληροφοριών σχετικά με το πώς η νομοθεσία της Ένωσης για το περιβάλλον τίθεται σε εφαρμογή, που θα συνοδεύεται από ταυτόχρονη συμπλήρωση αυτών των πληροφοριών με μια επισκόπηση ενωσιακού επιπέδου των επιδόσεων του εκάστοτε κράτους-μέλους. Κομβικής σημασίας είναι και η κατεύθυνση για την κατάρτιση συμφωνιών εφαρμογής με χαρακτήρα εταιρικής σχέσης σε εθελοντική βάση μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής, με τη συμμετοχή των τοπικών και περιφερειακών αρχών ανάλογα με την περίπτωση. Ακολουθεί η παράταση των δεσμευτικών κριτηρίων για την αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας από τα κράτη-μέλη, όπως επίσης και η παράταση των επιθεωρήσεων και της εποπτείας στο ευρύτερο σώμα του περιβαλλοντικού δικαίου της Ένωσης. Εκτενής αναφορά γίνεται και στη διασφάλιση ενός μηχανισμού συνεπούς και αποτελεσματικής αντιμετώπισης σε εθνικό επίπεδο των καταγγελιών σχετικά με την εφαρμογή της νομοθεσίας για το περιβάλλον. Απαραίτητη κρίνεται και η διασφάλιση ότι οι εθνικές διατάξεις σχετικά με την προσφυγή στη δικαιοσύνη αντικατοπτρίζουν τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προτείνεται, βέβαια και η προώθηση της μη δικαστικής επίλυσης διαφορών ως μέσο για την εξεύρεση φιλικών και αποτελεσματικών λύσεων για την επίλυση διαφορών στον τομέα του περιβάλλοντος (Το ευρωπαϊκό περιβάλλον: κατάσταση και προοπτικές, Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, 2015).

Βελτίωση της βάσης γνώσεων και αποδεικτικών στοιχείων για την περιβαλλοντική πολιτική της Ένωσης

Η μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία χωρίς αποκλεισμούς απαιτεί ολοκληρωμένη ανάλυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων. Η βελτίωση που έχει πραγματοποιηθεί στην κατανόηση της βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής, της κατανομής των εξόδων οδηγούν στο ασφαλές συμπέρασμα πως οι αλλαγές στην ατομική και κοινωνική συμπεριφορά επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα περιβαλλοντικά αποτελέσματα. Αδιαμφισβήτητα το περιβάλλον στην Ευρώπη επηρεάζεται από τις παγκόσμιες μαζικές τάσεις και ρόλος της ΕΕ είναι να συμβάλλει στη στοχευμένη πολιτική πρωτοβουλιών για τη βελτίωση της αποδοτικότητας των πόρων και της μείωση της πίεσης στο περιβάλλον. Υπάρχει ακόμη αβεβαιότητα που περιβάλλει τις επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των ενδοκρινικών διαταρακτών, των χημικών ουσιών, ορισμένων χημικών ουσιών σε συγκεκριμένα προϊόντα και σε ορισμένα ναυούλικά. Η προστασία από τις συγκεκριμένες απειλές απαιτεί την κάλυψη ορισμένων κενών που υπάρχουν στη γνώση έως σήμερα. Μια βάση δεδομένων σε επίπεδο Ένωσης θα πρέπει να οργανωθεί, προκειμένου να αυξηθεί η διαφάνεια και η ρυθμιστική εποπτεία των ναυούλικών. Μια καλύτερη κατανόηση των περιβαλλοντικών παραγόντων και των επιπέδων έκθεσης που επηρεάζουν την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον θα επιτρέψουν ενέργειες προληπτικής πολιτικής. Το χρονικό περιθώριο έως το 2020 την ευκαιρία εντατικοποίησης των ερευνητικών προσπαθειών, ώστε να αναπτυχθεί το δυναμικό καινοτομίας της Ευρώπης, συγκεντρώνοντας πόρους και γνώση από διάφορους τομείς και κλάδους.

Από την άλλη νέα και αναδυόμενα θέματα που προκύπτουν από τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις που υπερβαίνουν την πολιτική, όπως ο τομέας των ναυούλικών και των υλικών με παρεμφερείς ιδιότητες, των μη συμβατικών πηγών ενέργειας, της δέσμευση και αποθήκευση άνθρακα και των ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων, δημιουργούν προκλήσεις στη διαχείριση κινδύνου και μπορεί να οδηγήσουν σε αντικρουόμενα συμφέροντα, ανάγκες και προσδοκίες. Αυτό με τη σειρά του μπορεί να οδηγήσει σε αυξανόμενη ανησυχία του κοινού και πιθανόν ένα

περιβάλλον εχθρότητας προς τις νέες τεχνολογίες. Υπάρχει επομένως ανάγκη να διασφαλιστεί μια ευρύτερη, ρητή κοινωνική σύμπνοια σχετικά με τους περιβαλλοντικούς κινδύνους και τους πιθανούς συμβιβασμούς που είμαστε διατεθειμένοι να κάνουμε, υπό το πρίσμα των ελλিপών ή μερικές φορές αβέβαιων πληροφοριών σχετικά με τους αναδυόμενους κινδύνους και πώς αυτοί πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Προκειμένου να βελτιωθεί η γνώση και τα αποδεικτικά στοιχεία περί ορθότητας της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ένωσης, θα πρέπει να εξασφαλιστεί, μεταξύ άλλων, ότι μέχρι το 2020 οι φορείς χάραξης πολιτικής και τα ενδιαφερόμενα μέρη θα έχουν μια πιο τεκμηριωμένη βάση για την ανάπτυξη και την εφαρμογή της περιβαλλοντικής και κλιματικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της κατανόησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, των οφελών της δράσης, αλλά και το κόστος της αδράνειας. Είναι εξίσου σημαντική η κατανόηση και η ικανότητα να αξιολογούνται και να διαχειρίζονται οι αναδυόμενοι περιβαλλοντικοί και κλιματικοί κίνδυνοι. Θα εξασφαλιστεί και η διεπαφή επιστήμης-πολιτικής περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της προσβασιμότητας των πολιτών στα δεδομένα και της συμβολής τους στην επιστήμη.

Οι συγκεκριμένοι πόλοι ανάπτυξης περιβαλλοντικής προστασίας απαιτούν, μεταξύ άλλων το συντονισμό, την ανταλλαγή και την προώθηση των ερευνητικών προσπαθειών σε επίπεδο Ένωσης και κρατών-μελών όσον αφορά την αντιμετώπιση βασικών ελλείψεων των περιβαλλοντικών γνώσεων, συμπεριλαμβανομένων των κινδύνων που προκαλούν ανατροπή στην περιβαλλοντική ισορροπία και στα πλανητικά όρια. Υπάρχει, επιπλέον, μια δεδομένη προσπάθεια για τη θέσπιση συστηματικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης για τη διαχείριση των κινδύνων, ιδίως σε σχέση με την αξιολόγηση και τη διαχείριση των νέων και αναδυόμενων τομέων πολιτικής και των συναφών κινδύνων τους, καθώς και σε σχέση με την επάρκεια και συνοχή των ρυθμιστικών απαντήσεων. Αυτό θα μπορούσε να συμβάλει στην περαιτέρω τόνωση της έρευνας σχετικά με τους κινδύνους των νέων προϊόντων, διεργασιών και τεχνολογιών. Πολλές προτάσεις έχουν γίνει, ακόμη, για την απλούστευση, τον εξορθολογισμό και τον εκσυγχρονισμό της συλλογής δεδομένων και πληροφοριών για το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή. Σπουδαία παράμετρο αποτελεί και η ανάπτυξη μιας συνολικής έκθεσης για τις χημικές ουσίες και την τοξικότητα που βασίζεται σε στοιχεία ύστερα από εργαστηριακά πειράματα με

ταυτόχρονη εντατικοποίηση της συνεργασίας σε διεθνές και κρατικό επίπεδο επιστήμης και πολιτικής (Zoumides, Zachariadis, 2013).

Διασφάλιση των επενδύσεων στην περιβαλλοντική και την κλιματική πολιτική και αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού εξωτερικού κόστους

Η αύξηση των κεφαλαίων που δόθηκαν στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, στα πλαίσια του Συμφώνου του 2012 με θεματικό στόχο την ανάπτυξη και την απασχόληση παρέχει μια πρόσθετη πηγή επενδύσεων, οι οποίες θα πρέπει να διατεθούν σύμφωνα με τους στόχους της Ένωσης στο περιβάλλον και το κλίμα. Η εμπειρία που αποκτήθηκε κατά την προηγούμενη περίοδο προγραμματισμού 2007-2013 δείχνει ότι μολονότι σημαντικά κονδύλια είναι διαθέσιμα για το περιβάλλον, η πρόσληψη καταρτισμένου σε όλα τα επίπεδα κατά τα πρώτα χρόνια ήταν πολύ άниση, θέτοντας σε κίνδυνο την επίτευξη των συμφωνημένων στόχων. Για να αποφευχθεί η επανάληψη αυτής της κατάστασης, τα κράτη-μέλη θα πρέπει να ενσωματώσουν τους περιβαλλοντικούς στόχους στις στρατηγικές χρηματοδότησης και στα προγράμματά τους για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, την αγροτική ανάπτυξη και τη ναυτιλιακή πολιτική.

Για την αξιολόγηση της προόδου προς την επίτευξη των στόχων, αξιοποιώντας τις επενδύσεις, πρέπει να καθιερωθεί ένα σύστημα παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων σε επίπεδο Ένωσης και σε επίπεδο κρατών-μελών. Η δημιουργία ενός τέτοιου συστήματος είναι σημαντική για τη συνολική προσπάθεια της Ένωσης όσον αφορά τις πολυμερείς συμφωνίες για την κλιματική αλλαγή και τη βιοποικιλότητα. Στο πλαίσιο αυτό, η Ένωση θα συμβάλει στη διακυβερνητική διαδικασία που ξεκίνησε στο Ρίο + 20 για την εκτίμηση των αναγκών χρηματοδότησης και θα προτείνει λύσεις για μια αποτελεσματική στρατηγική βιώσιμης χρηματοδότησης της πράσινης ανάπτυξης. Οι εργασίες για την ανάπτυξη δεικτών παρακολούθησης της οικονομικής προόδου η οποία συμπληρώνει και πολλές φορές υπερβαίνει το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) θα πρέπει να συνεχιστεί. Η εξασφάλιση διαφάνειας και αειφορίας των επενδύσεων εξαρτάται από την ορθή αποτίμηση των περιβαλλοντικών αγαθών. Περαιτέρω προσπάθειες για τη μέτρηση της αξίας των οικοσυστημάτων και του κόστους καταστροφής τους θα χρειαστούν για την

ενημέρωση της πολιτικής και των επενδυτικών αποφάσεων. Οι εργασίες για την ανάπτυξη ενός συστήματος περιβαλλοντικών λογαριασμών, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών και οικονομικών λογαριασμών για τις υπηρεσίες του φυσικού κεφαλαίου και των οικοσυστημικών, θα πρέπει να ενταθούν. Αυτό υποστηρίζει το αποτέλεσμα της διάσκεψης του Ρίο + 20, η οποία αναγνωρίζει την ανάγκη για ευρύτερα μέτρα μέτρησης της ευημερίας και της βιωσιμότητας για τη συμπλήρωση του ΑΕΠ. Προκειμένου να εξασφαλιστούν οι επενδύσεις για το περιβάλλον και την πολιτική για το κλίμα με χρονικό ορίζοντα το 2020 θα πρέπει να έχουν επιτευχθεί οι στόχοι περιβαλλοντικής και κλιματικής πολιτικής με οικονομικά αποδοτικό τρόπο και θα υποστηριζόμενοι από επαρκή χρηματοδότηση, αφού θα υπάρξει, ταυτόχρονα, αύξηση των δημόσιων και των ιδιωτικών δαπανών. Μια καινοτομία που προστίθεται είναι ότι η αξία του φυσικού κεφαλαίου και των υπηρεσιών οικοσυστήματος, καθώς και το κόστος της υποβάθμισης τους θα αξιολογούνται και θα λαμβάνονται υπόψη κατά τη χάραξη πολιτικής και επενδύσεων.

Για την εξασφάλιση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων απαιτείται, μεταξύ άλλων κατάργηση των περιβαλλοντικά επιβλαβών επιδοτήσεων σε επίπεδο Ένωσης και κρατών-μελών, χωρίς καθυστέρηση και υποβολή εκθέσεων σχετικά με την πρόοδο αναστολής τους μέσω των Εθνικών Προγραμμάτων Μεταρρυθμίσεων. Ταυτόχρονα απαιτείται αύξηση της χρήσης των μέσων που βασίζονται στην αγορά, όπως οι πολιτικές των κρατών-μελών που χρησιμοποιούν σαν εργαλεία τη φορολογία, την τιμολόγηση, τα τέλη και την επέκταση των αγορών για περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες. Η περαιτέρω διευκόλυνση της πράσινης ανάπτυξης θα επέλθει με την προσέλκυση καινοτόμων χρηματοδοτικών μέσων που θα οδηγήσουν στην αποκατάσταση του οικολογικού αποθέματος. Θα υπάρξει ακόμη και μια ειδική προσπάθεια για τη διασφάλιση πλήρους και αποτελεσματικής χρήσης των διαθέσιμων πόρων της Ένωσης για την περιβαλλοντική δράση, με εργαλείο την ανάπτυξη και εφαρμογή ενός συστήματος για την υποβολή εκθέσεων και παρακολούθησης των δαπανών που αφορούν το περιβάλλον στον προϋπολογισμό της Ένωσης και ιδίως των δαπανών που αφορούν την κλιματική αλλαγή και τη βιοποικιλότητα. Απαραίτητη είναι και η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών και σχετικών με το κλίμα παραμέτρων στη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, όπου αυτό είναι σχετικό με τις προοπτικές των επιμέρους κρατών-μελών για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Μεγάλη σημασία θα πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη και εφαρμογή εναλλακτικών δεικτών που

συμπληρώνουν το ΑΕΠ για την παρακολούθηση της βιωσιμότητας και της προόδου, συσχετίζοντας τα δύο αυτά στοιχεία με τον εργασιακό κλάδο, οδηγώντας στον εμπλουτισμό των οικονομικών δεικτών με περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς δείκτες, μέσω μεταξύ άλλων και του φυσικού κεφαλαίου της λογιστικής. Στο αναπτυξιακό σκέλος προωθείται η δημιουργία κινήτρων και μεθοδολογιών που διεγείρουν τις εταιρείες για μέτρηση του περιβαλλοντικού κόστους της λειτουργίας τους και για έκδοση ετήσιων εκθέσεων που θα περιλαμβάνουν αναλυτικά στοιχεία. Επιπρόσθετα, απαιτείται ενθάρρυνση των επιχειρήσεων να επιδεικνύουν τη δέουσα επιμέλεια σε όλη τη φάση του εφοδιασμού τους (Ευρωπαϊκή Ένωση και Περιβάλλον, Αντώνης Ραλλάτος, 2011).

Βελτίωση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης και της συνοχής των πολιτικών

Η επίτευξη πολλών από τους στόχους που έχουν τεθεί ως προτεραιότητα με χρονικό ορίζοντα το 2020 θα απαιτήσει ακόμη πιο αποτελεσματική ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών και των σχετικών με το κλίμα κατευθύνσεων και στις υπόλοιπες πολιτικές, με στόχο να προκύψει ένα πιο συνεκτικό πλαίσιο εφαρμογής των κανονισμών. Η τροποποίηση αυτή θα συμβάλλει, ώστε οι δύσκολοι συμβιβασμοί μεταξύ των διαφόρων κλάδων να διενεργούνται κατά τη φάση του σχεδιασμού και όχι κατά τη φάση της υλοποίησης των σχεδίων. Επιπλέον, η οδηγία για τη στρατηγική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η οδηγία για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όταν εφαρμόζονται σωστά, είναι αποτελεσματικά εργαλεία που εξασφαλίζουν ότι οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας θα ενσωματωθούν στα σχέδια και στα προγράμματα. Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές, που είναι γενικά υπεύθυνες για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τις χρήσεις γης και τις θαλάσσιες περιοχές, έχουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, την προστασία, τη διατήρηση και την ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου, επιτυγχάνοντας έτσι μεγαλύτερη αντοχή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και των φυσικών καταστροφών.

Η προβλεπόμενη επέκταση των δικτύων ενέργειας και των μεταφορών, συμπεριλαμβανομένων των υπεράκτιων υποδομών, θα πρέπει να είναι συμβατή με

την προστασία της φύσης και την προσαρμογή στις νέες κλιματικές ανάγκες και υποχρεώσεις. Η ενσωμάτωση των πράσινων υποδομών σε συναφή σχέδια και προγράμματα μπορούν να βοηθήσουν να ξεπεραστεί ο κατακερματισμός των οικοτόπων και να διατηρηθεί ή να αποκατασταθεί η οικολογική συνδεσιμότητα.

Το 7ο ΠΔΠ θα περιλαμβάνει μια σειρά από στόχους προτεραιότητας που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ολοκλήρωσης των περιβαλλοντικών πλάνων. Στις προτάσεις του περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων η Κοινή Αγροτική Πολιτική, η Κοινή Αλιευτική Πολιτική, τα διευρωπαϊκά δίκτυα και τις πολιτικές μεταρρυθμίσεις για τη νομοθετική συνοχή. Για το 7ο ΠΔΠ για την επιτυχία, οι πολιτικές αυτές θα πρέπει να συμβάλει περαιτέρω στην επίτευξη των στόχων και των στόχων που αφορούν το περιβάλλον.

Προκειμένου να βελτιωθεί η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης και της πολιτικής συνοχής, θα πρέπει μέχρι το 2020 οι τομεακές πολιτικές σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών-μελών να αναπτύσσονται και να εφαρμόζονται κατά τρόπο τέτοιο που να υποστηρίζει τους σχετικούς στόχους σχετικά με το κλίμα και το περιβάλλον.

Η συγκεκριμένη περιβαλλοντική κατεύθυνση απαιτεί, μεταξύ άλλων την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών και κλιματικών όρων και κινήτρων στις πρωτοβουλίες πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων των κριτικών και των μεταρρυθμίσεων της υφιστάμενης πολιτικής, όπως και των σύγχρονων πρωτοβουλιών, σε επίπεδο ΕΕ και κρατών-μελών. Έχει ανάγκη, επίσης, από τη διενέργεια εκ των προτέρων αξιολόγησης των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων των πολιτικών πρωτοβουλιών σε κατάλληλο επίπεδο Ένωσης και κρατών-μελών για να εξασφαλιστεί η συνοχή και αποτελεσματικότητά τους. Στο σκέλος της εποπτείας εφαρμογής των πολιτικών είναι αναγκαία η χρήση πληροφοριών απ' την εκ των υστέρων αξιολόγηση των περιβαλλοντικών ρυθμίσεων. Κομβικό ρόλο κατέχει, επίσης, η αντιμετώπιση των δυνητικών συμβιβασμών σε όλες τις πολιτικές, προκειμένου να μεγιστοποιηθούν οι συνέργειες και να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να εξαιρεθούν οι ανεπιθύμητες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (Monthly Archives, Κωνσταντίνος Μπαγινέτας, Ιούλιος 2014).

Ενίσχυση της αειφορίας των πόλεων της ΕΕ

Η έκταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αρκετά πυκνοκατοικημένη και σύμφωνα με προβλέψεις έως το 2020, είναι πιθανό το 80% του πληθυσμού να ζει σε αστικές και περιαστικές περιοχές. Η ποιότητα ζωής επηρεάζεται άμεσα από την κατάσταση του αστικού περιβάλλοντος. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των πόλεων έχουν εξαπλωθεί και πέρα από τα φυσικά όριά τους, καθώς βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε περιαστικές και αγροτικές περιοχές ώστε να ανταποκριθούν στη ζήτηση για τρόφιμα, ενέργεια, φυσικούς πόρους και για εγκαταστάσεις διαχείρισης αποβλήτων. Οι περισσότερες πόλεις αντιμετωπίζουν ένα κοινό σύνολο βασικών περιβαλλοντικών προβλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της κακής ποιότητας του αέρα, των υψηλών επιπέδων θορύβου, της κυκλοφοριακής συμφόρησης, των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, της απώλειας και υποβάθμισης της βιοποικιλότητας, της λειψυδρίας, των πλημμύρων και των καταιγίδων, της μείωσης χώρων πρασίνου, των μολυσμένων περιοχών, των βιομηχανικών εκτάσεων και της ακατάλληλης διαχείρισης αποβλήτων και ενέργειας. Την ίδια στιγμή, οι πόλεις της Ένωσης αποτελούν φορείς καθορισμού προτύπων, αφού εφαρμόζουν συχνά πρωτοπόρες καινοτόμες λύσεις στις περιβαλλοντικές προκλήσεις, έχοντας ουσιαστικά χαρακτήρα εργαλείου πειραματικής εφαρμογής των κατευθύνσεων της πράσινης οικονομίας που σχετίζονται με τη στρατηγική Ευρώπη 2020. Ένας ολοένα και περισσότερο αυξανόμενος αριθμός ευρωπαϊκών πόλεων θέτουν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα στο επίκεντρο των στρατηγικών αστικής ανάπτυξης. Η αυξανόμενη αστικοποίηση της Ένωσης έχει αυξήσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία του φυσικού περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές. Η διατήρηση της βιοποικιλότητας μέσω δράσεων όπως η επαναφορά του στοιχείου της φύσης στο αστικό περιβάλλον και η εφαρμογή αστικής αρχιτεκτονικής τοπίου είναι όλο και πιο εμφανής. Η μέθοδος εκτίμησης της βιοποικιλότητας στις ευρωπαϊκές πόλεις θα πρέπει να αξιολογηθεί και να βελτιωθεί. Η εκτίμηση αυτή θα μπορούσε να ενημερωθεί από ένα συγκεκριμένο αστικό δείκτη βιοποικιλότητας, όπως είναι ο δείκτης της Σιγκαπούρης που παρουσιάστηκε στη Διάσκεψη του ΟΗΕ στη Ναγκόγια το 2010. Οι πολίτες της Ένωσης, αστικών ή αγροτικών περιοχών, μπορούν να επωφεληθούν από μια σειρά πολιτικών πρωτοβουλιών της Ένωσης που στηρίζουν την αειφόρο ανάπτυξη. Ωστόσο, η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί αποτελεσματικό και αποδοτικό συντονισμό μεταξύ των

διαφόρων επιπέδων διοίκησης με τη συστηματική συμμετοχή των περιφερειακών και τοπικών αρχών στο σχεδιασμό, τη διαμόρφωση και την ανάπτυξη των πολιτικών που έχουν αντίκτυπο στην ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος. Οι ενισχυμένοι μηχανισμοί συντονισμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, προτείνονται στο πλαίσιο του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου για την επόμενη περίοδο χρηματοδότησης και τη δημιουργία ενός «Δικτύου Αστικής Ανάπτυξης» που θα βοηθήσει ώστε να εξασφαλιστούν τα παραπάνω. Επιπρόσθετα, οι ολοκληρωμένες προσεγγίσεις πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού, στις οποίες λαμβάνονται πλήρως υπόψη παράλληλα με τις οικονομικές, κοινωνικές και εδαφικές προκλήσεις μακροπρόθεσμα περιβαλλοντικά ζητήματα, είναι απαραίτητες για τη διασφάλιση ότι οι αστικές κοινότητες θα εξακολουθήσουν να είναι βιώσιμες, αποτελεσματικές και να αποτελούν υγιή μέρη για να ζει και να εργάζεται κάποιος. Η Ένωση θα πρέπει να προωθήσει περαιτέρω και όπου κρίνεται σκόπιμο να επεκτείνει τις υπάρχουσες πρωτοβουλίες που υποστηρίζουν την καινοτομία και τις βέλτιστες πρακτικές στις πόλεις, τη δικτύωση και τις ανταλλαγές και να ενθαρρύνει τις πόλεις να επιδείξουν μια ολοκληρωμένη στρατηγική σε σχέση με την αειφόρο αστική ανάπτυξη. Τα αρμόδια όργανα της ΕΕ θα πρέπει να διευκολύνουν και να ενθαρρύνουν την ανάληψη της χρηματοδότησης που αναλογούν στα κράτη-μέλη από το ταμείο πολιτικής συνοχής και από τα υπόλοιπα ταμεία, ώστε να στηριχθούν οι πόλεις στις προσπάθειές τους για την ενίσχυση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, την ευαισθητοποίηση και την ενθάρρυνση της συμμετοχής των τοπικών φορέων. Η ανάπτυξη της συμφωνίας σχετικά με ένα σύνολο κριτηρίων βιωσιμότητας για τις πόλεις, ενημερώθηκε ύστερα από διαβούλευση μεταξύ των κρατών-μελών και άλλων ενδιαφερόμενων μερών.

Προκειμένου να ενισχυθεί η βιωσιμότητα των πόλεων, θα πρέπει η πλειοψηφία των πόλεων της Ένωσης μέχρι το 2020 να έχει ολοκληρώσει την υλοποίηση των πολιτικών για τον αειφόρο πολεοδομικό σχεδιασμό, συμπεριλαμβανομένων των καινοτόμων προσεγγίσεων για τις αστικές δημόσιες συγκοινωνίες και μεταφορές, των κτιρίων με βιοκλιματικό σχεδιασμό, της ενεργειακής αποδοτικότητας και την αστικής προστασίας της βιοποικιλότητας.

Αυτό απαιτεί, μεταξύ άλλων τη συμφωνία σχετικά με τη δέσμη κριτηρίων για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των πόλεων, λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές και εδαφικές επιπτώσεις, όπως επίσης και τη διασφάλιση ότι

οι πόλεις έχουν πληροφορίες σχετικά με την καλύτερη πρόσβαση σε χρηματοδότηση που προορίζεται για μέτρα βελτίωσης της βιωσιμότητας. Στο ζήτημα της συνεργασίας απαραίτητη είναι η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των πόλεων σε ενωσιακό και διεθνές επίπεδο, σε σχέση με την καινοτόμο και βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Το σπουδαιότερο κεφάλαιο που απασχολεί τη βιωσιμότητα των πόλεων είναι η ολοκλήρωση του πολεοδομικού σχεδιασμού με στόχους που σχετίζονται με την αποδοτικότητα των πόρων, την καινοτόμο, ασφαλή και βιώσιμη οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, τη βιώσιμη αστική χρήση της γης, τις βιώσιμες αστικές μεταφορές, την αστική διαχείριση της βιοποικιλότητας, την προσαρμοστικότητα των οικοσυστημάτων, τη διαχείριση των υδάτων, την ανθρώπινη υγεία, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την περιβαλλοντική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση (Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη των πόλεων και η Habitat Agenda, Αθανάσιος Κάτσος, Μάρτιος 2007).

Αύξηση της αποτελεσματικότητας της Ένωσης όσον αφορά την αντιμετώπιση διεθνών περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να συνεχίσει να προωθεί περιβαλλοντικά υπεύθυνες επιχειρηματικές πρακτικές. Οι νέες περιβαλλοντικές προκλήσεις που εμφανίζονται σε καθημερινή βάση δημιουργούν και νέες υποχρεώσεις κάτω από την υπεύθυνη επιχειρηματική πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέτοιου είδους προκλήσεις είναι οι εξορυκτικές και υλοτομικές δραστηριότητες, οι οποίες υποχρεούνται να καταβάλλουν πληρωμές στις κυβερνήσεις που θα οδηγήσουν σε μεγαλύτερη διαφάνεια και λογοδοσία όσον αφορά τον τρόπο εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων. Ως κορυφαίος πάροχος των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών, η Ένωση θα πρέπει να προωθήσει μια παγκόσμια πράσινη οικονομία βασισμένη σε συγκεκριμένα πρότυπα, η οποία θα περιλαμβάνει ελεύθερο εμπόριο περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών, περαιτέρω ανάπτυξη του περιβάλλοντος και των φιλικών προς το κλίμα τεχνολογιών, προστασία των επενδύσεων και των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και διεθνή ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών. Προκειμένου να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της Ένωσης στην αντιμετώπιση των διεθνών περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων, ο θεσμός της ΕΕ οφείλει

μέχρι το 2020 να έχει εντάξει πλήρως τα αποτελέσματα του Ρίο + 20 στις εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές του και οφείλει να συμβάλλει αποτελεσματικά στις παγκόσμιες προσπάθειες για την εφαρμογή των συμφωνηθέντων δεσμεύσεων, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων του Ρίο και σε πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην προώθηση της παγκόσμιας μετάβασης προς μια χωρίς αποκλεισμούς πράσινη οικονομία στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης και της εξάλειψης της φτώχειας. Προαπαιτούμενο στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι η Ένωση θα παρέχει αποτελεσματική υποστήριξη στις εθνικές, περιφερειακές και διεθνείς προσπάθειες για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων, ώστε να εξασφαλιστεί η βιώσιμη ανάπτυξη. Όλα τα παραπάνω προϋποθέτουν και ότι η επίδραση της κατανάλωσης στο περιβάλλον θα έχει μειωθεί σημαντικά.

Αυτό απαιτεί, μεταξύ άλλων ότι το σύνολο των προσπαθειών θα πραγματοποιείται ως μέρος μιας συνεκτικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης απέναντι στις παγκόσμιες προκλήσεις μέσω μιας πολυσυλλεκτικής και συνεργατικής διαδικασίας, προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης των στόχων της αειφόρου ανάπτυξης και ταυτόχρονα να:

- είναι συνεπείς με τους υπάρχοντες διεθνώς συμφωνημένους στόχους και σκοπούς που αφορούν, μεταξύ άλλων, τη βιοποικιλότητα, την κλιματική αλλαγή, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική προστασία

- παρέχουν τομείς προτεραιότητας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, όπως η ενέργεια, το νερό, η επισιτιστική ασφάλεια, οι ωκεανοί

- είναι γενικής εφαρμογής, καλύπτοντας τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης

- αξιολογούνται και να συνοδεύονται από στόχους και δείκτες, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές εθνικές συνθήκες, τις ικανότητες και τα επίπεδα της ανάπτυξης

- είναι σύμφωνες και να υποστηρίζουν τις υπόλοιπες διεθνείς δεσμεύσεις, όπως αυτές που αφορούν την κλιματική αλλαγή και τη βιοποικιλότητα.

Σημαντική είναι και η συνεργασία προς την κατεύθυνση μιας πιο αποτελεσματικής δομής των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο ανάπτυξη, ιδίως στην περιβαλλοντική της διάσταση μέσω:

- της περαιτέρω ενίσχυσης του Προγράμματος Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP), σύμφωνα με το αποτέλεσμα της Διάσκεψης Ρίο + 20 και με βάση την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών

- της στήριξης των προσπαθειών για την ενίσχυση των συνεργιών μεταξύ των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών, ιδίως στον τομέα των χημικών και των αποβλήτων

- της συμβολής στην εξασφάλιση μιας ισχυρής και έγκυρης φωνής για το περιβάλλον στις εργασίες του Πολιτικού Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου. Μείζονος σημασίας ζήτημα αποτελεί και η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης, συμπεριλαμβανομένης της φορολογίας και της κινητοποίησης των εγχώριων πόρων, των ιδιωτικών επενδύσεων και των νέων συνεργασιών. Η εμπλοκή στα περιβαλλοντικά ζητήματα των χωρών-εταίρων θα πρέπει να γίνεται με έναν πιο στρατηγικό τρόπο, που θα επικεντρώνεται για παράδειγμα στη συνεργασία με:

- στρατηγικούς εταίρους για την προώθηση των βέλτιστων πρακτικών στην εγχώρια περιβαλλοντική πολιτική και νομοθεσία και τη σύγκλιση πολυμερών διαπραγματεύσεων για το περιβάλλον

- χώρες που καλύπτονται από την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας σχετικά με τη σταδιακή προσέγγιση των περιφερειακών περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων

- αναπτυσσόμενες χώρες που έχουν τη δυνατότητα να υποστηρίξουν τις προσπάθειές για την προστασία του περιβάλλοντος, την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος και τη μείωση των φυσικών καταστροφών, καθώς και την εφαρμογή των διεθνών περιβαλλοντικών δεσμεύσεων ως συμβολή στη μείωση της φτώχειας και την αειφόρο ανάπτυξη. Καινοτόμα εξέλιξη αποτελούν και οι πολυμερείς περιβαλλοντικές και άλλες σχετικές διαδικασίες, που αποτελούν ένα πιο συνεπές, δυναμικό και αποτελεσματικό τρόπο, μέσω και της σχέσης με τις τρίτες χώρες και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς, διασφαλίζοντας ότι οι δεσμεύσεις για το 2020 θα προωθούνται σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να συμφωνηθεί η ανάληψη διεθνούς δράσης και μετά το 2020. Στον τομέα της αγοράς νευραλγικό ρόλο διαδραματίζει η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σε παγκόσμιο επίπεδο, της κατανάλωσης τροφίμων και των μη εδώδιμων προϊόντων και ενδεχομένως η ανάπτυξη προτάσεων πολιτικής για την αντιμετώπιση των πορισμάτων των αξιολογήσεων αυτών λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη του σχεδίου δράσης της Ένωσης για την αποψίλωση και υποβάθμιση των δασών. Συνεχίζοντας, προσπάθειες γίνονται και για την προώθηση της περαιτέρω ανάπτυξης

και εφαρμογής των συστημάτων εμπορίας εκπομπών σε όλο τον κόσμο. Ένα ακόμη στοιχείο αποτελεί η διασφάλιση ότι η οικονομική και κοινωνική πρόοδος επιτυγχάνεται εντός των ορίων της φέρουσας ικανότητας της Γης, αυξάνοντας την κατανόηση των πλανητικών ορίων, μεταξύ άλλων, προκειμένου να εξασφαλισθεί η μακροπρόθεσμη ευημερία των ανθρώπων(Απόφαση 1386/2013).

8.4 ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΣΕΣ 2014-20

Στον τομέα της περιβαλλοντικής προστασίας βασικοί στόχοι του Σ.Ε.Σ. είναι:

- Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των πόρων(§3.3.3.1)
- Αναβάθμιση της ποιότητας ζωής με σεβασμό προς το περιβάλλον(§3.3.3.2)
- Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και περιορισμός των επιπτώσεών της(§3.3.3.3)
- Μετάβαση σε οικονομία φιλική προς το περιβάλλον σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή(§3.3.3.4)
- Συμπλήρωση προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης(§3.3.6)
- Στην παράγραφο 3.3.3.2 με σκοπό την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής γίνεται λόγος για φιλικές προς το περιβάλλον ενέργειες όπως ανακύκλωση, επανάχρηση αποβλήτων.

Θέμα	Γενικές Στρατηγικές
Γενικά	Η εμβληματική πρωτοβουλία «Αποδοτική, από πλευράς πόρων, Ευρώπη», που εντάσσεται στη στρατηγική «Ευρώπη 2020»
	Χάρτης πορείας για μια αποδοτική, από πλευράς πόρων, Ευρώπη
	Χάρτης πορείας για τη μετάβαση σε μια ανταγωνιστική Ευρώπη χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών
	Ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών στόχων σε άλλες πολιτικές και δραστηριότητες της Ένωσης(π.χ. ΚΑΠ)
	Δημιουργία εθελοντικού δικτύου πράσινων αγοραστών για τις επιχειρήσεις της Ένωσης
Βιοποικιλότητα	Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020
	Αποκατάσταση περίπου του 15% των υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων
Γη και έδαφος	Θεματική στρατηγική για το έδαφος Χάρτης πορείας για μια αποδοτική, από πλευράς πόρων, Ευρώπη
	Επαρκής προστασία και αποκατάσταση μολυσμένων χώρων
	Διενέργεια κύκλου θρεπτικών συστατικών(άζωτο και φώσφορο) με αειφόρο και ενεργειακά αποδοτικό τρόπο
Υδάτα	Προσχέδιο για τη διαφύλαξη των υδατικών πόρων της Ευρώπης
	Οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα
	Μείωση των επιπτώσεων των πιέσεων σχετικά με τα μεταβατικά, παράκτια και γλυκά νερά
Θαλάσσιο περιβάλλον	Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική που περιλαμβάνει την Κοινή Αλιευτική Πολιτική και τη Στρατηγική για τη Γαλάζια Ανάπτυξη
Ατμοσφαιρικός αέρας	Θεματική στρατηγική για την ατμοσφαιρική ρύπανση
	Δέσμη μέτρων της ΕΕ για καθαρό αέρα
	Προστασία της υγείας και της ευημερίας των πολιτών
Κλίμα	Στρατηγική της ΕΕ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή
	Δέσμη μέτρων για το κλίμα και την ενέργεια με ορίζοντα το 2020
	Πράσινες υποδομές-Ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ευρώπης
	Δράση για το μετριασμό και την προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος αυξάνοντας έτσι την ανθεκτικότητα της οικονομίας και της κοινωνίας
Αποβλήτα	Θεματική στρατηγική για την πρόληψη και ανακύκλωση των αποβλήτων
	Η Πράσινη Βίβλος σχετικά με ένα πλαίσιο για το κλίμα και την ενέργεια με χρονικό ορίζοντα το έτος 2030
Ενέργεια	Ολοκληρωμένη μελέτη της ενεργειακής απόδοσης διαφόρων τομέων, όπως είναι οι μεταφορές και τα κτίρια
Μεταφορές	Χάρτης πορείας για έναν Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Μεταφορών
	Στροφή προς ορισμένα καύσιμα χαμηλότερων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα
Σχεδιασμός και καινοτομία	Σχέδιο δράσης για την οικολογική καινοτομία
	Ενίσχυση της πολιτικής κινήτρων που ενθαρρύνουν τις επενδύσεις των επιχειρήσεων που λειτουργούν με σεβασμό προς το περιβάλλον
	Αειφόρος πολεοδομικός σχεδιασμός, Αρχιτεκτονική τοπίου, Βιοκλιματικός σχεδιασμός
Χημικά	Κανονισμός για την καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση και τους περιορισμούς των χημικών προϊόντων
	Θεματική στρατηγική για την αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων

Πίνακας 8.4: Συγκεντρωτικό διάγραμμα μελλοντικών περιβαλλοντικών στρατηγικών με χρονικό ορίζοντα το 2020, Πηγή: ίδια επεξεργασία

9. ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΜΕ ΧΡΟΝΙΚΟ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΟ 2030

9.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Οι στρατηγικοί στόχοι για το χρονικό ορίζοντα του 2030 επικεντρώνονται κατά κύριο λόγο στην προστασία του κλίματος από τις νέες προκλήσεις και στην ορθολογικότερη διαχείριση του ενεργειακού αποθέματος σε σύγκριση με το παρελθόν. Κανείς δε μπορεί να αμφισβητήσει ότι από τότε που η ΕΕ υιοθέτησε την πρώτη δέσμη μέτρων για το κλίμα και το περιβάλλον το 2008 έχουν επιτευχθεί σοβαρές αλλαγές προς τη σωστή κατεύθυνση στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος. Η ΕΕ είναι πλέον σε καλό δρόμο για την επίτευξη των στόχων του 2020 που περιλαμβάνουν τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και την αύξηση του αποθέματος ανανεώσιμων πηγών ενέργειας χάρη στις σημαντικές βελτιώσεις που έχουν γίνει στην ενεργειακή αποδοτικότητα των κτιρίων, των προϊόντων, των βιομηχανικών διεργασιών και των οχημάτων. Τα επιτεύγματα αυτά είναι ακόμη πιο σημαντικά εάν συνυπολογίσουμε ότι η ευρωπαϊκή οικονομία έχει αυξηθεί κατά περίπου 45% σε πραγματικούς όρους από το 1990. Οι στόχοι που έχουν τεθεί για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την εξοικονόμηση ενέργειας έχουν διαδραματίσει βασικό ρόλο στην πρόοδο και τη διατήρηση της απασχόλησης περισσότερων από 4,2 εκατομμυρίων ανθρώπων σε βιομηχανίες που λειτουργούν με βάση οικολογικά πρότυπα. Η Ένωση έχει θέσει τρεις στόχους που πρέπει να επιτευχθούν έως το 2020 και αφορούν τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% , την αύξηση στο μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κατά 20% και τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας επίσης κατά 20%. Οι τρέχουσες περιβαλλοντικές πολιτικές έχουν επιτύχει ουσιαστική πρόοδο προς την υλοποίηση αυτών των στόχων. Πιο συγκεκριμένα:

- Οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου το 2012 μειώθηκαν κατά 18% σε σχέση με τις εκπομπές το 1990 και αναμένεται να μειωθούν περαιτέρω σε επίπεδα 24% και 32%

χαμηλότερα από το 1990 έως το 2020 και το 2030 αντίστοιχα, με βάση τις τρέχουσες πολιτικές.

- Το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας αυξήθηκε στο 13% έως το 2012, ως προς το ποσοστό της τελικής ενέργειας που καταναλώνεται, και αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω σε 21% το 2020 και 24% το 2030.
- Στην ΕΕ έχει εγκατασταθεί περίπου το 44% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας παγκοσμίως σύμφωνα με στοιχεία του 2012.
- Ο ρυθμός κατανάλωσης ενέργειας της οικονομίας της ΕΕ μειώθηκε κατά 24% μεταξύ του 1995 και του 2011, ενώ αντίστοιχη βελτίωση παρουσιάζεται και στον κλάδο παραγωγής κατά 30%.
- Η ένταση εκπομπής άνθρακα της οικονομίας της ΕΕ μειώθηκε κατά 28% μεταξύ του 1995 και του 2010 (Απόφαση του ευρωπαϊκού συμβουλίου και του κοινοβουλίου σχετικά με γενικό ενωσιακό πρόγραμμα έως το 2020 «Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας, Βρυξέλλες 2012).

Μια σημαντική αλλαγή που επήλθε και εμφανίστηκε από το 2008 και ύστερα, όταν και ξεκίνησε το περιβαλλοντικό πρόγραμμα της ΕΕ είναι η εμφάνιση της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης που έχει επηρεάσει την ικανότητα των κρατών-μελών να επενδύουν. Οι των ορυκτών καυσίμων παραμένουν υψηλές, πράγμα που επηρεάζει αρνητικά το εμπορικό ισοζύγιο και το ενεργειακό κόστος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, το καπιταλιστικό οικονομικό πρότυπο που εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια πραγματοποίησε μια αποφασιστική στροφή των επενδύσεων προς τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπως η Κίνα και η Ινδία, οδηγώντας τις αναπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες στο να υποστούν οικονομική καθίζηση. Η εσωτερική αγορά ενέργειας έχει αναπτυχθεί, αλλά έχουν προκύψει νέοι κίνδυνοι για τον κατακερματισμό της. Πρόβλημα αποτελεί πλέον και το γεγονός ότι το Σύστημα Εμπορίας Εκπομπών της ΕΕ (ETS) δεν είναι η κινητήρια δύναμη για τις επενδύσεις σε τεχνολογίες χαμηλών εκπομπών άνθρακα, αυξάνοντας την πιθανότητα νέων εθνικών πολιτικών που υπονομεύουν τους ίσους όρους ανταγωνισμού στην ευρωπαϊκή αγορά (http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/index_en.htm, πρόσβαση 10/09/2015).

Ενώ οι τεχνολογίες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας έχουν ωριμάσει και οι δαπάνες έχουν μειωθεί σημαντικά, η ταχεία ανάπτυξή τους δημιουργεί τώρα νέες προκλήσεις για το ενεργειακό σύστημα. Πολλά προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια είναι πλέον

πιο αποδοτικά και οι καταναλωτές επωφελούνται από την πραγματική εξοικονόμηση ενέργειας και χρημάτων. Αδιαμφισβήτητα έχει φθάσει πλέον ο καιρός για να προβληματιστούμε σχετικά με τις εξελίξεις στο πλαίσιο πολιτικής που έχει ανάγκη το περιβάλλον για το 2030. Σύμφωνα με το πόρισμα που προέκυψε από τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών στην Πράσινη Βίβλο, υπάρχει η ανάγκη να συνεχιστεί η πορεία προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα που εξασφαλίζει ανταγωνιστική και οικονομικά προσιτή ενέργεια για όλους τους καταναλωτές, δημιουργεί νέες ευκαιρίες για ανάπτυξη και θέσεις εργασίας και παρέχει μεγαλύτερη ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού.

Οι περιβαλλοντικές πολιτικές θα πρέπει να παρέχουν κανονιστική βεβαιότητα όσο το δυνατόν νωρίτερα στους επενδυτές που στρέφονται σε τεχνολογίες χαμηλών εκπομπών άνθρακα και να στοχεύουν στην τόνωση της έρευνας, στην ανάπτυξη και στην καινοτομία των αλυσίδων εφοδιασμού για τις νέες τεχνολογίες. Όλα αυτά θα πρέπει να γίνουν με τρόπο τέτοιο που να λαμβάνουν υπόψη τις επικρατούσες οικονομικές και πολιτικές πραγματικότητες και να βασίζονται στην υπάρχουσα εμπειρία από το ισχύον πλαίσιο πολιτικής. Αυτό το πλαίσιο πολιτικής για το 2030 θα πρέπει να βασίζεται στην πλήρη εφαρμογή των στόχων του 2020 και σε επιπρόσθετα σημεία, όπως είναι η δέσμευση για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σύμφωνα με τους οδικούς χάρτες για το 2050. Την υλοποίηση αυτής της δέσμευσης θα πρέπει να ακολουθήσει μια οικονομικά αποδοτική προσέγγιση που να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις του προσιτού κόστους, της ανταγωνιστικότητας, της ασφάλειας του εφοδιασμού και της βιωσιμότητας, η οποία να λαμβάνει υπόψη τις τρέχουσες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες. Απαραίτητη είναι και η απλοποίηση του ευρωπαϊκού πλαισίου πολιτικής βελτιώνοντας παράλληλα τη συμπληρωματικότητα και τη συνοχή μεταξύ των στόχων και των μέσων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο της ΕΕ είναι σημαντική η παροχή ευελιξίας για τα κράτη-μέλη, ώστε να ορίσουν τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα κατάλληλη για τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στο εκάστοτε κράτος. Προωθείται επιπλέον η και κλιματικών προκλήσεων πιο αποδοτικά και παράλληλα θα προωθήσει την πρόληψη στρεβλώσεων στο περιβάλλον της αγοράς. Στο θεσμικό σκέλος καθοριστικής σημασίας είναι η επικύρωση μιας πολιτικής που θα βασίζεται σε μια πιο οικονομικά αποδοτική προσέγγιση, η οποία θα ενισχύει την ευρωπαϊκή διάσταση και θα στοχεύει στην περαιτέρω ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς

ενέργειας. Κύρια προϋπόθεση για το μελλοντικό σχεδιασμό είναι η σαφής κατανόηση των παραγόντων που καθορίζουν το κόστος της ενέργειας, έτσι ώστε η αντίστοιχη πολιτική να βασίζεται σε πραγματικά αποδεικτικά στοιχεία και να είναι ξεκάθαρο τι μπορεί να επηρεαστεί μέσω των εθνικών και ενωσιακών πολιτικών και τι όχι. Θα πρέπει επίσης να καταστεί ορατό ότι η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και η οικονομική προσιτότητα στην ενέργεια από τους καταναλωτές είναι κεντρικής σημασίας για τον προσδιορισμό των στόχων του πλαισίου και των μέσων για την υλοποίησή του. Συνεχίζοντας, πληθώρα προτάσεων υπάρχει που στοχεύουν στη βελτίωση της ενεργειακής ασφάλειας, παρέχοντας παράλληλα ένα ανταγωνιστικό ενεργειακό σύστημα χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών, ενισχύοντας παράλληλα και την ασφάλεια των επενδυτών, παρέχοντας σαφή κίνητρα και νομική προστασία. Τέλος, έχουν προκύψει ζητήματα ισορροπίας και για το λόγο είναι αναγκαίο να υπάρξει μια δίκαιη κατανομή των επιβαρύνσεων μεταξύ των κρατών-μελών η οποία να αντιστοιχεί στις ειδικές περιστάσεις και δυνατότητές που τα χαρακτηρίζουν.

9.2 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΜΕ ΧΡΟΝΙΚΟ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΟ 2030

Η Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής αποτέλεσε μια σύνοψη των απόψεων των διάφορων ενδιαφερόμενων μερών σχετικά με τους στόχους για το περιβάλλον, το κλίμα και την ενέργεια με χρονικό ορίζοντα σχεδιασμού το 2030. Υπήρξε μια ευρεία συναίνεση ότι είναι επιθυμητός ένας νέος στόχος για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Υπήρχαν, επίσης, διάφορες απόψεις σχετικά με το αν οι νέοι στόχοι για την ενέργεια και την ενεργειακή απόδοση, ήταν αναγκαίοι για την επίτευξη περαιτέρω προόδου έως το 2030. Η ανάλυση στην εκτίμηση των επιπτώσεων που δημοσιεύθηκε παράλληλα με το παρόν πλαίσιο αξιολογεί τους διάφορους στόχους μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (35%, 40%, και 45%). Επίσης, η Πράσινη Βίβλος επιβεβαιώνει τα συμπεράσματα του οδικού ενεργειακού χάρτη για το 2050, δηλαδή ότι το κόστος της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα δεν διαφέρει ουσιωδώς από τα έξοδα που θα προκύψουν σε κάθε περίπτωση, λόγω της ανάγκης ανανέωσης του ξεπερασμένου ενεργειακού συστήματος.

Υπό το πρίσμα των αποδεικτικών στοιχείων και την εμπειρία των σημερινών πολιτικών, η Επιτροπή προτείνει ένα νέο στόχο μείωσης των εγχώριων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 40% σε σύγκριση με το 1990, που θα κατανέμεται μεταξύ του ETS και άλλων τομέων εκτός του ETS. Οι στόχοι που δεν τίθεται στην αρμοδιότητα του ETS κατανέμονται μεταξύ των κρατών-μελών. Επιπλέον, είναι απαραίτητη η παραχώρηση αυξημένης ευελιξίας στα κράτη-μέλη, η οποία θα πρέπει να συνδυαστεί με ένα ισχυρό ευρωπαϊκό πλαίσιο διακυβέρνησης (Εγχείρημα «Ευρώπη 2030», Προκλήσεις και Ευκαιρίες, Μάιος 2010).

Στόχοι μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

Η Επιτροπή προτείνει να τεθεί ως στόχος η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου για τις εγχώριες εκπομπές κατά 40% έως το 2030 σε σχέση με το 1990. Αυτό αποτελεί ένα εφικτό στόχο αν παρατηρήσουμε τις προβλέψεις που έχουν πραγματοποιηθεί για το 2020, ωστόσο απαιτείται συνεχή προσπάθεια. Η συνεχής αξιολόγηση θα είναι, επίσης, ένας εξαιρετικά σημαντικός παράγοντας. Όπως προαναφέρθηκε, ο στόχος σε επίπεδο ΕΕ πρέπει να μοιραστεί μεταξύ του ETS και των κρατών-μελών. Ο τομέας του ETS θα πρέπει να παραδώσει μια μείωση κατά 43% των αερίων θερμοκηπίου έως το 2030 και τα κράτη-μέλη μια μείωση κατά 30% σε σύγκριση με το 2005. Η συλλογική προσπάθεια για τους τομείς εκτός του ETS πρέπει να κατανέμεται μεταξύ των επιμέρους κρατών-μελών με κατάλληλο και έγκαιρο τρόπο. Επί του παρόντος, η ανάθεση γίνεται με βάση το σχετικό πλούτο, χρησιμοποιώντας ως βασικό κριτήριο το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών, Κεφάλαιο 4).

Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ως στόχος σε επίπεδο ΕΕ

Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας πρέπει να συνεχίσουν να διαδραματίζουν ένα θεμελιώδη ρόλο στη μετάβαση προς ένα πιο ανταγωνιστικό, ασφαλές και βιώσιμο ενεργειακό σύστημα. Αυτή η μετάβαση δε θα είναι δυνατή χωρίς σημαντικά υψηλότερα μερίδια ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Στο βαθμό που οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας παράγονται εντός της ΕΕ, μπορούν επίσης να μειώσουν το εμπορικό

έλλειμμα της ΕΕ σε ενεργειακά αγαθά, την ανασφάλεια που αφορά τις διακοπές σε ενεργειακό εφοδιασμό και την αστάθεια των τιμών των ορυκτών καυσίμων. Έχουν επίσης τη δυνατότητα να κατευθύνουν την ανάπτυξη προς τις καινοτόμες τεχνολογίες, να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας σε αναδυόμενους τομείς και να μειώσουν της ατμοσφαιρική ρύπανση. Η ταχεία ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας αποτελεί ήδη μια νέα πρόκληση για το σύστημα ηλεκτρικής ενέργειας, το οποίο θα πρέπει να προσαρμοστεί στην ολοένα και πιο αποκεντρωμένη και μεταβλητή παραγωγή(ηλιακή και αιολική). Επιπλέον, οι περισσότερες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ανάπτυσσονται στην ΕΕ καθοδηγούμενες από τα εθνικά καθεστώτα στήριξης, που από τη μία πλευρά μπορούν να αντιμετωπίσουν τις εθνικές και περιφερειακές ιδιαιτερότητες και την ίδια στιγμή μπορούν να παρεμποδίσουν την ενοποίηση της αγοράς και τη μείωση του κόστους. Η λειτουργία του συστήματος εμπορίας εκπομπών και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι στενά συνδεδεμένες και συμπληρωματικές στο θέμα της μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Ο στόχος μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 40% δημιουργεί ένα επιπλέον κίνητρο, σύμφωνα με μελέτες, για την αύξηση των εγκαταστάσεων ΑΠΕ κατά 27%. Η Επιτροπή δεν θεωρεί σκόπιμο να θεσπίσει νέους στόχους για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή για την ελάττωση της έντασης των αερίων του θερμοκηπίου που χρησιμοποιούνται στον τομέα των μεταφορών ή σε οποιοδήποτε άλλο υπο-τομέα μετά το 2020(<http://www.euractiv.gr/thematikoi-fakeloi/ee-kai-ananeosimes-piges-energeias/>, πρόσβαση 10/09/2015).

Η εκτίμηση για το πώς θα ελαχιστοποιηθούν οι έμμεσες εκπομπές ρύπων κατέστησε σαφές ότι τα βιοκαύσιμα πρώτης γενιάς έχουν περιορισμένο ρόλο στην εξάλειψη των ανθρακούχων εκπομπών στον τομέα των μεταφορών. Η Επιτροπή έχει ήδη αναφερθεί, για παράδειγμα, ότι τα τρόφιμα που παράγονται με την κατανάλωση βιοκαυσίμων δε θα πρέπει να λάβουν δημόσια στήριξη μετά το 2020 σύμφωνα με τα νέα δεδομένα. Μια σειρά εναλλακτικών ανανεώσιμων καυσίμων και ένα μείγμα στοχοθετημένων μέτρων πολιτικής με βάση τη Λευκή Βίβλο για τις μεταφορές είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση των προκλήσεων στον τομέα των μεταφορών με προοπτική το έτος 2030 και έπειτα. Το επίκεντρο της αναπτυξιακής πολιτικής πρέπει να είναι η βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος μεταφορών, της περαιτέρω ανάπτυξης και εξάπλωσης των ηλεκτρικών οχημάτων, την εξέλιξη της δεύτερης και τρίτης γενιάς βιοκαυσίμων και άλλων εναλλακτικών και βιώσιμων

καυσίμων, ως μέρος μιας πιο ολιστικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης. Πέρα από τη μετάβαση σε ένα περιβάλλον κατανάλωσης βιοκαυσίμων είναι απαραίτητη και μια βελτιωμένη πολιτική υπέρ της βιομάζας, ώστε να μεγιστοποιηθεί η αποτελεσματική χρήση της και να επιτευχθεί ισχυρή εξοικονόμηση ενέργειας στον τομέα των κατασκευών και των βιομηχανιών χαρτιού και χαρτοπολτού.

Ενεργειακή αποδοτικότητα

Η βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση συμβάλλει ουσιαστικά σε όλους τους κύριους στόχους των πολιτικών της ΕΕ για το κλίμα και την ενέργεια: τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού και της βιωσιμότητας με στόχο τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Υπάρχει ευρεία πολιτική συναίνεση σχετικά με τη σημασία τους. Ο στόχος της ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση δεν είναι δεσμευτικός και η πρόοδος θα επιτευχθεί με συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των οικιακών και βιομηχανικών συσκευών, των οχημάτων και του κτιριακού αποθέματος. Με τα σύγχρονα δεδομένα είναι αναγκαία η αναθεώρηση της ενεργειακής πολιτικής, ώστε να πλησιάσουμε περισσότερο τους στόχους του 2030. Μόλις η αναθεώρηση πραγματοποιηθεί, η Επιτροπή θα εξετάσει κατά πόσον είναι αναγκαίο να προτείνει τροποποιήσεις της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση. Ενώ αυτή η αναθεώρηση θα είναι αναγκαίο να καθορίσει την ακριβή φιλοδοξία για τη μελλοντική πολιτική εξοικονόμησης ενέργειας.

Σε ορισμένους τομείς, όπως η βιομηχανία και τα επιβατικά οχήματα, οι βελτιώσεις που παρατηρήθηκαν τα τελευταία χρόνια θα πρέπει να συνεχιστούν, ενώ σε τομείς όπως ο κτιριακός σχεδιασμός, τα υπόλοιπα μέσα μεταφοράς και τον ηλεκτρολογικό εξοπλισμό απαιτείται σημαντική επιτάχυνση των τρεχουσών προσπάθειών για να αξιοποιηθεί το σημαντικό ανεκμετάλλευτο δυναμικό. Αυτό θα απαιτήσει μεγάλες επενδύσεις στον τομέα του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, ενώ απαιτούνται και κατάλληλες συνθήκες που θα ενθαρρύνουν τους καταναλωτές να στραφούν σε καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες με κατάλληλα χρηματοδοτικά μέσα που διασφαλίζουν ότι όλοι οι καταναλωτές θα επωφεληθούν από τις αλλαγές που προκύπτουν.

Η ΕΕ πρέπει να συνεχίσει να συμπληρώνει τις εθνικές προσπάθειες με φιλόδοξα πρότυπα για την ενεργειακή απόδοση συσκευών, εξοπλισμού, κτιρίων και οχημάτων. Κάνοντας χρήση των οικονομιών κλίμακας της εσωτερικής αγοράς, αυτό μπορεί να ωφελήσει τους κατασκευαστές της ΕΕ και να τους βοηθήσει να διατηρήσουν την καινοτομία στην τεχνολογία που χρησιμοποιούν(2^ο Εθνικό Σχέδιο Ενεργειακής Απόδοσης, Σεπτέμβριος 2011).

9.3 ΕΘΝΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ, ΑΕΙΦΟΡΟ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Αδιαμφισβήτητα τα κράτη-μέλη χρειάζονται ευελιξία, ώστε να επιλέγουν τις πολιτικές που ταιριάζουν καλύτερα στα εθνικά τους ενεργειακά μείγματα. Η ευελιξία αυτή όμως θα πρέπει να είναι συμβατή με την περαιτέρω ολοκλήρωση της αγοράς, την αύξηση του ανταγωνισμού και την επίτευξη των κλιματικών και ενεργειακών στόχων της Ένωσης. Η Επιτροπή θεωρεί ότι υπάρχει ανάγκη για απλοποίηση και εξορθολογισμό των σημερινών ξεχωριστών διαδικασιών για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την ενεργειακή απόδοση και τη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου για την περίοδο μετά το 2020, ώστε να επέλθει μια ενοποιημένη διαδικασία διακυβέρνησης ανάμεσα στα κράτη-μέλη. Η επίτευξη των σχετικών στόχων θα πρέπει να βασίζεται σε ένα μίγμα των μέτρων της Ένωσης και εθνικών μέτρων που περιγράφονται στα εθνικά προγράμματα των κρατών-μελών για να πλησιάσουμε όσο το δυνατόν περισσότερο σε ένα μοντέλο ανταγωνιστικής, αειφόρου και ασφαλούς ενέργειας το οποίο απαιτεί:

- Παροχή μεγαλύτερης συνοχής στις προσεγγίσεις των κρατών-μελών
- Προώθηση της περαιτέρω ενοποίησης της αγοράς και του ανταγωνισμού
- Παροχή ασφάλειας στους επενδυτές για την περίοδο μετά το 2020.

Τα σχέδια αυτά θα πρέπει να καθορίσουν μια σαφή προσέγγιση για την επίτευξη των εγχώριων στόχων όσον αφορά τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την εξοικονόμηση ενέργειας, την ενεργειακή ασφάλεια, την έρευνα και την καινοτομία και άλλες σημαντικές επιλογές, όπως η πυρηνική ενέργεια, το φυσικό αέριο από σχιστόλιθο, τη δέσμευση του άνθρακα και της αποθήκευσής του στον τομέα εκτός του ETS. Ο ρητός στόχος πρέπει να είναι η δημιουργία περισσότερης βεβαιότητας στους επενδυτές, μεγαλύτερης διαφάνειας,

ενίσχυσης της συνοχής, συντονισμού και εποπτείας της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της αξιολόγησης των εν λόγω σχεδίων. Επιπλέον, απαραίτητο είναι να υπάρχει μια σαφής δομή διακυβέρνησης, με μια επαναληπτική διαδικασία υπό την ηγεσία της Επιτροπής, η οποία θα αξιολογεί τα σχέδια των κρατών-μελών όσον αφορά αυτά τα κοινά θέματα και θα υποβάλει τις κατάλληλες συστάσεις (A policy framework for climate and energy in the period from 2020 to 2030, Φεβρουάριος 2014).

Εργαλεία για ανταγωνιστική, αειφόρο και ασφαλή ανάπτυξη έως το 2030

Μολονότι η αύξηση των μεριδίων των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας δημιουργεί ένα περιβάλλον αποδοτικότερου ενεργειακού συστήματος τόσο στη συμβολή της ανταγωνιστικότητας, όσο και στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, δεν είναι από μόνη της αρκετή για να εξασφαλίσει την επαρκή πρόοδο προς όλες τις πτυχές των στόχων, με προοπτική το 2030. Η συστηματική παρακολούθηση με βασικούς δείκτες είναι απαραίτητη για την αξιολόγηση της προόδου με την πάροδο του χρόνου, η οποία ταυτόχρονα θα ενημερώνει κάθε μελλοντική παρέμβαση πολιτικής. Οι δείκτες αυτοί θα περιλαμβάνουν:

- τις διαφορές μεταξύ των τιμών ενέργειας της ΕΕ και των κυριότερων εμπορικών εταίρων, με βάση την έκθεση για τις τιμές και το κόστος της ενέργειας
- την παρακολούθηση της διαφοροποίησης των εισαγωγών ενέργειας και του μεριδίου των εγχώριων πηγών ενέργειας που χρησιμοποιούνται στην κατανάλωση ενέργειας κατά την περίοδο έως το 2030
- την ανάπτυξη των έξυπνων δικτύων και των διασυνδέσεων μεταξύ των κρατών-μελών, η οποία θα έχει ιδιαίτερα επείγον χαρακτήρα μεταξύ εκείνων που απέχουν περισσότερο από την επίτευξη του στόχου που έχει ήδη συμφωνηθεί από τα κράτη μέλη
- τη σύζευξη εντός της ΕΕ των αγορών ενέργειας, αξιοποιώντας την απελευθέρωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου η οποία έχει ήδη επιτευχθεί
- την τεχνολογική καινοτομία

Η Επιτροπή θα υποβάλει περιοδικές εκθέσεις και, κατά περίπτωση, συνοδευτικά μέτρα, για αυτούς τους δείκτες (Κλιματικοί και ενεργειακοί στόχοι για το 2030 για μια

οικονομία της ΕΕ ανταγωνιστική, ασφαλή και με χαμηλές εκπομπές άνθρακα, Δελτίο Τύπου Commission, Ιανουάριος 2014).

9.4 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

9.4.1 ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Η Λευκή Βίβλος των μεταφορών καθορίζει ένα στόχο για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που προέρχονται από τον τομέα των μεταφορών κατά 60% έως το 2050 σε σύγκριση με το 1990 και κατά περίπου 20% μέχρι το 2030 σε σύγκριση με το 2008. Η περαιτέρω μείωση των εκπομπών από τις μεταφορές θα απαιτήσει μια σταδιακή μεταμόρφωση ολόκληρου του συστήματος των μεταφορών προς την κατεύθυνση μιας καλύτερης ποιότητας των μέσων μεταφοράς, μεγαλύτερης εκμετάλλευσης των εναλλακτικών λύσεων (ποδήλατο, μέσα μαζικής μεταφοράς), της βελτίωσης στη διαχείριση της ροής της κυκλοφορίας μέσω ευφών συστημάτων μεταφορών και της εκτεταμένης καινοτομίας και ανάπτυξης νέων τεχνολογιών σχεδιασμού και πλοήγησης με γνώμονα τα εναλλακτικά καύσιμα. Αυτό θα πρέπει να υποστηρίζεται από ένα σύγχρονο και συνεκτικό σχεδιασμό των υποδομών και από μια πιο έξυπνη τιμολόγηση της χρήσης των υποδομών. Τα κράτη-μέλη θα πρέπει επίσης να εξετάσουν πώς η φορολογία των καυσίμων και των οχημάτων μπορεί να χρησιμοποιηθούν για να υποστηρίξουν τις μειώσεις των αερίων του θερμοκηπίου στον τομέα των μεταφορών σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής σχετικά με τη φορολόγηση της ενέργειας. Σε διεθνές επίπεδο, η ΕΕ θα πρέπει να συμμετάσχει ενεργά στο πλαίσιο της Διεθνούς Οργάνωσης Πολιτικής Αεροπορίας, με στόχο τη δημιουργία έως το 2016, μιας παγκόσμιας αγοράς που θα βασίζεται στον τομέα των αερομεταφορών, όπου οι εκπομπές είναι πλέον ελεγχόμενες και εξαιρετικά χαμηλές. Όσον αφορά τις θαλάσσιες εκπομπές, η Επιτροπή θα εφαρμόσει τη στρατηγική της για την ένταξη του συγκεκριμένου τομέα στην πολιτική της ΕΕ για μείωση των αερίων του θερμοκηπίου, ενώ ταυτόχρονα θα ενισχύσει το έργο του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού για μια γενική προσέγγιση προς την επίτευξη των απαιτούμενων μειώσεων στις εκπομπές μέσω των πλέον ενδεδειγμένων μέτρων (Η ΕΕ με απλά λόγια, Κεφάλαιο για τις μεταφορές, Νοέμβριος 2014).

9.4.2 ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

Οι τομείς της γεωργίας, των χρήσεων γης και της δασοκομίας εξυπηρετούν πολλαπλούς στόχους, όπως την παραγωγή τροφίμων, ζωοτροφών, πρώτων υλών και ενέργειας, ενώ συμβάλλουν και στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Η συνδυασμένη λειτουργία των τομέων έχει την ικανότητα να αφαιρέσει τα αέρια του θερμοκηπίου από την ατμόσφαιρα. Για παράδειγμα, οι εκπομπές που συνδέονται με την κτηνοτροφική παραγωγή και τη χρήση λιπασμάτων, εξισορροπούνται στο φυσικό κύκλο από τους βοσκοτόπους και την αγρο-δασοκομία που αφαιρούν το CO₂ από την ατμόσφαιρα (Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα δάση, 2015). Για να εξασφαλιστεί ότι όλοι οι τομείς συμβάλλουν σε ένα οικονομικά αποδοτικό σύστημα οι προσπάθειες μετριασμού των μεταβολών στη γεωργία, στις χρήσεις γης και στη δασοκομία πρέπει να συμπεριληφθούν στο στόχο μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου για το 2030. Περαιτέρω ανάλυση πρέπει να αναληφθεί με σκοπό την αξιολόγηση των δυνατοτήτων μετριασμού και μιας πιο κατάλληλης πολιτικής προσέγγισης, η οποία θα μπορούσε, για παράδειγμα, να χρησιμοποιήσει μια μελλοντική απόφαση για τον επιμερισμό της προσπάθειας που διέπει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου εκτός του ETS. Επίσης απαραίτητα είναι τα συνοδευτικά μέτρα πολιτικής που θα αξιοποιήσουν τις εμπειρίες από την εφαρμογή πολιτικών και σε άλλους τομείς, όπως είναι η Κοινή Αγροτική Πολιτική, ώστε να εξασφαλιστεί η συνοχή με τις υπόλοιπες πολιτικές της Ένωσης.

9.4.3 ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΑΚΑ

Οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου που προέρχονται από την ενεργειακή και βιομηχανική ένταση άνθρακα της ΕΕ πρέπει να μειωθούν σημαντικά, ώστε να είναι συμβατές με το στόχο εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μακροπρόθεσμα. Υπάρχουν αρκετές ενδείξεις που σχετίζονται με διαδικασίες οι οποίες είναι αναπόφευκτες σε ορισμένους τομείς. Η CCS (Carbon Capture and Storage) μπορεί να είναι η μόνη διαθέσιμη επιλογή για τη μείωση των εκπομπών από τις άμεσες

βιομηχανικές διεργασίες σε μεγάλη κλίμακα που απαιτείται μακροπρόθεσμα. Επιπλέον, οι αυξημένες δαπάνες σε E & A (Έρευνα και Ανάπτυξη), όπως επίσης και η εμπορική ανάδειξη της CCS θα έχουν ουσιαστική σημασία κατά την επόμενη δεκαετία, έτσι ώστε να μπορεί να αναπτυχθεί ο συγκεκριμένος στόχος στο χρονικό διάστημα έως το 2030.

Στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, η CCS θα μπορούσε να είναι μια βασική τεχνολογία για την παραγωγή ορυκτών καυσίμων, με βάση τα οποία μπορεί να παρέχεται τόσο το βασικό ηλεκτρικό φορτίο που απαιτείται, όσο και η δυνατότητα εξισορρόπησης στο σύστημα ως σύνολο. Τα κράτη-μέλη με τα ορυκτά αποθέματα ή / και τα υψηλά μερίδια των ορυκτών καυσίμων στο ενεργειακό τους μίγμα θα πρέπει να στηρίξουν τη CCS από το στάδιο της προ-εμπορευματοποίησης, προκειμένου να μειωθεί το κόστος και να καταστεί δυνατή η εμπορική ανάπτυξη από τα μέσα της επόμενης δεκαετίας. Αυτό πρέπει να περιλαμβάνει την ανάπτυξη μιας επαρκούς αποθήκευσης CO₂ και της υποδομής μεταφορών που θα μπορούσαν να καλυφθούν από τη χρηματοδότηση της ΕΕ (Διασφάλιση της ασφαλούς χρήσης, δέσμευσης και αποθήκευσης του διοξειδίου του άνθρακα, Δράση για το Κλίμα, Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

9.4.4 ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Σύμφωνα με το πλαίσιο του 2020, το Στρατηγικό Σχέδιο Ενεργειακών Τεχνολογιών (SET Plan) αύξησε τις επενδύσεις E & A σε όλη την Ένωση, από € 3,2 σε 5.400.000.000 € ανά έτος και προχωρεί προς ένα ενιαίο, ολοκληρωμένο οδικό χάρτη που θα καθοδηγεί τις μελλοντικές επενδύσεις. Για την περίοδο 2014-2020, η Ένωση αναδιατάσσει τις επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας και η σχετική έρευνα για το κλίμα και την ανάπτυξη στο πλαίσιο του Ορίζοντα 2030, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το νέο πρόγραμμα έρευνας και καινοτομίας της Ένωσης, θα διαθέσει τα οικονομικά κονδύλια για την ενεργειακή απόδοση, ώστε να εξασφαλίσει τις τεχνολογίες χαμηλών εκπομπών άνθρακα και τις έξυπνες πόλεις και κοινότητες. Η αύξηση των κεφαλαίων θα είναι επίσης διαθέσιμη για τα χρηματοπιστωτικά μέσα, δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και τα έργα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Παρ' όλα αυτά, η ΕΕ θα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της για την πολιτική

έρευνας και καινοτομίας και για την υποστήριξη της και μετά το 2030. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη μείωση του κόστους διείσδυσης των τεχνολογιών χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών στην αγορά. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι μειώσεις του κόστους θα κυμαίνονται μεταξύ 30 και 80% όταν οι νέες ενεργειακές τεχνολογίες ωριμάσουν.

Οι οδικοί χάρτες χαμηλών τιμών του άνθρακα που εκπονήθηκαν από διάφορους βιομηχανικούς τομείς έδειξαν ότι υπάρχει σαφής ανάγκη για την ανάπτυξη μεγάλης κλίμακας καινοτόμων χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών βιομηχανικών διεργασιών, καθώς και για νέα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας. Σύμφωνα με την καινοτομία και τη βιομηχανική πολιτική της Ένωσης, η έννοια ενός διευρυμένου συστήματος NER300, θα πρέπει να διερευνηθεί ως μέσο κατεύθυνσης των εσόδων από το ETS προς την επίτευξη καινοτόμων τεχνολογιών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στους τομείς της βιομηχανίας και της παραγωγής ενέργειας. Ένα μέρος των εσόδων από πλειστηριασμούς θα μπορούσε επίσης να χρησιμοποιηθεί για να δημιουργηθούν κίνητρα για περαιτέρω μέτρα μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, όπως για παράδειγμα, αξιοποιώντας τη σύγκλιση και τη συνοχή των εθνικών συστημάτων παροχής κινήτρων για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ή την επέκταση των διασυνδέσεων και την ανάπτυξη έξυπνων δικτύων, με έμφαση σε εκείνα τα κράτη-μέλη που έχουν μικρότερη ικανότητα να επενδύσουν. Είναι σαφές ότι υπάρχουν σημαντικές ευκαιρίες για τα κράτη-μέλη στο πλαίσιο των πρόσφατα συμφωνηθέντων προγραμμάτων της Ένωσης για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και για τη βελτίωση των ελάχιστων επιπέδων της ενεργειακής απόδοσης. Η χρηματοδότηση της ΕΕ κατά την περίοδο είναι διαθέσιμη από το Ευρωπαϊκό Διαρθρωτικό Ταμείο και το Ταμείο Επενδύσεων, όπου τουλάχιστον 23 δισεκατομμύρια ευρώ ήταν σαφώς διαχωρισμένα για τους διάφορους θεματικούς στόχους. Πρέπει να δοθεί πολύ μεγαλύτερη έμφαση στη δόμηση και την ανάπτυξη των νέων (ή ανακεφαλαιοποίηση των υφιστάμενων) χρηματοπιστωτικών μέσων, τα οποία θα ενισχύσουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών, έτσι ώστε τα δημόσια οικονομικά να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων πιο αποτελεσματικά. Στα σχέδια και τις σκέψεις που διαδραματίζονται με χρονικό στόχο το 2030 είναι σημαντικό να συμπεριληφθούν και κατευθύνσεις για την ανάπτυξη της χρηματοοικονομικής τεχνικής και να διευκολυνθεί η πρόσβαση στη χρηματοδότηση για τις ΜΜΕ. Τα μέσα αυτά θα πρέπει επίσης να αποκτήσουν και οι περιφερειακές και τοπικές αρχές, ώστε να επενδύσουν και να αξιοποιήσουν τις

ευκαιρίες των χαμηλών εκπομπών άνθρακα, όπως είναι η περίπτωση σήμερα με τις έξυπνες πόλεις σύμφωνα με πρωτοβουλία της Ένωσης, η οποία θα υποστηρίξει τις πόλεις και τις περιφέρειες στη λήψη φιλόδοξων και πρωτοποριακών μέτρων με στόχο τη μείωση 40% των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέχρι το 2030 μέσω της βιώσιμης χρήσης και της παραγωγής ενέργειας(Πρόγραμμα-πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία, CIP).

Θέμα	Γενικές Στρατηγικές
Γενικά	Προστασία του κλίματος από τις νέες προκλήσεις και ορθολογικότερη διαχείριση του ενεργειακού αποθέματος σε σύγκριση με το παρελθόν
	Επενδύσεις στον τομέα του βιοκλιματικού αρχιτεκτονικού σχεδιασμού
	Παροχή ευελιξίας στα κράτη-μέλη, ώστε να επιλέγουν τις πολιτικές που ταιριάζουν καλύτερα στ εθνικό τους ενεργειακό μείγμα
	Δέσμευση και Αποθήκευση του άνθρακα
Βιοποικιλότητα	Ανάσχεση υποβάθμισης της βιοποικιλότητας
Γη και έδαφος	Η συνδυασμένη λειτουργία των διάφορων τομέων έχει την ικανότητα να αφαιρέσει τα αέρια του θερμοκηπίου από την ατμόσφαιρα
Υδατα	Προσχέδιο για τη διαφύλαξη των υδατικών πόρων της Ευρώπης
Ατμοσφαιρικός αέρας	Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σύμφωνα με τους οδικούς χάρτες για το 2050
	Κατανομή της προσπάθειας για τη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου μεταξύ των κρατών-μελών με βασικό κριτήριο το κατά κεφαλήν ΑΕΠ
Κλίμα	Πράσινη Βίβλος με χρονικό ορίζοντα το 2030
Απόβλητα	Βελτίωση μεθόδων συλλογής, διαλογής, διάθεσης και ανακύκλωσης
Ενέργεια	Αύξηση ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού
	Ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών, η οποία θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση των κοινών ενεργειακών προκλήσεων
	Υψηλότερα μερίδια Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
	Βασική τεχνολογία για την παραγωγή ορυκτών καυσίμων, με βάση τα οποία μπορεί να παρέχεται τόσο το βασικό ηλεκτρικό φορτίο που απαιτείται
Μεταφορές	Διακοπή δημόσιας στήριξης για τα βικαύσιμα πρώτης γενιάς
	Εξάπλωση των ηλεκτρικών οχημάτων και εξέλιξη δεύτερης και τρίτης γενιάς βιοκαυσίμων
	Η Λευκή Βίβλος των μεταφορών καθορίζει ένα στόχο για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που προέρχονται από τον τομέα των μεταφορών κατά 20% μέχρι το 2030
	Καλύτερη ποιότητας μέσων μεταφοράς, μεγαλύτερη εκμετάλλευση των εναλλακτικών λύσεων, βελτίωση στη διαχείριση της ροής της κυκλοφορίας μέσω ευφών συστημάτων μεταφορών με γνώμονα τα εναλλακτικά καύσιμα
Σχεδιασμός και καινοτομία	Αναβάθμιση του Συστήματος Εμπορίας Εκπομπών της ΕΕ (ETS) ώστε να είναι η κινητήρια δύναμη για τις επενδύσεις σε τεχνολογίες χαμηλών εκπομπών άνθρακα
	Παροχή κανονιστικής βεβαιότητας στους επενδυτές που στρέφονται σε τεχνολογίες χαμηλών εκπομπών άνθρακα και να στοχεύουν στην τόνωση της έρευνας, στην ανάπτυξη και στην καινοτομία των αλυσίδων εφοδιασμού για τις νέες τεχνολογίες
	Απλοποίηση του ευρωπαϊκού πλαισίου πολιτικής βελτιώνοντας παράλληλα τη συμπληρωματικότητα και τη συνοχή μεταξύ των στόχων και των μέσων
Χημικά	Κανονισμός για την καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση και τους περιορισμούς των χημικών προϊόντων

Πίνακας 9.4.4: Συγκεντρωτικό διάγραμμα μελλοντικών περιβαλλοντικών στρατηγικών με χρονικό ορίζοντα το 2030, Πηγή: Ιδία επεξεργασία

10. ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ-SWOT ANALYSIS

10.1 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Κατά τη διάρκεια της έρευνας που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της εργασίας έγινε μια συγκέντρωση και διαλογή, ανά τομέα, όλων των μεθόδων περιβαλλοντικού σχεδιασμού και των περιβαλλοντικών πολιτικών που έχουν εφαρμοστεί έως σήμερα, αλλά και αυτών που σχεδιάζονται για τις επόμενες δεκαετίες. Στο συγκεκριμένο σκέλος που αποτελεί μια σύντομη ανασκόπηση όλων αυτών, θα επιχειρηθεί η καταγραφή της χρονολογικής μετάβασης των πολιτικών, το κατά πόσο αυτές έχουν αφομοιωθεί και αν είναι εφικτοί οι περιβαλλοντικοί στόχοι που έχουν τεθεί με βάση αυτά που έχουν επιτευχθεί έως σήμερα.

Η Ευρώπη και οι θεσμοί που την απαρτίζουν, αποτελούν μια βαθμίδα διακυβέρνησης υψηλότερη από αυτή του ελληνικού κράτους και των φορέων της. Ύστερα, από την ένταξη της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε μια διαδικασία ευθυγράμμισης των πολιτικών των δύο πλευρών. Τα τελευταία χρόνια η περιβαλλοντική πολιτική και ο σχεδιασμός της Ελλάδος βασίζονται κυρίως στις επιταγές της ΕΕ, όπως είναι λογικό, με ελάχιστες μονομερείς ενέργειες και πρωτοβουλίες από την πλευρά της. Έτσι λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε πως η ΕΕ με τα σύγχρονα μέσα μετρήσεων και την πλήρη εποπτεία που διαθέτει είναι αυτή που αναπτύσσει τις παρούσες και μελλοντικές τάσεις στον περιβαλλοντικό σχεδιασμό με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη, ανάμεσα σε αυτά και η Ελλάδα, να ακολουθούν. Για το λόγο αυτό, στα κεφάλαια που αναφέρονται στους χρονικούς ορίζοντες 2020 και 2030 δεν έγινε ειδική μνεία στο ελληνικό πρόγραμμα, αφού κατά πρώτον δεν υπάρχει κάποιο επίσημο έγγραφο και κατά δεύτερον πραγματοποιείται η υπόθεση ότι η Ελλάδα θα ακολουθήσει τα βήματα που χαράσσει η ΕΕ.

Πίνακας 10.1: Μακροπρόθεσμη μετάβαση/ενδιάμεσοι στόχοι που σχετίζονται με την περιβαλλοντική πολιτική, Πηγή: ΕΟΠ (ΕΕΑ, 2014m)

Στη συνέχεια, με βάση τους τομείς προστασίας που καθορίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που αποτελεί το αρμόδιο όργανο θα αναδειχθεί η εξέλιξη των πολιτικών μέσα στο χρόνο προσαρμοζόμενες στις νέες προκλήσεις, με ταυτόχρονη ανάλυση των προοπτικών που υπάρχουν με βάση τις μέχρι πρότινος ενέργειες.

10.1.1 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΕΙΔΩΝ-ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Αρχικά στη φάση του σχεδιασμού οι τέσσερις βασικές οδηγίες που ακολουθεί η ΕΕ περιέχουν αρκετές προτάσεις προς την ανάσχεση απώλειας της βιοποικιλότητας οι οποίες συμπεριλαμβάνονται στα ελληνικά προγραμματικά κείμενα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει θέσει ως θεμέλιο προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος της ανάσχεση απώλειας της βιοποικιλότητας. Για το λόγο αυτό, έχει θεσπίσει δύο βασικές οδηγίες για τους οικοτόπους και για τα άγρια πτηνά, όπως επίσης και το δίκτυο περιοχών Natura 2000. Στον τομέα του θαλάσσιου περιβάλλοντος έχει αναπτύξει την Κοινή Αλιευτική Πολιτική για την προστασία των ιχθυοαποθεμάτων. Η Ελλάδα από την πλευρά της έχει εντάξει στο εθνικό της δίκαιο τις δύο αυτές βασικές οδηγίες, όπως επίσης έχει αναπτύξει και ένα κατάλογο με

περιοχές Natura 2000 ο οποίος συνεχώς εμπλουτίζεται. Σε ότι αφορά το θαλάσσιο περιβάλλον οι ελληνικοί οικότοποι προστατεύονται από την ευρωπαϊκή Σύμβαση Ραμσάρ, ενώ έχουν ψηφιστεί οι ευρωπαϊκοί κανονισμοί για την αύξηση των ιχθυοαποθεμάτων και για την αποζημίωση σε περίπτωση πετρελαϊκής ρύπανσης. Μοναδικό τρωτό σημείο αποτελεί η μη ενσωμάτωση στο ελληνικό εθνικό δίκαιο της Οδηγίας 2005/35/EK με την οποία θεσπίζονται ποινικές κυρώσεις για την ρύπανση της θάλασσας από πλοία. Μια πρωτοβουλία του ελληνικού μηχανισμού θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι η θέσπιση μακροσκελούς δασικής νομοθεσίας, αφού τα ελληνικά δάση ταλανίζονται από πυρκαγιές και διάβρωση.

Στα μελλοντικά πλάνα η ΕΕ έχει δημιουργήσει μια ολοκληρωμένη στρατηγική προστασίας της βιοποικιλότητας ως το 2020, ενώ στοχεύει και στην αποκατάσταση περίπου του 15% των κατεστραμμένων οικοσυστημάτων. Η Ελλάδα από την πλευρά της ακολουθεί φυσικά τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ, χαράσσοντας βέβαια και δική της πολιτική για να αντιμετωπίσει τα πάγια προβλήματά της. Αυτή βασίζεται κυρίως στους πόλους της προστασίας του τοπίου και της υπαίθρου από την άναρχη οικιστική ανάπτυξη, της κατανάλωσης των υδάτινων πόρων με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτονται ισόρροπα οι ανάγκες χρήσης και ανάπτυξης των διαφορετικών χωρικών και διοικητικών ενοτήτων, της προστασίας της υπαίθρου από την άναρχη οικιστική ανάπτυξη, της ελάττωσης των συγκρούσεων γης(μέσω της χωροθέτησης των δραστηριοτήτων σε ειδικούς υποδοχείς) και της προώθησης ανάπτυξης του τουρισμού φύσης. Τέλος, μέσω και της έκθεσης McKinsey προτείνεται μια στροφή της Ελλάδας στις ιχθυοκαλλιέργειες για την επόμενη δεκαετία, οι οποίες μάλιστα παρουσιάζονται και ως αναδυόμενος αστέρας.

10.1.2 ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΟΥ ΑΕΡΑ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ-ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα αποτελεί μείζονος σημασίας ζήτημα για να προχωρήσουμε παρακάτω. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μεριμνήσει για το συγκεκριμένο θέμα θεσπίζοντας δύο βασικές οδηγίες που αφορούν τα εθνικά ανώτατα όρια εκπομπών και την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα η οποία αναλύεται σε τέσσερις θυγατρικές οδηγίες. Σχετικά με τις μεταφορές έχει γίνει

μια στροφή προς τα υβριδικά οχήματα, ενώ έχουν τεθεί και συγκεκριμένα πρότυπα EURO για τα επιβατικά και βαρέα οχήματα. Ακόμη, η ΕΕ προχώρησε και στην εφαρμογή του προγράμματος CAFE (Clean Air for Europe) που αποτελεί σημαντική παράμετρο για την επίτευξη των στόχων.

Η πλευρά του ελληνικού κράτους έχει υιοθετήσει το μεγαλύτερο μέρος των ευρωπαϊκών οδηγιών και κατευθύνσεων και τα τελευταία χρόνια με τη χρηματοδότηση του ΕΠΠΕΡ έχει εκπονήσει μελέτες για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης σε 13 ελληνικές πόλεις. Σχετικά με το θέμα της κλιματικής αλλαγής η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη να καταθέτει στην ΕΕ ένα Σχέδιο Δράσης Ενεργειακής Απόδοσης (ΣΔΕΑ) προς αξιολόγηση. Θετικό στοιχείο για την αντιμετώπιση της ρύπανσης αποτελεί η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2009/91/EK για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων.

Περνώντας στο μελλοντικό περιβαλλοντικό πλαίσιο για τον ατμοσφαιρικό αέρα η ΕΕ έχει αναπτύξει μια ολοκληρωμένη θεματική στρατηγική με θέμα την ατμοσφαιρική ρύπανση για τους ορίζοντες 2020 και 2030, ενώ έχει λάβει και μια δέσμη μέτρων για καθαρό αέρα με βασικό στόχο την προστασία της υγείας και της ευημερίας των πολιτών που αναφέρεται και στο 7^ο ΠΔΠ. Στους τομείς της ενέργειας και της κλιματικής αλλαγής η ΕΕ προωθεί τις πράσινες υποδομές, ενισχύοντας και το φυσικό κεφάλαιο της Ευρώπης. Δεν αγνοούμε, επίσης, ότι έχει συνταχθεί η Πράσινη Βίβλος σχετικά με ένα πλαίσιο για το κλίμα και την ενέργεια με χρονικό ορίζοντα το 2030.

Η Ελλάδα έχει υιοθετήσει τις κατευθύνσεις των χαμηλών εκπομπών, των σύγχρονων οχημάτων, του βιοκλιματικού αρχιτεκτονικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και προσπαθεί να πετύχει τα μελλοντικά όρια που έχει θέσει.

10.1.3 ΑΠΟΒΛΗΤΑ-ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η πολιτική του ευρωπαϊκού χώρου για τα απόβλητα βασίζεται στο άρθρο 175 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σημαντικές κατευθύνσεις για τα απόβλητα της ΕΕ περιέχονται και στο 7^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον. Η πολιτική των αποβλήτων στηρίζεται σε τέσσερις βασικές αρχές, οι οποίες είναι η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», η ευθύνη του παραγωγού, η αρχή της εγγύτητας και η αποκατάσταση

στην πηγή. Γενικότερα, η ΕΕ εγκρίνει μια μεθοδολογία ανάσχεσης της ρύπανσης από απόβλητα κατ' ευθείαν στην πηγή.

Στην ελληνική περίπτωση έχουν υιοθετηθεί οι περισσότερες ευρωπαϊκές οδηγίες, οι οποίες αποτελούν το βασικό κορμό του νομοθετικού καθεστώτος. Ωστόσο, το ασταθές πολιτικό περιβάλλον έχει δημιουργήσει ελλείψεις σε βασικά θέματα, όπως είναι η απουσία χωροταξικού σχεδιασμού για τις εγκαταστάσεις ταφής απορριμμάτων και η εναπόθεση των απορριμμάτων, ακόμη και σήμερα, σε Χώρους Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων. Σημαντικό βήμα προόδου τα τελευταία χρόνια αποτελεί η κατασκευή μονάδων ξήρανσης λυματολάσπης.

Σε μελλοντική βάση για τα έτη-στόχους 2020 και 2030 η ΕΕ έχει αναπτύξει μια ολοκληρωμένη θεματική στρατηγική για την πρόληψη και ανακύκλωση των αποβλήτων. Έχει προχωρήσει επίσης στη θέσπιση κανονισμού για την καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση και περιορισμούς για την εναπόθεση των χημικών αποβλήτων. Στο γεωργικό τομέα που αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες πηγές αποβλήτων έχει πραγματοποιηθεί ειδική μέριμνα με μια θεματική στρατηγική για την αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων. Στην περίπτωση της Ελλάδος, ο μελλοντικός σχεδιασμός βασίζεται στην πρόβλεψη πριν οι επιπτώσεις δημιουργήσουν τεράστια προβλήματα. Βασικές πηγές μόλυνσης στον ελλαδικό χώρο αποτελούν τα αστικά κέντρα, οι βιομηχανίες και οι τουριστικές δραστηριότητες. Για κάθε ένα απ' αυτούς τους τομείς υπάρχει και το αντίστοιχο πρόγραμμα αντιμετώπισης.

10.1.4 ΥΔΑΤΑ-ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το 2000, η ΕΕ ενέκρινε μια συνολική νέα οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα (Water Framework Directive, WFD), η οποία περιλαμβάνει τις βασικές κατευθύνσεις για τα επιφανειακά, υπόγεια και παράκτια ύδατα. Ακόμη, για την πιο ολοκληρωμένη προστασία του υδάτινου αποθέματος έχει θεσπίσει οδηγίες για τα νιτρικά απόβλητα, για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων και για την προστασία των υδάτων που προορίζονται για κολύμβηση. Στόχος της WFD είναι η επίτευξη μιας «καλής οικολογικής κατάστασης» («good status») και για το λόγο αυτό έχει δημιουργηθεί και σχετικός πίνακας με τα αντίστοιχα κριτήρια. Σχετικά με τα ποτάμια, υπάρχουν συγκεκριμένες διατάξεις για την προστασία των βιοτόπων που αναπτύσσονται

περιμετρικά τους, όπως επίσης έχει αναπτυχθεί και ένα ολοκληρωμένο Σχέδιο Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμών (ΣΔΛΑΠ) που αποτελεί βασικό εργαλείο εφαρμογής πολιτικής.

Η Ελλάδα ως κράτος-μέλος της ΕΕ έχει υιοθετήσει στο εθνικό της δίκαιο τις βασικές οδηγίες της για τα ύδατα, όπως η WFD. Παράλληλα, έχει ως θεμέλιο προστασίας την ανάσχεση της νιτρορρύπανσης που προέρχεται από γεωργικές δραστηριότητες, οι οποίες αποτελούν μεγάλο ποσοστό της ελληνικής παραγωγικής δύναμης. Η πορεία εφαρμογής των πολιτικών για τα ύδατα επιβλέπεται συνεχώς μέσα από ειδικά Σχέδια Διαχείρισης και προγράμματα παρακολούθησης.

Τα μελλοντικά πλάνα της ΕΕ για τα ύδατα, ώστε να βρίσκεται εντός των στόχων που έχει θέσει για το 2020 και το 2030 περιλαμβάνουν ένα προσχέδιο για τη διαφύλαξη των υδατικών πόρων της Ευρώπης και την ολοκλήρωση των προγραμματικών δεσμεύσεων της Οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα. Βασικό της μέλημα αποτελεί επίσης η μείωση των επιπτώσεων οι οποίες είναι σχετικές με τα μεταβατικά, παράκτια και γλυκά νερά.

Η Ελλάδα στοχεύει κατά κύριο λόγο στην ενίσχυση των υδάτινων πόρων και την προστασία των υπόγειων υδροφορέων από τις γεωργικές δραστηριότητες.

10.2 SWOT ANALYSIS

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

- Συνεχείς διασκέψεις με θέμα το περιβάλλον
- Μεγάλος αριθμός επίσημων φορέων αρμόδιων για την προστασία του περιβάλλοντος
- Πολλές πηγές χρηματοδότησης που παρέχουν κίνητρο στα κράτη-μέλη
- Ισχυρή και σχεδόν πλήρης ευρωπαϊκή νομοθεσία
- Έκδοση από το ελληνικό κράτος προγραμματικών κειμένων ως εργαλείο σχεδιασμού
- Παροχή ευελιξίας στα κράτη-μέλη να εφαρμόσουν τις ευρωπαϊκές οδηγίες με βάση τα δικά τους χαρακτηριστικά
- Ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο της Ελλάδας του μεγαλύτερου ποσοστού της νομοθεσίας που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση
- Προγράμματα και ευρωπαϊκά δίκτυα προστασίας
- Υψηλού επιπέδου στόχοι με χρονικό ορίζοντα το 2020 και το 2030
- Στροφή σε οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα
- Συμμετοχή σε δημόσια διαβούλευση και πλήρης ενημέρωση του κοινού
- Καινοτομία και χρήση νέων τεχνολογιών

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ

- Συμμετοχή στις διασκέψεις μόνο των κρατών-μελών για περιβαλλοντικά ζητήματα που επηρεάζουν το σύνολο της ΕΕ
- Έλλειψη εξειδικευμένου φορέα για κάθε τομέα προστασίας σε επίπεδο ΕΕ
- Αρκετά αυστηρά κριτήρια για την παροχή χρηματοδότησης, ειδικά σε περίοδο οικονομικής κρίσης
- Πολλές φορές υιοθέτηση των ευρωπαϊκών οδηγιών από τα κράτη-μέλη χωρίς την προσαρμογή τους στα δικά τους μέτρα
- Τα θεσμικά προγραμματικά κείμενα αποτελούν το μοναδικό εργαλείο περιβαλλοντικού σχεδιασμού του ελληνικού κράτους
- Μεγάλος αριθμός οδηγιών που δεν έχουν ενσωματωθεί στο ελληνικό εθνικό δίκαιο
- Η μη εξ' ολοκλήρου σε πολλές περιπτώσεις εφαρμογή της νομοθεσίας
- Ελλιπή στοιχεία μετρήσεων που οδηγούν σε επισφαλή αποτελέσματα για την κατάσταση που θα επικρατεί το 2020 και το 2030
- Ελάχιστες πιθανότητες επιτυχίας των στόχων με τη μέχρι πρότινος εμπειρία
- Μικρός αριθμός θεσμικών κειμένων που να αναφέρουν τα μελλοντικά πλάνα

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

- Οι σύγχρονες τεχνολογίες και καινοτομίες προσφέρουν αποδοτικότερο τρόπο περιβαλλοντικής διαχείρισης
- Η στροφή προς την πράσινη οικονομία δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας
- Διακρατικές συνεργασίες με εφαλτήριο τη συνεργασία σε κοινά περιβαλλοντικά ζητήματα
- Ενσωμάτωση του πολιτικού σχεδιασμού και στις υπόλοιπες πολιτικές της ΕΕ
- Ενίσχυση των ΜΜΕ και της γεωργίας μέσω των χρηματοδοτικών πόρων που παρέχονται για να δρουν φιλικά προς το περιβάλλον
- Ευαισθητοποίηση των πολιτών για τα περιβαλλοντικά ζητήματα μέσω της ποιοτικής καμπάνιας ενημέρωσης που πραγματοποιείται
- Εκσυγχρονισμός του ελληνικού περιβαλλοντικού δικαίου μέσα από την ενσωμάτωση του ευρωπαϊκού
- Υιοθέτηση τεχνολογιών μέτρησης ρύπων και πολλών άλλων ευρωπαϊκών μεθοδολογιών από την Ελλάδα
- Εξασφάλιση υγείας και ευημερίας με τη χρήση σύγχρονων μέσων μεταφοράς και βιοκλιματικού σχεδιασμού
- Καθιέρωση αποκλειστικής χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

ΑΠΕΙΛΕΣ

- Αδυναμία συνεννόησης και κοινής απόφασης των κρατών-μελών εξ' αιτίας προσωπικών συμφερόντων
- Αδράνεια των επίσημων φορέων κυρίως αναφορικά με την Ελλάδα να διευθετήσουν φλέγοντα ζητήματα
- Υπερβολική αυτονομία επιλογών των κρατών-μελών
- Μη αναθεώρηση ορισμένων ελληνικών θεσμικών κειμένων και αυξάνοντας το ενδεχόμενο να μην αντιμετωπιστούν οι σύγχρονες προκλήσεις
- Το ασταθές ελληνικό πολιτικό σύστημα
- Η χρηματοπιστωτική κρίση
- Οι πολλές φορές χωρίς ορθολογικά κριτήρια παροχή χρηματοδοτήσεων
- Αδυναμία των πολιτών και των επιχειρήσεων να ακολουθήσουν τη νομοθεσία αφού θέτουν ως προτεραιότητα το προσωπικό συμφέρον
- Τα μελλοντικά πλάνα για το 2020 και το 2030 πραγματοποιούνται με τις παρούσες μετρήσεις οπότε υπάρχει περίπτωση ο σχεδιασμός να οδηγηθεί σε μονοπάτια που δεν έχουμε υπολογίσει
- Ο σε πολλές περιπτώσεις μη εναρμονισμός των ελληνικών προγραμματικών κειμένων με τα ευρωπαϊκά πρότυπα
- Η αδυναμία ελέγχου και εποπτείας εφαρμογής όλων των νομοθετικών πλαισίων από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη

11. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, ύστερα από τη μελέτη και την ανάλυση του υφιστάμενου και μελλοντικού ευρωπαϊκού και ελληνικού περιβαλλοντικού σχεδιασμού, αλλά και των πολιτικών που προκύπτουν από αυτόν εντοπίστηκαν οι γενικές κατευθύνσεις που παρέχουν. Το στοιχείο που παρατηρήθηκε είναι πως η Ευρώπη και οι φορείς της θεωρούν την προστασία του περιβάλλοντος ως βασικό και αναπόσπαστο κομμάτι μιας ολοκληρωμένης ανάπτυξης βασιζόμενη στις αρχές της αειφορίας. Για το λόγο αυτό, τα τελευταία χρόνια έχει οργανώσει πληθώρα συνδιασκέψεων των κρατών-μελών, έχει προχωρήσει στην υπογραφή συμβάσεων και οδηγιών, ενώ έχει στραφεί και στην ανάπτυξη προγραμμάτων χρηματοδότησης. Η Ελλάδα ως μέλος της ΕΕ ακολουθεί τις περισσότερες οδηγίες και μεθοδολογίες σχεδιασμού που υπακούν στα ευρωπαϊκά πρότυπα με ελάχιστες πρωτοβουλίες σε θέματα δασικής νομοθεσίας και υδατικού αποθέματος. Είναι σημαντικό πως οι κατευθύνσεις που δίνονται δεν είναι αόριστες, αλλά αντιθέτως αναφέρονται σε συγκεκριμένο τομέα προστασίας(π.χ. απόβλητα) και έχουν συγκεκριμένο χρονικό περιθώριο εφαρμογής. Οι ευρωπαϊκές και ελληνικές περιβαλλοντικές πολιτικές έως σήμερα μπορούν να χαρακτηρισθούν πλήρεις, αν και σε πολλές περιπτώσεις δεν εφαρμόζονται στο σύνολό τους. Ωστόσο, οι περιβαλλοντικές προκλήσεις είναι συνεχείς με την κλιματική αλλαγή και το φαινόμενο του θερμοκηπίου να αποτελούν τα κύρια μελλοντικά προβλήματα. Με βάση αυτό, λαμβάνουν χώρα πληθώρα συμβουλίων με θέμα το περιβάλλον, αλλά και προγράμματα όπως το 7^ο ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον που σα βασικό στόχο έχουν το στρατηγικό σχεδιασμό με χρονικό ορίζοντα το μέλλον και συγκεκριμένα τα έτη 2020 και 2030. Η πρόοδος της τεχνολογίας και της καινοτομίας στον τομέα προστασίας του περιβάλλοντος είναι τόσο ραγδαία που δίνει τη δυνατότητα επίτευξης όλων των στόχων, ώστε να δημιουργηθεί ένα βιώσιμο περιβάλλον για το παρόν και τις μελλοντικές γενιές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ

•Ελληνόγλωσση:

Κάτσος Αθανάσιος (2007), *Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη των πόλεων και η Habitat Agenda*, Αθήνα

Κώττης Γεώργιος (1994), *Οικολογία και οικονομία*, Εκδόσεις: Παπαζήση, Αθήνα

Μούσης Νίκος (2011), *Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτικές*, Αθήνα

Μπεριάτος Ηλίας (2000), *Η βιώσιμη πόλη*, Εκδόσεις: Στοχαστής, Αθήνα

Ραλλάτος Αντώνης (2011), *Ευρωπαϊκή Ένωση και Περιβάλλον*, Αθήνα

•Ξενόγλωσση:

Alberti Marina(1994), *Regional Integration and environmental policy in Europe*

Beriatos Elias (2004), *Environmental policy and spatial planning in Greece. Institutional aspects*, Volos, Greece

Costa D., Kahn M. (2003), *Understanding the American Decline in Social Capital, 1952-1998*, Kyklos 56

Jiricka Alexandra, Pröbstl Ulrike (2009), *One common way — The strategic and methodological influence on environmental planning across Europe*, Austria

Papaconstantinou Apostolos (2012), *Natural Environment*, Law Firm Ap. Papaconstantinou

Portney Paul R. (2000), *Environmental Problems and Policy: 2000-2050, The Journal of Economic Perspectives*, USA

Pridham Geoffrey, Verney Susannah, Konstadakopoulos Dimitrios (1995), *Environmental policy in Greece: Evolution structures and process*, University of Bristol

Schoenbaum T.J. (1997), *International Trade and Protection of the Environment: The Continuing Search for Reconciliation. The American Journal of International Law*, USA

Silver J. (2008), *Global Warming and Climate Change Demystified*, McGraw Hill

Soverosky M. (2004), *The role of the EU International Environmental Negotiations and the Case of Mediterranean. Contributions to International Environmental Negotiation in the Mediterranean Context*, Ant. N. Sakkoulas, Bruylant, Athens, Bruxells

Zoumidis Christos, Zachariadis Theodoros (2013), *Quantifying the Poorly Known Role of Groundwater in Agriculture*, Cyprus

Μελέτες που έχουν εκδοθεί:

•**Ελληνόγλωσσες:**

Αγγελοπούλου Δήμητρα-Περσεφόνη (2012), *Η Διεθνοποίηση της Περιβαλλοντικής Διακυβέρνησης για την Παγκόσμια Κλιματική Αλλαγή*, Μεταπτυχιακή εργασία, Αθήνα

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014), *Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια (Κεφ: Περιβάλλον)*, Βρυξέλλες

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014), *Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια (Κεφ: Μεταφορές)*, Βρυξέλλες

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014), *Διασφάλιση της ασφαλούς χρήσης, δέσμευσης και αποθήκευσης του διοξειδίου του άνθρακα, Δράση για το Κλίμα*

Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (2015), *Το ευρωπαϊκό περιβάλλον: κατάσταση και προοπτικές*, Βρυξέλλες

Θεοχάρης Αμμανατίδης (2004), *Κριτική θεώρηση του θεσμού των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων – Οι Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ως εργαλείο περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ελλάδα*, Μεταπτυχιακή διατριβή, Θεσσαλονίκη

Μοροπούλου Αντωνία, Κωνσταντή Αγορίτσα (2005), *Η αναγκαιότητα και το πλαίσιο της παγκόσμιας περιβαλλοντικής διαχείρισης: Νέοι ρόλοι για του μηχανικούς στην επιστημονική τεχνική και υποστήριξη της λήψης αποφάσεων και στην εισαγωγή καινοτομιών*, Μεταπτυχιακή διατριβή, Αθήνα

Ομάδα μελέτης για το μέλλον της ΕΕ με ορίζοντα το 2030 (2010), *Εγχείρημα «Ευρώπη 2030»*, Πρόκληση και ευκαιρίες

Παγκόσμιο ταμείο για τη φύση(WWF) (2007), *Δεσμεύσεις χωρίς εφαρμογή: η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα*, Αθήνα

Συνήγορος του Πολίτη (2009), *Νομικός οδηγός για το περιβάλλον*, Αθήνα

•**Ξενόγλωσσες:**

Brunel (2007), *Annual Report 2007*, Amsterdam

Bruntland Commission (1987), *Bruntland Report*, Nairobi

European Environmental Bureau (2011), *EU Environmental Policy Handbook: A Critical Analysis of EU Environmental Legislation*, Brussels

ICAO (2013), *Safety Report 2013*, Montreal, Canada

McKinsey&Company (2011), *Greece 10 Years Ahead*, Athens

WWF (2014), *Environmental Legislation in Greece-10th Annual Review-Summary*, Athens

United Nations (1992), *Earth Summit: Agenda 21*, Rio de Janeiro

Αποφάσεις-Ανακοινώσεις:

1. Ανακοίνωση της Επιτροπής COM 96 561, 27.11.1996
2. ΚΥΑ 1726/2003, Διαδικασία προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και αξιολόγησης, έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, καθώς και έγκρισης επέμβασης ή παραχώρησης δάσους ή δασικής έκτασης στα πλαίσια της έκδοσης άδειας εγκατάστασης σταθμών ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
3. ΚΥΑ 18186/271/1988 «Μέτρα και περιορισμοί για την προστασία του υδάτινου περιβάλλοντος και ειδικότερα καθορισμός οριακών τιμών και επικίνδυνων ουσιών στα υγρά απόβλητα»
4. ΚΥΑ 16190/1335/1997 «Προσδιορισμός των νερών που υφίστανται νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης»
5. 7^ο ΠΔΠ – το γενικό Ενωσιακό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον έως το 2020
6. Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ευρώπη 2020, Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, 2010
7. Απόφαση του ευρωπαϊκού συμβουλίου και του κοινοβουλίου σχετικά με γενικό ενωσιακό πρόγραμμα έως το 2020 «Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας, Βρυξέλλες 2012
8. Απόφαση 1386/2013
9. ΥΠΕΚΑ, 2^ο Εθνικό Σχέδιο Ενεργειακής Απόδοσης, Σεπτέμβριος 2011
10. Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανακοίνωση της Επιτροπής COM(2014) 15 final/2,
11. A policy framework for climate and energy in the period from 2020 to 2030, Φεβρουάριος 2014
12. Δελτίο Τύπου Commission, Κλιματικοί και ενεργειακοί στόχοι για το 2030 για μια οικονομία της ΕΕ ανταγωνιστικήασφαλή και με χαμηλές εκπομπές άνθρακα, Ιανουάριος 2014

Οδηγίες:

1. Οδηγία 85/337/ΕΟΚ, Environmental Impact Assessment, EIA Directive
2. Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, The Habitats Directive
3. Οδηγία 2000/60/ΕΟΚ, Water Framework Directive(WFD)
4. Οδηγία 2001/42/ΕΟΚ, Strategic Environmental Assessment, SEA Directive
5. Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, Τόποι Κοινοτικής Σημασίας
6. Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, Ζώνες Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας

Θεσμικά κείμενα:

1. ΦΕΚ 128/Α/3.07.08, Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ)

2. *Υ.Α. 49828/08 ΦΕΚ 2464 Β/3-12-2008*, Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις ΑΠΕ
3. *ΦΕΚ 1138/Β/11.6.2009*, Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό
4. *ΦΕΚ151/ΑΑΠ/13-04-2009*, Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία
5. *Ν. 3908/2011*, Αναπτυξιακός νόμος
6. *ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011, Ν.3937/2011*, Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις

Διαδικτυακοί τόποι:

http://europa.eu/index_el.htm (Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης)
(προσβάσιμη στις 10/11/2015)

www.espa.gr/el/pages/staticRegionalOP.aspx (Περιφερειακά ΕΠ) (προσβάσιμη στις 08/07/2015)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:g24209> (πρωτοβουλία URBAN II) (προσβάσιμη στις 24/07/2015)

www.antagonistikotita.gr (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα ΕΠΑΝ) (προσβάσιμη στις 08/07/2015)

www.ner300.com (Πρόγραμμα «NER 300») (προσβάσιμη στις 10/08/2015)

www.ifuplan.de/seiten_eng/services/survey_ffh.html (FFH-Assessment) (προσβάσιμη στις 10/09/2015)

www.euractiv.gr/thematikoi-fakeloi/ee-kai-ananeosimes-piges-energeias/ (ΕΕ και Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας) (προσβάσιμη στις 10/09/2015)

www.epper.gr (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον 2000 – 2006) (προσβάσιμη στις 24/07/2015)

http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/index_en.htm (European Policies) (προσβάσιμη στις 10/09/2015)